

VÝROČNÍ ZPRÁVA
VOJENSKÉHO
HISTORICKÉHO
ÚSTAVU PRAHA
2023

ÚVODNÍ SLOVO ŘEDITELE VHÚ PRAHA

Vážení přátelé,

když jsem v nově zrekonstruovaném muzeu, které patří České republice a její armádě, během slavnostního večera v říjnu 2022 vítal přítomné vzácné hosty, nepochyboval jsem o tom, že je nová expozice zaujme. Skutečnost však předčila očekávání. Armádní muzeum Žižkov je od prvního dne, kdy se znovu otevřelo, plné návštěvníků všech věkových kategorií. Zájemci o historii si mohou prohlédnout více než sedm tisíc sbírkových předmětů v ojedinělých výstavních prostorách. Seznamují se zde s našimi dějinami od dávné minulosti až po současnost. Ojedinělé exponáty vhodně doplňují audiovizuální prostředky a dioramata. Trval jsem na tom, aby součástí rekonstrukce souboru budov Vojenského historického ústavu Praha, kde se nachází Armádní muzeum Žižkov, byla také tvorba expozic. Nebyla to žádná samozřejmost, jenže jsem v žádném případě nechtěl, abychom se po všech peripetiích, kdy se rekonstrukce z různých důvodů stále odkládala, dostali do situace, kdy by byla samotná budova sice pěkně opravená, ale na nic dalšího by nezbyly prostředky, muzeum by nežilo. Ředitel Odboru muzeí VHÚ plk. Michal Burian strávil přípravou nových expozic stovky hodin, koordinoval práci svých lidí, dohlížel na celek i na detail. Díky tomu, že jsme měli vše promyšlené, se některé předměty do muzea umístily už během stavebních prací – například rakousko-uherské námořní torpédo vyrobené ve Škodových závodech nebo československý pevnostní kanon. Každá část muzea, každá vitrína je něčím zajímavá. Dali jsme si velmi

záležet na instalaci sbírkových předmětů. Neutuchající zájem návštěvníků a jejich reakce dokládají, že to mělo smysl. Snad každý, kdo sem přichází, vnímá genius loci. Těší mě, že se nám podařilo vrátit tomuto místu jeho původní krásu a důstojnost.

Mezi prvními návštěvníky, které jsem provedl zrekonstruovaným muzeem, byly vnučky generála Rudolfa Medka, jenž naše muzeum založil. Přiznám se, že jejich slova uznání a chvály mě až dojala. Nevěděl jsem, že Ivan Medek dcerám vyprávěl o našich setkáních, kdy jsme si v pracovně jeho tatínka povídali o historii a samozřejmě také o muzeu. V únoru 2023 Viktorie a Terezie Medkovy muzeum opět navštívily, tentokrát se svou příbuznou, Charlottou Kotíkovou. Pravnučka Tomáše G. Masaryka, který v červenci 1932 slavnostně zahájil první muzejní sezonu, se totiž slavnostního znovuotevření muzea nemohla kvůli svým profesním povinnostem zúčastnit. Charlotta Kotíková se muzejní práci věnuje desítky let – působí jako kurátorka současného umění v New Yorku –, její ocenění nás tudíž potěšilo. Líbily se jí historické prostory, citlivá práce restaurátorů, samotné pojetí expozic a také Café Kupka, kavárna umístěná v bývalém výtvarném ateliéru. Zaujalo ji také, že muzeum bylo v pátek odpoledne plné rodičů s dětmi. Mnozí pedagogové a studenti si z dřívějších jistě pamatují náš vzdělávací program Operace Historikon. V nově zrekonstruovaném muzeu na Žižkově se ale nyní rozšířila nejen výstavní plocha a historická období, jimž se věnujeme, ale také jsme samozřejmě pro školní skupiny připravili širokou nabídku nových, lektorovaných programů. Je o ně velký zájem. Nejmladší návštěvníky upoutá, že Český lev se schovává v muzeu, pozorně poslouchají pověst o Bruncvíkovi, a pak hledají stopy lvíčete - pod

symbolem lví tlapky se v muzeu ukrývají různé haptické předměty, vystříhovánky, zajímavosti a kvízy. Pro žáky a studenty je připraven například lektorovaný program Na úsvitu českých dějin a Nový věk – věk bouří nebo Příběh Velké války, kdy sledují osudy rakousko-uherského vojáka, francouzského nebo ruského legionáře, člena Sokola i život v zázemí. Vzdělávací program zaměřený na období druhé světové války je seznámí s průběhem tohoto světového konfliktu i s příběhy konkrétních lidí. Další edukační program se zabývá obdobím po únoru 1948. Velkou pozornost nejen studentů si získala také část expozice věnovaná zahraničním operacím a našim novodobým válečným veteránům.

Do Armádního muzea Žižkov míří mnoho návštěvníků z České republiky i ze zahraničí. Je mezi nimi i řada českých vojáků z různých útvarů a samozřejmě také ti, kteří už jsou v záloze nebo ve výslužbě. Na konci března 2023, se v muzeu na Žižkově uskutečnilo neformální setkání vojáků zraněných při výkonu služby. Když jsme se po několika hodinách loučili, všichni se shodli, že jedna návštěva nestačí. Návštěvníci se sem pravidelně vracejí. Muzeum žije. V lednu 2023 tady reportérka Darja Stomatová a kameraman Jan Schrurger pokřtili svou knížku Pod štítem Charkova, na začátku roku 2023 se přímo z Armádního muzea Žižkov vysílal Fokus Václava Moravce. V pondělí 30. ledna 2023 se v zastřešeném atriu připomínalo 30. výročí vzniku Armády České republiky. Slavnostní shromáždění se konalo za účasti nejvyšších představitelů České republiky i Armády České republiky, přítomen byl i nově zvolený prezident České republiky a někdejší náčelník Generálního štábu AČR, armádní generál v.v. Petr Pavel. Při této příležitosti byla pokřtěna kniha Devět generálů, která zachycuje tři desítky let našich ozbrojených složek pohledem bývalých náčelníků generálního štábu. V dubnu 2023 začal v muzeu cyklus přednášek Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. Vojenský historický ústav Praha, který se systematicky věnuje tématům z našich novodobých dějin, jež byla za minulého režimu opomíjena, bagatelizována a zkreslována, také ojedinělým způsobem připomněl 55. výročí vpádu vojsk Varšavské smlouvy. Výstava Jiřího Sozanského INVAZE 68 uměleckou formou navázala na odbornou práci historiků Vojenského historického ústavu Praha Ivo Pejčocha a Prokopa Tomka, kteří díky svému několikaletému pečlivému výzkumu zjistili celkový počet obětí pobytu sovětských vojsk a upřesnili počet lidí, kteří v důsledku invaze přišli o život od srpna do konce roku 1968. Jiří Sozanský, jenž se ve své tvorbě dotýká neuralgických bodů našich dějin a míst, jež poznamenala destrukce, válka a totalita, svoje díla tentokrát věnoval obětem srpnové invaze. Vytvořil vůbec první památník se jmény všech obětí. V prostorách Armádního muzea Žižkov byla také v listopadu 2023 u příležitosti 80. výročí bojů o Sokolovo a osvobození Kyjeva zahájena výstava historiků Jindřicha Marka a Tomáše Jakla, jež byla věnovaná formování čs. vojenské jednotky v Sovětském svazu a jejímu bojovému nasazení v průběhu roku 1943. Stále je ale před námi řada dalších cílů. Rádi bychom rozšířili a zkvalitnili expozice v Lešanech a ve Kbelích. V Lešanech bychom tak mohli představit zahraniční operace od Perského zálivu po současnost. Ve Kbelích by nám výstavba jednoho hangáru umožnila ukázat v celé kráse výjimečnou sbírku proudových letounů první generace, kterou má Vojenský historický ústav Praha téměř kompletní.

Na závěr bych rád poděkoval všem zaměstnancům Vojenského historického ústavu Praha za práci, již v roce 2023 vykonali. Děkuji také Ministerstvu obrany České republiky v čele s ministryní obrany Janou Černochovou, jež nám vytváří dobré podmínky. Stejně tak bych chtěl vyjádřit svoje poděkování zástupcům Armády České republiky, vědeckých institucí, muzeí a klubů vojenské historie, s nimiž naše instituce spolupracuje. Poděkování patří také všem státním a soukromým subjektům, které nás podporují, a pochopitelně všem návštěvníkům a příznivcům VHÚ Praha z řad nejširší veřejnosti.

brigádní generál Mgr. Aleš KNÍŽEK, ředitel Vojenského historického ústavu Praha

OBSAH

1 POSLÁNÍ VHÚ PRAHA	7
1.1 Služby veřejnosti	8
2 ORGANIZACE VHÚ PRAHA	10
2.1 Organizační struktura a personální obsazení	11
3 HISTORIE VHÚ PRAHA	15
3.1 Vznik Památníku osvobození	15
3.2 Útlum a nový rozvoj	16
4 STEŽEJNÍ UDÁLOSTI VHÚ PRAHA V ROCE 2023	18
4.1 Významná ocenění VHÚ Praha	18
4.2 Slavnostní setkání k 30. výročí vzniku Armády České republiky	20
4.3 20. výročí od ukončení operačního nasazení 7. polní nemocnice v Basře	20
4.4 Výstava Mobilizace 1968 – Jiří Sozanský	21
4.5 Ministryně obrany provedla prince Edwarda místem posledního boje čs. Parašutistů	22
4.6 Armádní muzeum Žižkov navštívili vojáci zranění při výkonu služby i pravnučka TGM	23
4.7 Výstava „1943 / Československá armáda na východní frontě“	24
4.8 Křest knihy o zahraničních operacích Armády ČR	25
4.9 Výstava fotografií Karel Novák – malíř sportu	26
4.10 Zahájení muzejní sezóny v leteckém muzeu Kbely a ve vojenském technickém muzeu Lešany, Tankový den v Lešanech	27
5 KOMISE VHÚ PRAHA	27
5.1 Komise vojenských tradic a symboliky	27
5.2 Sbírková komise a akviziční činnost	29
5.2.1 Reprezentační výběr nejzajímavějších přírůstků roku 2023	32

5.3 Výstavní komise	34
6 PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY	37
6.1 Sbírkové fondy VHÚ Praha	37
6.2 Oddělení správy muzejních sbírek	39
6.3 Preventivní ochrana a ošetření sbírek	39
7 KNIHOVNA VHÚ PRAHA	44
7.1 Historie knihovny VHÚ Praha	44
7.2 Fondy knihovny VHÚ Praha	45
7.3 Činnost knihovny VHÚ Praha v roce 2023	47
8 VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST	56
8.1 Výzkumné projekty	57
8.2 Monitoring zahraničních operací	58
<i>8.2.1 Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací</i>	60
8.3 Konference spolupořádaná VHÚ Praha	61
8.4 Konference s účastí pracovníků VHÚ Praha a přednášková činnost	61
9 PREZENTAČNÍ ČINNOST	70
9.1 Kalendárium	70
9.2 Návštěvnost	75
9.3 Armádní muzeum Žižkov	77
<i>9.3.1 Historie</i>	77
<i>9.3.2 Stálá expozice</i>	78
9.4 Letecké muzeum Kbely	83
<i>9.4.1 Historie</i>	83
<i>9.4.2 Stálá expozice</i>	86
<i>9.4.3 Výstava</i>	91
<i>9.4.4 Akce pro veřejnost</i>	91
9.5 Vojenské technické muzeum Lešany	92
<i>9.5.1 Historie</i>	92
<i>9.5.2 Stálá expozice</i>	94
<i>9.5.3 Akce pro veřejnost</i>	102
9.6 Ostatní expozice VHÚ Praha	103

9.7 Vzdělávací programy pro školy	105
9.8 Panelové výstavy před budovou Generálního štábu	109
9.9 Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha	110
9.9.1 <i>Nové posádkové expozice v roce 2023</i>	111
9.10 Časopis Historie a Vojenství	112
10 VYDAVATELSKÁ ČINNOST	114
IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY	117

1. POSLÁNÍ VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je muzejní, vědeckovýzkumné a knihovní zařízení Ministerstva obrany České republiky. Jeho posláním je – ve smyslu platných legislativních norem – soustavně a cílevědomě shromažďovat písemné a hmotné památky především k dějinám českého i československého vojenství a armády, odborně o tyto fondy a sbírky pečovat, vědecky je zkoumat, zpracovávat a zpřístupňovat je veřejnosti.

Výsledky této práce prezentuje VHÚ Praha především v muzejní a výstavní činnosti, dále v knihovnických službách, v knižních a časopiseckých publikacích, na vědeckých konferencích a seminářích, v historickém servisu vojenským útvarům, ústavům a zařízením a ve službách veřejnosti.

Nejdůležitější součástí VHÚ Praha jsou muzea a výstavní prostory. Jde o Armádní muzeum Žižkov, Letecké muzeum Kbely, Vojenské technické muzeum Lešany, Národní památník hrdinů heydrichiády a další externí výstavní prostory.

Vědeckovýzkumná činnost VHÚ je prioritně zaměřena na zkoumání a dokumentaci historie českého a československého vojenství včetně problematiky I., II. a III. odboje. Důraz je kladen i na komplexní výzkum novodobých válečných veteránů ze zahraničních operací od roku 1990 do současnosti.

VHÚ Praha je členem komisí Mezinárodního výboru muzeí (ICOM) a Mezinárodní asociace muzeí zbraní a vojenské historie (IAMAM) při UNESCO.

Hlavním úkolem VHÚ Praha je péče o muzejní sbírky podle zákona č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy. VHÚ Praha odborně zpracovává sbírky a zpřístupňuje je veřejnosti ve stálých expozicích a příležitostných výstavách. Provádí také restaurování a konzervování sbírkových předmětů. Ze zákona je garantem udílení povolení k vývozu militarií. Je zároveň garantem ochrany v oblasti vojenské historie v rámci Armády ČR i mimo ni. Komise

Vojenských tradic a symboliky vytváří, posuzuje a schvaluje jednotlivé znaky a bojové prapory vojenských útvarů a zařízení v Armádě ČR. VHÚ Praha dále poskytuje odborné služby státním orgánům, právníkům a fyzickým osobám, zpracovává vědecké studie a expertizy.

1.1 SLUŽBY VEŘEJNOSTI

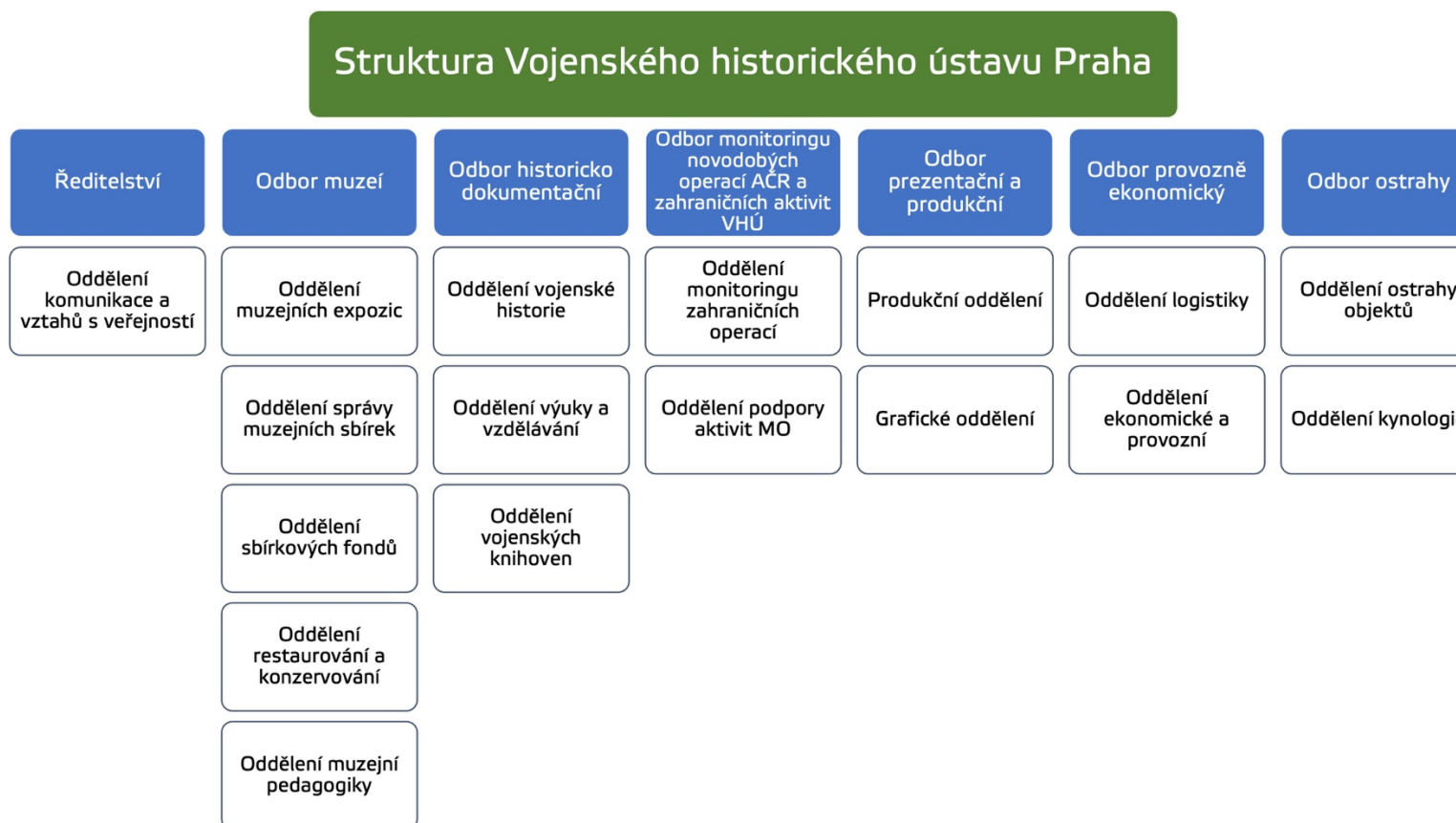
Vojenský historický ústav Praha poskytuje veřejnosti za podmínek stanovených obecně závaznými a interními právními předpisy zejména následující služby spočívající v:

- bezplatném přístupu do muzeí VHÚ;
- pořádání či spolupořádání tematických či stálých expozic nebo výstav sbírkových předmětů;
- pořádání pravidelných i nepravidelných muzejních programů;
- pořádání tematických přednášek a konferencí;
- veřejném předvádění sbírkových předmětů, jejich vzhledu popřípadě funkce, na akcích pořádaných nebo spolupořádaných VHÚ;
- výpůjčkách sbírkových předmětů, za přesně stanovených podmínek;
- pořádání kulturních a vzdělávacích programů;
- vydávání periodika Historie a vojenství;
- vydávání neperiodických publikací, sborníků a edic;
- zpřístupňování knihovních dokumentů ze specializovaného knihovního fondu VHÚ Praha a poskytování dalších knihovnických a informačních služeb;
- poskytování informací o sbírkách, které spravuje, o připravovaných expozicích, výstavách, muzejních programech a vlastní ediční činnost;
- zpracování odborných posudků, expertiz, stanovisek a pojednání v oborech své činnosti s využitím sbírek, které spravuje;
- poskytování informačních služeb souvisejících s předmětem činnosti;

- vydávání osvědčení podle zákona č. 71/1994 Sb., o prodeji a vývozu předmětů kulturní hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, k vývozu předmětů kulturní hodnoty z území České republiky na dobu určitou nebo trvale.

2. ORGANIZACE VHÚ PRAHA

Vojenský historický ústav Praha je organizačně tvořen ředitelstvím a šesti specializovanými odbory.

2.1 ORGANIZAČNÍ STRUKTURA A PERSONÁLNÍ OBSAZENÍ

Organizační struktura vojenského zařízení VHÚ Praha a personální obsazení ke dni 31. prosinci 2023:

- **Ředitelství**

Ředitel VHÚ Praha: brigádní generál Mgr. Aleš Knížek

Zástupci ředitele VHÚ Praha: Mgr. Jan Mareš, plk. Ing. Martin Mlčoch, plk. Mgr. Michal Burian, Ph.D.

Oddělení komunikace a vztahů s veřejností

Vedoucí oddělení: Bc. Hana Benešová

Produkce a programy: Mgr. Olga Šámalová

- **Odbor muzeí**

Ředitel – hlavní specialista MO: plk. Mgr. Michal Burian, Ph.D.

Zástupce ředitele: pplk. Ing. Jan Fedosejev

Oddělení muzejních expozic

Vedoucí oddělení: pplk. Ing. Jan Fedosejev

Zástupce vedoucího oddělení: Miroslav Khol

Oddělení správy muzejních sbírek

Vedoucí oddělení: Mgr. Milan Zamba

Zástupce vedoucího oddělení: Ing. Daniela Chvojková

Oddělení sbírkových fondů

Vedoucí oddělení: Mgr. Zdeněk Polčák

Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Jan Šach

Oddělení restaurování a konzervování

Vedoucí oddělení: Petr Moudrý

Oddělení muzejní pedagogiky

Vedoucí oddělení: Mgr. et Mgr. Barbora Kulihová

Zástupce vedoucí oddělení: Balgué Džakoualno

- **Odbor historicko dokumentační**

Ředitel odboru: PhDr. Jiří Rajlich, Ph.D

Zástupce ředitele odboru: PhDr. Prokop Tomek, Ph.D.

Oddělení vojenské historie

Vedoucí oddělení: PhDr. Prokop Tomek, Ph.D.

Oddělení výuky a vzdělávání

Vedoucí oddělení: Mgr. Pavel Paleček, PhD.

Oddělení vojenských knihoven

Vedoucí oddělení: Mgr. Zdeněk Munzar

Zástupce vedoucího oddělení: Mgr. Ilona Rožánková

- **Odbor monitoringu novodobých operací AČR a zahraničních aktivit VHÚ**

Ředitel odboru: Mgr. Pavel Löffler

Oddělení monitoringu zahraničních operací

Vedoucí oddělení: mjr. Mgr. Pavel Stehlík

Zástupce vedoucího oddělení: Ing. Miroslav Vyšata

Oddělení podpory aktivit MO

Vedoucí oddělení: Ing. Karel Lukeš

- **Odbor prezentační a produkční**

Ředitel odboru: Ľudovít Kiš

Zástupce ředitele: Ing. Radek Endl

Produkční oddělení

Vedoucí oddělení: Ing. Radek Endl

Grafické oddělení

Vedoucí oddělení: Ing. Jiří Král

Zástupce vedoucího oddělení: Andrea Bělohávková

Odbor provozně ekonomický

Ředitel odboru: plk. Ing. Martin Mlčoch

Zástupce ředitele: Ing. Filip Celba

Oddělení logistiky

Vedoucí oddělení: Ing. Filip Celba

Oddělení ekonomické a provozní

Vedoucí oddělení: pplk. Ing. René Kunc

- **Odbor ostražky**

Ředitel odboru: Ing. Jaroslav Beneš

Zástupce ředitele: Ing. Milan Blaško

Oddělení ostražky objektů

Vedoucí oddělení: Ing. Milan Blaško

Oddělení kynologie

Vedoucí oddělení: Tomáš Budík

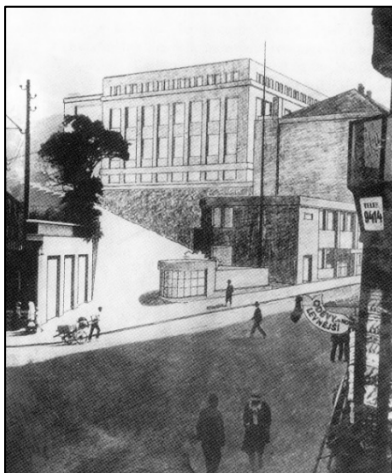
3. HISTORIE VHÚ PRAHA

Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 si byli jeho nejvyšší představitelé v čele s prezidentem republiky T. G. Masarykem, velmi dobře vědomi nutnosti vytyčit a rozvíjet politické i vojenské tradice republiky, vědecky je zpracovat a zachytit je také v muzejní expozici.

Již v roce 1919 byl při Ministerstvu národní obrany zřízen **Památník odboje**, který zpočátku působil jako poradní sbor při soustřeďování písemných a hmotných památek na čs. odboj v období 1. světové války. Jak množství památek rostlo zejména v souvislosti s návratem legionářů z Ruska, přestávala jeho skromná organizační struktura vyhovovat. Proto došlo k přeměně poradního sboru na oddělení MNO a poté na samostatnou instituci, Archiv legií.

Archiv našel dočasně útočiště v budově Národního muzea a jeho sbírky byly provizorně umístěny na různých místech v Praze. Muzejní předměty se soustřeďovaly na zámku v Troji - tzv. obrazárna legií v letohrádku Hvězda, fotoarchiv a filmový archiv v Trojické ulici. V roce 1919 byl také založen Archiv národního osvobození, o rok později Vojenský archiv RČS a Vojenské muzeum RČS, které bylo zřízeno při Čs. vojenském ústavu vědeckém a soustřeďovalo památky vzniklé před rokem 1914.

3.1 VZNIK PAMÁTNÍKU OSVOBOZENÍ

V roce 1929, symbolicky k výročí vzniku republiky, došlo 28. října ke sloučení těchto institucí v jeden vědecký ústav s novým názvem Památník osvobození. Instituce byla umístěna v nově postaveném komplexu budov na úpatí Vítkova, jen část vojensko-historických muzejních sbírek zůstala v budově Invalidovny v Karlíně.

Areál budov na úpatí vrchu Vítkova byl vybudován v letech 1927–1929 podle návrhu architekta Jana Zázvorky (1884–1963), bývalého čs. legionáře v Rusku. Na vrcholu Vítkova současně probíhala výstavba Pantheonu národního osvobození, před níž měla stát jezdecká socha Jana Žižky z Trocnova od sochaře Bohumila Kafky. Pantheon měl být slavnostně otevřen 28. října 1938. Vzhledem k politické situaci k tomu nedošlo. Definitivně byl pak dokončen a otevřen v roce 1950. V této době však měl již zcela jiné poslání.

Historie vyměřila Památníku osvobození pouhou jednu dekádu existence. Tato instituce přesto velmi úspěšně stavěla na zakladatelském úsilí svých předchůdců. Neuzavírala se do sebe, plně se otevírala veřejnosti. K ní směřovala své muzejní a publikační aktivity. Sledovala moderní trendy vojensky zaměřeného muzejnictví a historického výzkumu. Tím si vybudovala pevné postavení v české meziválečné kulturně-společenské sféře. Četní zahraniční hosté šířili její věhlas i na mezinárodní scéně. Na konci 30. let, v období zvýšeného ohrožení

republiky, posilovala vlastenecké cítění české společnosti odkazem na tradice národního odboje z let 1914–1918. Po Mnichovu pak nadále reprezentovala morální základy, z nichž v roce 1918 vyvěrala vůle po vzniku samostatného státu.

Po nacistické okupaci českých zemí v roce 1939 se Památník osvobození stal předmětem likvidačních zásahů. Byl označen za nositele „legionářské ideologie“ a jako součást rušeného MNO byl celý areál (administrativní část, budovy muzea a archivu) prohlášen za majetek německého wehrmachtu. V srpnu 1939 komplex budov zabralo gestapo a byla zde umístěna tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungsstelle, která spravovala záležitosti muzejní, archivní a knihovní. Její součástí tvořilo oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag).

Toto muzeum, jež mělo být odbočkou německého Vojenského muzea ve Vídni, bylo od roku 1940 budováno ve Schwarzenberském paláci na Hradčanech, kam se přestěhovaly i muzejní sbírky ze Žižkova a z Karlína. Na sklonku války Němci část sbírkových předmětů vyvezli za hranice, ale po válce se je, až na výjimky, podařilo získat zpět.

Během okupace se mnozí zaměstnanci Památníku osvobození zapojili do odboje, někteří byli zatčeni a uvězněni, několik jich bylo popraveno.

3.2 ÚTLUM A NOVÝ ROZVOJ

Po roce 1945 se přímým pokračovatelem bývalého Památníku osvobození stal nově zřízený Vojenský historický ústav (rozdělený na Památník osvobození a Vojenské muzeum) zaměřený na problematiku I. a II. národního odboje.

Komunistický převrat v únoru 1948 znamenal další zlom v historii ústavu. Nový politický režim pohlížel s odporem nejen na legionářskou historii I. odboje, ale i na účast čs. vojáků v bojích na západní frontě během 2. světové války (II. odboj). Stejně jako celá společnost prošel Vojenský historický ústav (VHÚ) důkladnou personální čistkou. Z nositele legionářských tradic se pod vedením Hlavní politické správy ČSLA stal Vojenský historický ústav v čs. armádě ideologickým pracovištěm Komunistické strany Československa.

Odklon od komunistické ideologie a od marxisticko-leninského výkladu dějin i úsilí pravdivěji vyložit novodobou historii Československa měl v druhé polovině 60. let krátké trvání. Po vpádu vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 následovaly další rozsáhlé čistky v celém ústavu. Řada pracovníků včetně těch odborně nejschopnějších byla propuštěna a Vojenský historický ústav se opět stal ideologickou institucí.

Vědeckovýzkumnou práci týkající se vojenské historie odsunulo nové velení ústavu do pozadí, přednost dostaly sociálně politické výzkumy. Také muzea postupně omezovala svoji odbornou a vědeckou činnost a plnila stranickou objednávku ve formě angažovaných výstav.

Až pád komunistického režimu umožnil VHÚ reformovat se ve skutečnou vědeckou instituci zabývající se vojenskou historií a vojenským uměním s těsnými vazbami na obdobná zařízení stojící mimo armádu.

Po listopadu 1989 prošel ústav zásadní restrukturalizací. V březnu 1990 byl Vojenský historický ústav zrušen a na jeho základě zřízen Historický ústav Československé armády. V souvislosti s rozdělením Československa došlo ke změně názvu instituce na Historický ústav Armády České republiky.

Klíčovým vědeckým pracovištěm se stal znovu vytvořený Památník dějin národního odboje (od r. 1992 Památník odboje), jehož stěžejním tématem byl výzkum dějin politického i vojenského odboje v letech 1. a 2. světové války. Zaměření činnosti instituce nebylo zvoleno náhodně.

Domácí i zahraniční odboj byl považován rozhodující demokratický a vlastenecký postoj, za hlavní historický a myšlenkový zdroj a dominantu československé státní identity a nejdůležitější zdroj bojových tradic armády. Základní vědecký výzkum byl zaměřen také na období a události spjaté s prvním a druhým odbojem.

K významné změně došlo k 1. dubnu 2003, kdy se instituce vrátila k názvu **Vojenský historický ústav Praha**. V roce 2004 začal být vydáván časopis Historie a vojenství ve zcela nové podobě, významně se také rozšířily výzkumné úkoly – nejprve o období III. odboje a také o působení příslušníků AČR v misích OSN a v zahraničních operacích NATO a EU. Došlo také k revitalizaci stálých expozic v muzeích VHÚ Praha a uspořádalo se mnoho krátkodobých výstav. Nesmírně významným předělem v historii Vojenského historického ústavu Praha se stala generální rekonstrukce souboru budov Vojenského historického ústavu Praha, která byla zahájena v roce 2018. Armádní muzeum Žižkov bylo znovu slavnostně otevřeno pro veřejnost 28. října 2022. Díky citlivé a náročné rekonstrukci muzea, již ocenila odborná i laická veřejnost, se znásobily výstavní prostory. Díky tomu se návštěvníci mohou seznámit s našimi vojenskými dějinami od raného středověku až po současnost.

4. STĚŽEJNÍ UDÁLOSTI VHÚ PRAHA V ROCE 2023

4.1 VÝZNAMNÁ OCENĚNÍ VHÚ PRAHA

Muzejní počín roku

Ve čtvrtek 25. května 2023 byl vyhlášen 21. ročník Ceny Gloria musaealis za rok 2022. Tu udělují společně Ministerstvo kultury ČR, Asociace muzeí a galerií České republiky, z. s., a Český výbor ICOM, z. s a. V kategorii Muzejní počín roku sedmičlenná odborná porota ocenila u Armádního muzea Žižkov především za komplexnost rekonstrukce i to, že byly maximálně rozšířeny prostory pro vystavování předmětů přebudováním původních depozitářů na výstavní prostory.

Patrimonium pro futuro

Zatím poslední ocenění získalo Armádní muzeum Žižkov 28. listopadu 2023, kdy jeho ředitel – brigádní generál Aleš Knížek a ředitel odboru muzeí plukovník Michal Burian - převzali cenu Národního památkového ústavu [Patrimonium pro futuro 2023 v kategorii Presentace a popularizace](#) Jejich poděkování patřilo zejména pracovníkům Národního památkového ústavu, kteří se na úspěšné rekonstrukci komplexu budov Armádního muzea Žižkov zásadní měrou podíleli – Ondřeji Šefců, Pavlíně Dolejské, Anně Schránílové a Jaroslavu Podliskovi. Výsledkem je nejen krásně zrekonstruovaná budova a nová expozice, ale především více než 180 000 návštěvníků a zejména více než 10 000 žáků a studentů ze všech koutů České republiky i zahraničí, kteří již absolvovali vzdělávací lekce a komentované prohlídky. Spokojenost návštěvníků je pro všechny autory expozice tím zdaleka největším oceněním. „Památkářský Oscar“ se v roce 2023 rozdával již podesáté těm, kdo se

zasloužili o záchranu, obnovu, ale také prezentaci nebo správu památek. Národní památkový ústav tak oceňuje příkladné počiny, které si zaslouží uznání široké veřejnosti.

4.2 SLAVNOSTNÍ SETKÁNÍ K 30. VÝROČÍ VZNIKU ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

30. ledna 2023 se v dvoraně Armádního muzea Žižkov konalo slavnostní shromáždění k 30. výročí vzniku Armády České republiky. Ministryně obrany Jana Černochová při této příležitosti vyznamenala některé vojáky a pracovníky resortu ministerstva. Součástí akce byl rovněž křest knihy Devět generálů, která mapuje tři desítky let našich ozbrojených složek pohledem bývalých náčelníků generálního štábu.

4.3 20. VÝROČÍ OD UKONČENÍ OPERAČNÍHO NASAZENÍ 7. POLNÍ NEMOCNICE V BASŘE

Přes 150 příslušníků 7. polní nemocnice, působících v roce 2003 v irácké Basře, se 24. listopadu 2023 sešlo v Armádním muzeu Žižkov na slavnostním nástupu u příležitosti 20. výročí od ukončení operačního nasazení. Od dubna do prosince 2003 působila v jihoiráckém městě Basra 7. polní nemocnice Armády České republiky. Její vyslání bylo schváleno 15. dubna 2003 a skončilo k 20. listopadu téhož roku. Samotný odjezd vojáků začal 4. prosince a poslední let se vrátil 22. 12. 2003.

Působení 7. polní nemocnice Armády České republiky v Iráku bylo schváleno usnesením vlády České republiky č. 328 z 1. dubna 2003, usnesením Senátu č. 85 z 15. dubna 2003 a usnesením Poslanecké sněmovny č. 392 ze dne 15. dubna 2003. První příslušníci polní nemocnice

se do irácké Basry přesunuli 18. dubna 2003. Polní nemocnice byla slavnostně otevřena 18. května 2003, ale lékaři a sestry polní ambulance již od 24. dubna poskytovali obyvatelům Basry základní zdravotnickou pomoc. V září 2003 se uskutečnilo střídání personálu kontingentu.

4. 4 VÝSTAVA MOBILIZACE 1968 – JIŘÍ SOZANSKÝ

Vojenský historický ústav Praha pořádal spolu se společností SYMPOSITION Jiřího Sozanského výtvarnou výstavu INVAZE 1968. Výstava byla pro veřejnost otevřena od úterý 22. srpna 2023. Projekt Jiřího Sozanského INVAZE 1968 připomněl 55. výročí srpnové okupace a její oběti, o kterých se za minulého režimu muselo mlčet. Totalitní moci vadily i jejich náhrobky a pozůstalí byli vystaveni perzekuci. V posledních deseti letech historikové Vojenského historického ústavu Praha Prokop Tomek a Ivo Pejčoch zjistili a upřesnili celkový počet a jména obětí okupace intervenčních vojsk států Varšavské smlouvy, a to od 21. srpna 1968 až do odchodu sovětských vojsk v roce 1991. Těchto obětí bylo celkem 425.

Jiří Sozanský, jenž se ve své tvorbě dotýká neuralgických bodů našich dějin, realizoval na téma invaze velkoformátové olejomalby a obětím věnoval svoji plastiku STO TŘICET SEDM. Jedná se o pět metrů vysoký a přes tunu vážící bronzový památník, na kterém jsou jména všech 137 obětí od 21. srpna do 31. prosince 1968.

Projekt byl realizován ve spolupráci Vojenského historického ústavu Praha a SYMPOSION – FP, z.s. Kurátory projektu jsou ředitel Vojenského historického ústavu Praha brigádní generál Aleš Knížek a Michal Novotný, historik umění z Národní galerie. Na projektu se dále podíleli historici Prokop Tomek z Vojenského historického ústavu Praha a Petr Blažek z Ústavu pro studium totalitních režimů, filozof Martin Palouš, výtvarník Marek Jodas, architekt Josef Pleskot, fotograf Josef Hník a řada dalších pamětníků 21. srpna 1968. Hudebník Michal Pavlíček zkomponoval na téma invaze 68 originální skladbu právě pro tuto výstavu. Začlenil do ní i zvuky, které památník STO TŘICET SEDM v různých částech vytváří.

4.5 MINISTRYŇE OBRANY PROVEDLA PRINCE EDWARDA MÍSTEM POSLEDNÍHO BOJE ČS. PARAŠUTISTŮ

Ministryně obrany Jana Černochová a britský princ Edward v chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici uctili památku hrdinných parašutistů, kteří před 81 lety provedli atentát na Reinharda Heydricha. Bratr krále Karla III. je na návštěvě České republiky od úterý a mj. se setkal také s prezidentem republiky Petrem Pavlem. Hodinový program v chrámu sv. Cyrila a Metoděje zahrnoval prohlídku expozice Národního památníku hrdinů heydrichiády, jež byla instalována v loňském roce a na prince Edwarda udělala viditelný dojem.

Poté se oba přesunuli do krypty chrámu, kde minutou ticha uctili památku parašutistů. Na závěr návštěvy položili kytice k pamětní desce vně chrámu, kde jsou dodnes jasně viditelné stopy střel, kterými se nacisté snažili československé vojáky zlikvidovat. Podle ministryně obrany

stála za úspěchem akce, kterou rotmistři Josef Gabčík a Jan Kubiš vykonali 27. května 1942, i zahraniční pomoc. Klíčovou roli pak představovala právě Velká Británie, kde se parašutisté na speciální operaci připravovali.

Heydrichova likvidace vyvolala veliký mezinárodní ohlas. Západní mocnosti posléze oduznaly Mnichovskou dohodu a Československu byla přislíbena poválečná obnova v jeho předmnichovských hranicích. Důsledky atentátu byly nicméně tragické. Tisíce nevinných lidí bylo popraveno, Lidice a Ležáky byly srovnány se zemí, jejich obyvatelé zavražděni. Většina spolupracovníků parašutistů zemřela často i s celými rodinami v koncentračním táboře Mauthausen. Tam za jediný den 24. října 1942 popravili 262 českých odbojářů.

4.6 ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV NAVŠTÍVILI VOJÁCI ZRANĚNÍ PŘI VÝKONU SLUŽBY I PRAVNUČKA TGM

Do zrekonstruovaného Armádního muzea Žižkov zavítaly od jeho znovuotevření 28. října 2022 desítky tisíc lidí všech generací. Nechyběla mezi nimi ani Charlotta Kotíková, pravnučka prvního československého prezidenta, jež muzeum navštívila v polovině února spolu s vnučkami generála Rudolfa Medka. Na začátku tohoto týdne pak přivítal ředitel Vojenského historického ústavu Praha brig. gen. Aleš Knížek velmi vzácné hosty – vojáky, kteří při výkonu služby utrpěli zranění.

4.7 VÝSTAVA „1943 / ČESKOSLOVENSKÁ ARMÁDA NA VÝCHODNÍ FRONTĚ“

Úvodní část výstavy „1943 / Československá armáda na východní frontě“ reflektovala období 1939 až 1942, přibližuje boj proti německé okupační moci ve stínu stalinského režimu, kdy řada československých občanů odhodlaných bojovat za svobodu skončila v sovětských lágrech. Dále se věnovala vzniku čs. jednotky v Buzuluku, jejímu bojovému vystoupení u Sokolova, bitvě o Charkov a osvobození Kyjeva, kde se českoslovenští vojáci vyznamenali. Zabývala se také válečnými osudy významných osobností našich vojenských dějin – např. Otakara Jaroše, Ludvíka Svobody, Heliodora Píky, Josefa Buršíka, Antonína Sochora a Richarda Tesaříka. Na výstavě bylo k vidění řada unikátních sbírkových předmětů z fondů Vojenského historického ústavu Praha, například jmenování pplk. Ludvíka Svobody velitelem čs. vojenské jednotky, snímky pořízené Otakarem Jarošem nebo osobní věci Richarda Tesaříka a Antonína Sochora. Návštěvníky upoutalo také dioráma, které zachytilo výjev z bojů u Sokolova, obranné postavení československých vojáků u pravoslavného kostela.

4.8 KŘEST KNIHY O ZAHRANIČNÍCH OPERACÍCH ARMÁDY ČR

Tato kniha vůbec poprvé a v uceleném rozsahu prostřednictvím mnoha fotografií doplněných texty na 380 stranách mapuje všechny novodobé zahraniční operace, jichž se zúčastnili čeští vojáci. Většina fotografií, které přibližují jednotlivé operace, má v knize svou premiéru. Některé jsou ze sbírek Vojenského historického ústavu Praha, některé se podařilo autorovi nrap. Leoši Krejčovi získat pro tuto knihu od účastníků zahraničních misí. „Původně jsme jich shromáždili 700 tisíc, pak byl výběr 50 tisíc, redukovaný výběr 13 tisíc, a nakonec finální čítající téměř 800 snímků,” řekl ve své řeči při křtu knihy nrap. Leoš Krejča z Odboru monitoringu novodobých operací AČR a zahraničních aktivit VHÚ Praha.

4.9 VÝSTAVA FOTOGRAFIÍ KAREL NOVÁK – MALÍŘ SPORTU

Řada unikátních sportovních fotografií zachycující nejen sport samotný, ale i sportovce v soukromí, byla k vidění v Armádním muzeu Žižkov. Návštěvníci mohli v přízemí naproti návštěvnické recepci obdivovat černobílé fotografie doplněné o exponáty ze sbírkového fondu Vojenského historického ústavu Praha. Viděli například zlaté hodinky Omega, které dostal Emil Zátopek od ministra národní obrany Ludvíka Svobody za své olympijské úspěchy v Londýně 1948 nebo předměty spojené s nezapomenutelnými úspěchy našich soutěžních jezdců na slavných mezinárodních šestidenních soutěžích motocyklů. Výstava se sportovní tematikou byla součástí připomínek 75. výročí založení Armádního sportovního centra Dukla.

Výstavu pořádal Vojenský historický ústav Praha a Český olympijský výbor ve spolupráci s Českým rozhlasem a Armádním sportovním centrem DUKLA.

4.10 ZAHÁJENÍ MUZEJNÍ SEZÓNY V LETECKÉM MUZEU KBELY A VE VOJENSKÉM TECHNICKÉM MUZEU LEŠANY, TANKOVÝ DEN V LEŠANECH

29. 4. 2023 – zahájení muzejní sezóny v Leteckém muzeu Kbely

27. 5. 2023 – zahájení muzejní sezóny ve Vojenské technické muzeum Lešany

2. 9. 2023 – Tankový den ve Vojenské technické muzeum Lešany

5. KOMISE VHÚ PRAHA

5.1 KOMISE VOJENSKÝCH TRADIC A SYMBOLIKY

Vojenský historický ústav Praha je institucí Armády ČR, jež nejenom připomíná slavné vojenské tradice našeho státu, ale také slouží k udržování a uchovávání těchto tradic jako takových. Do této činnosti kromě mnoha jiných úkolů, které jsou na VHÚ kladeny, patří i udržování kontinuity české a československé vojenské symboliky v mnoha podobách.

K tomuto účelu byla zřízena ředitelem VHÚ Praha na sklonku roku 2002 Komise vojenských tradic a symboliky, jejíž práce neodmyslitelně patří k hlavním činnostem VHÚ, a v poslední době je patrně nejvytíženějším poradním orgánem ředitele VHÚ Praha. Celá činnost komise směřuje k udržování tradic a symboliky s ohledem na nejslavnější část moderní historie naší armády v období 1914–1945.

Zřízení Komise vojenských tradic a symboliky souviselo se zásadními změnami prováděnými v rezortu obrany a s reorganizací tehdejšího Historického ústavu AČR, bylo i odrazem nástupu nových vedoucích činitelů a zaměstnanců této instituce. Kromě organizačních změn se instituce vrátila k názvu Vojenský historický ústav, který jí v roce 1945 udělil prezident Edvard Beneš.

Zřízení Komise vojenských tradic a symboliky se ukázalo jako velmi prospěšné, účelné a zcela nezbytné. Vojenská symbolika je jedním z nejdůležitějších odlišujících markantů. Potřeba specializovaného poradního orgánu byla přímo nutností, a to i díky vzrůstajícímu zájmu o odborná stanoviska na poli vojenské symboliky od jednotlivých složek MO, společenských organizací, občanů a dalších orgánů státní správy, např. Policie ČR a Vězeňské služby.

Komise vojenských tradic a symboliky zpracovává grafické návrhy, odborné analýzy a expertizy týkající se celého spektra vojenské symboliky – od znaků útvarů, přes prapory, medaile až k odznakům, čestným názvům atd. Mimo jiné zajišťuje návrat k dodržování symboliky chladných zbraní a cviky se zbraní pro zvýraznění pietních aktů. Celá odborná činnost Komise vojenských tradic a symboliky je zaznamenávána, dokumentována a archivována v úředním sběrači a ve vnitřním archivu komise. Komise jedná na základě mnoha právních norem a dokumentů. Komise vojenských tradic a symboliky je interdisciplinárně obsazena odborníky z různých oblastí. Jejími členy jsou historik, kurátor sbírek stejnokrojů, falerista, heraldik a výtvarník.

Rok 2023 byl bohatý nejen na politické a historické události ve velkém, takřka globálním měřítku, ale také na dílčí události lokálního významu, které zasahovaly do života Armády České republiky a VHÚ Praha. Rok 2023 byl pro Komisi vojenských tradic a symboliky rokem změn. Jejím novým předsedou se stal zástupce ředitele a právník Vojenského historického ústavu Praha Mgr. Jan Mareš a komise byla doplněna o nové členy, zatímco pokračovala ve vyřizování stávajících a nově podaných žádostí a dotazů. Jako v letech předchozích dominovaly dotazy ohledně faleristické tvorby a správného dodržování výstrojních předpisů, zejména v intencích Normativního výnosu Ministerstva obrany č. 12/2012 Věstníku. Předmětem zájmu bylo i správné nošení rukávových znaků na stejnokrojích. Široké spektrum tazatelů věnovalo pozornost zejména těmto okruhům: podmínky tvorby rukávového znaku a pravidla

jeho nošení; rozdíly mezi pamětní medailí a pamětním nebo čestným pamětním odznakem; správné nošení státních a resortních vyznamenání; přípustnost víceúrovňového vyznamenání. Další dotazy se týkaly doby, po kterou lze nosit rukávový znak úkolového uskupení nebo mezinárodní vládní organizace v zahraniční operaci, i případných nejasností ohledně toho, co voják porušuje nošením neschváleného rukávového znaku na stejnokroji či jiných neschválených drobných stejnokrojových doplňků.

Pokračující zahraniční mise vedly k přípravě pamětních medailí pro úkolová uskupení, ať už ta stávající či nově formovaná. Dvacáté výročí založení krajských vojenských velitelství s sebou přineslo potřebu vytvořit příslušné pamětní medaile či pamětní mince. Jednotlivé organizační celky Ministerstva obrany obdržely pamětní medaile k různým výročím a příležitostem. Ve vztahu ke stávajícím organizačním celkům Armády České republiky byl zřízen nový znak Skupiny kybernetických sil a informačních operací. Bylo vytvořeno logo pro spojaře k nové náborové akci. Pro úkolová uskupení v rámci mezinárodních cvičení byly koncipovány a následně za-vedeny dočasné rukávové znaky. S Komisí vojenských tradic a symboliky byly konzultovány navrhované znaky různých jednotek, u většiny z nich se však ukázalo, že jsou v rozporu s vnitřními předpisy. Stále totiž platí, že nejnižší organizační celek, pro nějž je možné vytvořit oficiální rukávový znak, je prapor či celek na stejné hierarchické pozici ve struktuře AČR a resortu Ministerstva obrany ČR Celkově lze říct, že tvorba rukávových a závěsných znaků organizačních celků Ministerstva obrany měla v loňském roce v porovnání s faleristickou tvorbou výrazně menší zastoupení. Komise také vydala stanoviska k žádostem o propůjčení bojového praporu, a to Velitelství pro operace a Velitelství teritoriálních sil. Nejméně početnou oblastí byly v roce 2023 návrhy na udělení čestných názvů. V této kategorii bylo zpracováno stanovisko k návrhu čestného názvu Velitelství pozemních sil včetně koncepce stuhy k bojovému praporu.

5.2 SBÍRKOVÁ KOMISE A AKVIZIČNÍ ČINNOST

Sbírková komise VHÚ Praha je konzultativním a poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro sbírkotvornou činnost. Komise projednává všechny změny sbírkového fondu: nákup, výměna, dar, bezúplatný převod ze státního majetku, vyřazení sbírkového předmětu apod.

V roce 2023 přibýlo do sbírek VHÚ Praha 10 315 sbírkových předmětů, z nichž bylo zaevidováno celkem 1 402 přírůstkových čísel.

Předměty do sbírek VHÚ Praha byly získány následovně:

Nákupy	3 290
Dary	6 538
Převody	106
Vlastní	3
Sběr, výzkum	378
Výměny	0

I. chladné zbraně a zbroj	18
II. palné zbraně do roku 1870	7
III. krátké palné zbraně po roce 1870	10
IV. dlouhé palné zbraně po roce 1870	12
V. automatické zbraně	11
VI. dělostřelecký materiál a optika	26
VII. střelivo	--
VIII. stejnokroje a výstroj	409
IX. bodáky	3
X. archeologie	15
XI. faleristika	311
XII. malby a plastiky	24
XIII. varia	1 509
XIIIM. varia mise	595
XIV. vexilologie	1
XV. cínové figurky	--

XVI. spojovací materiál	98
XVII. letecký materiál	167
XVIII. chemický materiál	19
XIX. historická fotografie	6 705
XX. těžká bojová a automobilní technika	14
XXI. ženijní materiál	15
XXII. týlový materiál	38
XXIIN. týlový materiál – nábytek	6
XXIII. hudebniny	19
XXXIV. kosmonautika	--
XXV. padáky	14
XXVI. meteorologie	1
XXVII. filmotéka	63
XXVIII. modely	98
XXIX. grafika	77
XXX. dary	30

5.2.1 REPREZENTATIVNÍ VÝBĚR NEJZAJÍMAVĚJŠÍCH PŘÍRŮSTKŮ ROKU 2023

Mezi nejvýznamnější akvizice roku 2023 patří **pilotní sedací padák 15A/197**, jedná se o velice vzácný dotýkaný sbírkový předmět s historickým potenciálem. Šlo o britský sedací záchranný padák typu Irvin, určený především pro spojenecké letce létající nad mořem. Poměrně zachovalý padákový systém, pro umístění do pilotní sedačky, obsahoval kompletní popruhy, pomocná kování, obalové části a výtažné zařízení. Bohužel zcela chyběl kruhový hedvábný vrchlík se šňůrami. Zato se na postroji dochoval téměř nepoškozený obal na záchranný člun, který dokonce ještě obsahoval původní kaučukový měch na pitnou vodu. Záchranný set mohl být nad souší v postroji alternativně nahrazen sedákem, vyplněným pěnovou gumou.

Tento konkrétní padák byl však velice významný tím, že podle identifikačního čísla RAF: 103533, šlo o osobní památku na našeho úspěšného stíhacího letce F/Lt Jiřího Kučeru, účastníka leteckých bitev o Francii a Velkou Británii. Pozdějšího příslušníka několika perutí RAF, především slavné československé stíhací 313. Padák Jiří Kučera zřejmě používal i po válce, protože právě na výše zmíněné sedačce je výslovně uvedeno: „Pozor! Soukromá, škpt. Kučera“. Po svém nuceném odchodu do výslužby si pak padák patrně vzal s sebou na památku do civilu. Tento velice zajímavý a unikátní exponát získal VHÚ v roce 2023 koupí z pozůstalosti soukromého sběratele.

Jeden z nejzajímavějších sbírkových předmětů, který se podařilo v roce 2023 získat do podsbírký XIII M – Varia – mise, patří rovněž **úlolek rakety SCUD**. Tento úlomek byl nalezen jedním z příslušníků československého samostatného protichemického praporu, který se zúčastnil operací Pouštní štít a Pouštní bouře v letech 1990 až 1991, v rámci mezinárodní koalice vedené USA, jejímž cílem bylo osvobodit Kuvajt okupovaný Irákem. Úlolek rakety SCUD voják našel dne 21. února 1991 u King Charles Military City, nedaleko místa, kde sídlilo velitelství československého praporu. Unikátnost tohoto úlomku tkví v tom, že v podsbírci Varia – mise se nachází jen málo předmětů, které souvisí s účastí československých vojáků na operacích Pouštní štít a Pouštní bouře, které se zapsaly do historie jako první zahraniční operace naší armády po roce 1989.

Prachovnice, Německo, kolem 1680 - Délka 166 mm, šířka 110 mm, výška 42 mm, hmotnost 234 g.

Lovec – a i jiný uživatel palných zbraní – potřeboval ke střelbě různé příslušenství, ale žádné nebylo tak důležité jako prachovnice. Současně také v žádném příslušenství palných zbraní nenalezneme takovou rozmanitost, a to jak tvarovou, tak i materiálovou, jako u prachovnic. Existují prachovnice trojúhelníkové, lichoběžníkové, kruhové, soudkovité, mohou mít tvar lahvičkovitý, hruškovitý atd. Renesanční prachovnice se často vyráběly z rozvětveného jeleního parohu, také z jiných zvířecích rohů, z čehož vznikl název „růžek na prach“. Prachovnice bývaly často ze dřeva, později ze železa, z mědi, z mosazi i z jiných kovů. Také však ze želvoviny, ze zvířecích kostí i z jiných, často

vzácných či exotických materiálů. Zatímco vojenské prachovnice mívaly jednotnou podobu a často se na nich vyskytovaly vojenské symboly, lovecké prachovnice byly nejrůznějšího tvaru a bývaly zdobeny řezbou, rytinou a jinými výzdobnými technikami. Existují i prachovnice zhotovené společně s puškou a zdobené stejným stylem jako zbraň, k níž patřily.

Základem každé prachovnice bylo tělo, v němž byl uložen střelný prach. Prachovnice musela mít násypný otvor, jímž se prach nasypal dovnitř a jímž se odsypávala dávka potřebná k výstřelu. Někdy měla prachovnice dva otvory – jeden k naplnění a druhý k odsypání střelného prachu. Pozdější prachovnice bývaly opatřeny odměrkou, s jejíž pomocí bylo možné odsypat různě velké dávky prachu, protože jiné množství potřeboval lovec při střelbě na zajíce a jiné při střelbě na medvěda. Zpravidla měly prachovnice i závěsné kroužky, aby je bylo možné nosit zavěšené na provázku, na šňůrce či na stuze.

Představovaná prachovnice má kruhové tělo ze zimostrázového dřeva, soustružené a po celé ploše zdobené hlubokou řezbou zvířecích motivů – boj jelena a kance se čtyřmi loveckými psy. Profilovaná násypná trubička je vyrobena z bílé kosti, sklopný uzávěr trubičky z ryté mosazi. Po stranách jsou připevněna dvě obdélníková mosazná oka k upevnění závěsné šňůry.

Rakousko-uherský stejnokroj šikovatele dělostřelectva, 1917

V rakousko-uherské armádě si mohli vojáci pořizovat stejnokroje odpovídající předepsaným vzorům i na vlastní náklady u soukromých krejčích. Během války pak bylo běžnou praxí přešívání standardních polních stejnokrojů tak, aby lépe vyhovovaly potřebám nositele. Markantní to bylo u zástupců vyšších hodností, kteří si stejnokroje upravovali na svou postavu a často si také přešivali límce. Představovaný exemplář byl upraven ze standardní blůzy dle vzoru z roku 1916. Na vyztuženém stojatém límci je umístěno hodnostní označení šikovatele (Feldwebel) a červený proužek označující příslušnost k dělostřelectvu (od roku 1916 používaný v této redukované podobě). Namísto původních nárameníků je na levém rameni pouze tenký jezdecký nárameník s dělostřeleckým knoflíkem.

Blůza byla vyrobena v Prostějově v roce 1917 z recyklované vlny a kvalitou je velmi odlišná od předválečných standardů. Součástí stejnokroje je i polní čepice bez štítku, vyrobená z obdobně nekvalitního vlněného sukna v barvě polní šedi. Vpředu je umístěn odznak s iniciálou panovníka a dvojice zlacených dělostřeleckých knoflíků.

5.3 VÝSTAVNÍ KOMISE

Výstavní komise VHÚ Praha je konzultativním a poradním orgánem ředitele VHÚ Praha pro expoziční činnost. Komise projednává následující pohyby sbírkového fondu: expoziční využití v rámci vlastních výstavních projektů VHÚ Praha, výpůjčky, badatelské využití pro účely vědecké, popř. vzdělávací, převzetí sbírek do dočasného užívání. Dále také komise rozhoduje o vývozních povoleních militarií.

Během roku 2024 výstavní komise zasedla 7x a řešila 168 žádostí ohledně badatelského zpřístupnění sbírkových předmětů, prodloužení výpůjčních lhůt stávajících smluv nebo výpůjčky sbírkových předmětů do krátkodobých výstav.

V roce 2023 komise rozhodla o následujícím:

Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů zapůjčených jinému zařízení	3883
z toho do zahraničí	0
Počet evidenčních čísel sbírkových předmětů vypůjčených od jiného zařízení	78
Udělení vývozních povolení	24
z toho trvalých	5
z toho dočasných	19

6. PÉČE O SBÍRKY MUZEJNÍ POVAHY

6.1 SBÍRKOVÉ FONDY VHÚ PRAHA

VHÚ Praha spravuje v souladu se zákonem č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů sbírku evidovanou v Centrální evidenci sbírek (CES) vedené Ministerstvem kultury ČR.

Sbírka VHÚ Praha je jako celek zapsána v CES, ke dni 31. prosince 2023 v ní bylo započteno 252 300 evidenčních čísel sbírkových předmětů.

Počty evidenčních čísel sbírkových předmětů zapsaných v CES dle sbírkových fondů VHÚ Praha ke dni 31. prosince 2023:

I. chladné zbraně a zbroj	3 755
II. palné zbraně do roku 1870	2 429
III. pistole a revolvery	2 736
IV. dlouhé palné zbraně po roce 1870	2 397
V. automatické zbraně	2 999
VI. dělostřelecký materiál	3 145
VII. střelivo do RPZ a kulometů	6 720
VIII. stejnokroje a výstroj	19 051
IX. bodáky	1 038
X. archeologie	2 134
XI. faleristika a drobná plastika	16 277

XII. výtvarné umění	8 667
XIII. varia	48 050
XIV. vexilologie	1 496
XV. cínové figurky	12 507
XVI. spojovací materiál	2 055
XVII. letecký materiál	2 255
XVIII. chemický materiál	960
XIX. historická fotografie	44 238
XX. bojová, automobilní a obrněná technika	1 294
XXI. ženíjní materiál	578
XXII. týlový materiál	2 803
XXIII. hudebniny	1 833
XXXIV. Kosmonautika	91
XXV. padáky	318
XXVI. meteorologie	187
XXVII. filmotéka	19 074
XXVIII. modely	1 788
XXIX. grafika	40 085
XXX. dary	1 340

6.2 ODDĚLENÍ SPRÁVY MUZEJNÍCH SBÍREK

Vojenský historický ústav Praha získává, shromažďuje, trvale uchovává, eviduje, odborně zpracovává a umožňuje veřejné užívání sbírky, respektive sbírkových předmětů, které jsou hmotnými doklady dokumentujícími vývoj vojenské činnosti, zejména z minulosti a současnosti českého a československého státu, jakož i technické a výrobní tradice v oblasti vojenství a příbuzných oborů české i zahraniční provenience.

Hlavními úkoly pro Oddělení správy muzejních sbírek bylo v předchozím roce jednak spolupracovat při budování nových stálých expozic Armádního muzea na Žižkově a zároveň dokončit cyklus inventarizací sbírky VHÚ Praha. První úkol znamenal vynaložit maximální výkon a preciznost správců depozitářů při evidenci, přípravě a stěhování sbírkových předmětů z depozitářů do nově budovaných expozic. Druhý úkol v sobě zahrnoval zabezpečení komplexní péče o sbírkové předměty včetně spolupráce s inventarizačními komisemi při provádění inventarizací napříč jednotlivými podsbírkami.

Dalšími neméně náročnými činnostmi bylo v roce 2023, tak jako v předchozích letech, plnit úkoly spojené s akviziční činností předmětů muzejní povahy, kdy oddělení plnilo úkoly spojené s výstavní a sbírkovou komisí VHÚ Praha. Dále se jednalo o úkoly spojené s tvorbou aktuálních lokačních seznamů depozitářů a se zabezpečením rozvoje nemovité infrastruktury v areálech Vojenského technického muzea Lešany a Leteckého muzea Kbely.

6.3 PREVENTIVNÍ OCHRANA A OŠETŘENÍ SBÍREK

Odborné restaurátorské a konzervátorské práce sbírkových předmětů byly prováděny na pracovištích VHÚ Praha a specializovanými firmami. Restaurátorské dílny VHÚ Praha se specializují oborově. Pracoviště v Armádním muzeu Žižkov se zabývá restaurováním či konzervací převážně ručních palných a chladných zbraní. V Leteckém muzeu Kbely restaurují a rekonstruují letecký materiál. Na restaurátorském účelovém pracovišti Vojenského technického muzea v Lešanech se provádí konzervátorské i restaurátorské zásahy sbírkových předmětů širokého rozsahu, především těžké bojové techniky, automobilové techniky a dělostřeleckých zbraní armád téměř celého světa. Zmíněné restaurátorské pracoviště prochází v posledních letech rozsáhlou reformou tak, aby se rozšířily schopnosti a možnosti konzervování a restaurování jak vojenské výstroje a výzbroje, ale také dalších sbírkových předmětů především ze dřeva, kůže, textilu a jiných materiálů, jako jsou modely, rámy obrazů, historický nábytek, schránky radiostanic, uniformy apod.

počet zrestaurovaných sbírkových předmětů	170	počet konzervovaných sbírkových předmětů	532
smluvně	8	smluvně	0
vlastní kapacitou	162	vlastní kapacitou	532

Restaurování střelecké věže letounu Š-50

Restauroři skupiny Leteckého muzea Kbely se nezabývají pouze konzervací a renovací exponátů pro mateřské muzeum, ale podíleli se také na přípravě nové expozice Vojenského historického ústavu Praha v Armádním muzeu Žižkov. Jedním ze zde vystavených sbírkových předmětů, který prošel jejich dílnou, je střelecká věž letounu Letov Š-50. Podnětem pro vznik tohoto stroje se stal program výstavby nových prototypů, sestavený Leteckým odborem Ministerstva národní obrany (MNO) v lednu 1936.

Společnost Letov se do soutěže přihlásila s projektem trojmístného dvoumotorového jednoplošníku. V lednu 1937 od MNO obdržela objednávku na dva prototypy a její experimentální oddělení začalo připravovat dřevěnou maketu trupu ve skutečné velikosti. Vzhledem ke kapacitě konstrukčního oddělení však práce nepokračovaly potřebným tempem. Stavbu makety Š-50 dokončilo experimentální oddělení firmy Letov teprve v polovině roku a veřejně byla představena na Celostátní letecké výstavě v Praze, zahájené 12. června 1937.

První prototyp Š-50.1 zvedl do vzduchu tovární pilot Bohumil Kovanda dne 30. září 1938. Poté se letové zkoušky bez problémů rozběhly naplno a před koncem roku se podařilo tovární zkušební program bez větších problémů dokončit. Ale v té době už bylo jasné, že se stroj nedostane do výzbroje čs. armády.

Po okupaci Čech a Moravy přelétl prototyp opatřený civilní značkou D-OPCO v dubnu 1939 do Německa ke zkouškám. V červenci téhož roku byl ještě vystavován v Bruselu na II. Mezinárodním aerosalonu. Po návratu do mateřské továrny byl však ve špatném technickém stavu a posléze došlo k jeho sešrotování. Jediným významným celkem z prototypu Š-50, který se dochoval až do současnosti, je prosklená hřbetní otočná střelecká věž systému Armstrong Whitworth, kterou v licenci vyrobilo Letecké oddělení Moravsko-Slezské vozovky, a. s., ve Studénce. Věž byla umístěna za odtokovou hranou křídla a předpokládalo se, že zajistí největší obranné vykrytí letounu. Na otočném kruhu v ní byl zavěšen kulomet vz. 30 ráže 7,92 mm, jehož

váha měla být kompenzována váhou střelce na zavěšeném aretovatelném sedátku. Ve věži byla umístěna také nábojová schránka s kapacitou 350 nábojů, které do zbraně přiváděl ohebný pás.

Rám věže tvoří svařované hliníkové profily, na něž jsou nanýtovány ocelové posuvné dráhy a trubková konstrukce sedačky. Z vnějšku byly k rámu přes široké příložky přišroubovány průhledné dílce. Celá věž byla nastříkaná hliníkovým bronzem, systém sedadla byl černý. Její těleso mělo přibližně kulovitý tvar o největším průměru 900 mm a hmotnosti asi 45 kg. Tato jediná dochovaná část letounu Š-50 byla nalezena v montážní hale podniku Rudý Letov v Letňanech a koncem 60. let minulého století získána pro sbírky nově se tvořícího Leteckého muzea. Věž osazená kulometem vzor 30 byla od roku 1988 vystavena ve stojanu z ocelové konstrukce, vyrobeném pro expoziční

účely. Při reinstalaci v roce 2003 došlo k jejímu vyjmutí a umístění do depozitáře. Věž byla celkem zachovalá až na prasklé prvky překrytu a několik chybějících šroubů s čokovitou hlavou. Její kovová konstrukce byla nejprve kompletně zbavena všech ulpělých nečistot a prachových částic. Při restaurování lafetace kulometu spojené se stanovištěm střelce se dbalo na to, aby zůstala zachována původní černá laková úprava. Veškeré vnitřní části, které nebyly ošetřeny lakem, se stabilizovaly tanátovacím prostředkem. Na sedačku střelce a její opěrku zad z hnědé usně byl postupně ve dvou vrstvách aplikován tukovač na přírodní bázi včelího vosku, který nezabarvuje povrch předmětu. Zasklení věže zůstalo původní, proběhlo pouze jeho očištění speciálním roztokem. Pro vystavení v nové expozici Armádního muzea Žižkov bylo rozhodnuto využít původní stojan, který byl opatřen novým nátěrem a doplněn textilní napodobeninou ocelových lanek tak, aby bylo zamezeno vstupu do vnitřní části konstrukce.

Restaurování pušky s francouzským křesadlovým zámkem

Součástí podsbírky palné zbraně do roku 1870 Vojenského historického ústavu Praha je početná kolekce armádních pušek z produkce manufaktury Duchcov. Tyto zbraně mají křesadlové zámky dvou rozdílných podob – starší, mohutnější, s oblými tvary vnějších součástí a modernější s plochou zámkovou deskou i kohoutem, vše v kvalitnějším provedení. Restaurovanou pušku lze datovat do období 1700–1722. Její celková délka činí 1 209 mm, délka hlavně včetně výběžku dnového šroubu je 880 mm a hlaveň má ráži 17 mm. Buková pažba s líncí má v hlavišti mohutnější zaoblené proporce. V zádlabu hlavně byla již dříve upravena a vytmelena kličovým tmelem. Zakončení předpažbí má zapuštěnou výztuhu ze železného pásku se zahnutím dovnitř zádlabu. Pásek byl zřejmě vyroben dodatečně při úpravě délky pušky, protože s ostatní mosaznou garniturou nekoresponduje.

Celková délka zbraně neodpovídá příslušným zavedeným modelům, ve srovnání s nimi je cca o 258 mm kratší.

Přední poutko na řemen je našroubováno v předpažbí, zadní, které bylo provlečeno do tulejky výběžku lučíku, chybí. Plochou, částečně vytvarovanou botku k pažbě připevňují tři oblé hřeby. Ty svým tvarem a provedením připomínají hřebíky pro přichycení čalounění nábytku, což je u zbraně neobvyklé. Hlaveň je v zadní části hraněná s profilovaným středovým prstencem. Mosazná muška byla připájena cínem. Signatura hlavně je vyražena u dnového šroubu a má podobu obdélníku s velkými písmeny GVW. Francouzský křesadlový zámek s délkou zámkové desky 175 mm má většinu součástí oblého tvaru. Na výběžku desky je vyraženo velké písmeno D, položené na bok, a pod páničkou obdélníková signatura s písmeny DVX. Vnitřní součásti mechanismu byly zpracovány velmi kvalitně. Na vnitřku desky a na palečnicku kohoutu je vyraženo číslo XIII, na pažbě uvnitř zádlabu zámku se nachází číslo XII.

Nejvíce byly korozními produkty pokryty povrch zámku, hlaveň v hraněné části a pásek zakončení předpažbí. V páničce, na spodní části krytu očílky a okolo zátravky na ploše boku hlavně byla narostlá krusta spalin s korozi, což působilo dojmem, že ze zbraně někdo vystřelil a poté ji dostatečně nevyčistil. Po restaurátorské, fotografické i písemné dokumentaci byla celá zbraň rozebrána na jednotlivé součásti. Garnituru z mosazi nebylo nutné nějak zvlášť čistit, protože na jejím povrchu je velmi dobře zachovalá původní patina. Naopak železné

součásti zámku musely celkově projít odrezovacím procesem. Na částech napadených korozí v kombinaci s krustou prachových spalin proběhlo odrezání dvakrát. Zasažené partie jsou však částečně trvale narušeny jamkovou korozí do hloubky materiálu. Dále byl povrch přeleštěn do polomatna a nakonec, a to pouze dvakrát, stabilizován tanátováním. Tím získalo zabarvení kovu tmavší odstín.

Zrekonstruován byl nabiják z adekvátní bukové kulatiny, aby přesně zapadal do původního vybrání v předpažbí. Na kovové zakončení nabijáku byl použit materiál se zkorodovaným povrchem, korespondující s páskem předpažbí. Nakonec veškeré nové dřevěné doplňky a součásti prošly třikrát procesem zabroušení povrchu. Po domoření na něj byla nanесena polomatná šelaková politura.

Po celkové kompletaci a zakonzervování bude zbraň uložena v centrálním depozitáři VHÚ Praha v areálu Vojenského technického muzea Lešany.

7. KNIHOVNA VHÚ PRAHA

7.1 HISTORIE KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha prošla za dobu své existence několika organizačními proměnami. Za její předchůdkyně se dají považovat tři instituce, které vznikly v prvním a druhém desetiletí 20. století.

První institucí byl Archiv národního osvobození, který byl zřízen v roce 1919 při Zemském archivu. V říjnu téhož roku byl založen ministerstvem obrany Památník odboje za účelem shromažďování materiálů a dokumentů, které s sebou přivezli českoslovenští legionáři. Práce Archivu národního osvobození a Památníku odboje byla v podstatě shodná a duplikovala se, proto byl předložen návrh na rozdělení úloh jednotlivých institucí. V roce 1924 byl založen Vojenský archiv Republiky československé (RČS), který vznikl ze zrušeného archivu tehdejšího ministerstva obrany. Ve stejném roce bylo zřízeno Vojenské museum, jehož vybudování bylo již v roce 1920 svěřeno Vědeckému ústavu vojenskému.

V roce 1926 došlo k odloučení Vojenského musea od Vědeckého ústavu vojenského a následně k jeho přičlenění k Vojenskému archivu RČS. V roce 1926 tedy existovaly tři instituce s velmi podobným zaměřením a úkoly. Dne 28. října 1929 byly všechny tři sloučeny v jednu, v Památník osvobození, který zahrnoval dva objekty: na úpatí Vítkova byl vystaven soubor budov včetně muzea, na jeho vrcholu

vznikl Pantheon. (Monumentální socha Jana Žižky z Trocnova zde byla umístěna až po 2. světové válce). V roce 1929 byly knihovna Archivu národního osvobození a Knihovna Památníku odboje sloučeny do jedné instituce, avšak obě knihovny pracovaly odděleně.

Dne 9. září 1939 Památník osvobození z rozkazu říšského protektora německá tajná policie uzavřela a zapečetila. O jeho zaměstnance – vojáky i civilisty – se z větší části postaralo ministerstvo školství, které jim zajistilo nová působiště. V době protektorátu se ze sbírek knih Památníku osvobození a z dokumentů svezných ze zrušených českých útvarů a ústavů stala pražská pobočka berlínské Heeresbücherei.

S poválečnou obnovou instituce začala rovněž rekonstrukce obou knihoven. Práce spojená se shromažďováním rozptýlených sbírek včetně nábytku vyžadovala značnou námahu i čas. Zajišťování stavu navrácených fondů bylo značně ztíženo neúplností evidenčních záznamů. U Knihovny Vojenského historického musea byla práce navíc komplikována ztrátou přírůstkových seznamů. Ale již v roce 1946 začala knihovna plnit své základní úkoly.

V roce 1945 byl na základech Památníku osvobození založen Vojenský historický ústav, který převzal knihovní fondy do své správy a dále je rozšiřoval. V roce 1965 došlo ke sloučení Knihovny Vojenského historického ústavu a Knihovny Vojenského historického musea. V

poválečném období směřovala do fondů vojenské muzejní knihovny také část dokumentů ze svozů ze zrušených zámeckých knihoven. V roce 1969 byla ke Knihovně VHÚ přidružena Knihovna Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda a po šesti letech došlo k jejich sloučení. Po roce 1989 začala novodobá éra knihovny. Za zmínku stojí zejména zpřístupnění dosavadních tzv. prohibit (šlo především o literaturu legionářskou, o literaturu o prvním, druhém a západním odboji) a doplňování fondů o literaturu zaměřenou na československé legie a západní odboj.

Fond i prostory Knihovny VHÚ Praha byly významně rozšířeny v roce 2008, kdy Vojenský historický ústav převzal po zrušené Agentuře vojenských informací a služeb (AVIS) bývalou Ústřední odbornou knihovnu MO ČR sídlící v budově někdejšího Vojenského zeměpisného ústavu v Praze Bubenci. Fond této knihovny byl budován od 60. let minulého století pod hlavičkou tehdejšího Technického informačního střediska MNO a později Ústředního vědeckoinformačního střediska ČSLA (do r. 1991). Než přešla pod AVIS, spadala knihovna v 90. letech pod Ústav vojenských vědeckých informací (1991–1994) a Ústav obranných studií AČR (1995–1997).

Po začlenění výše zmíněné knihovny byly v rámci Knihovny VHÚ Praha vytvořeny dva samostatné referáty (Referát historických fondů a Referát speciálních fondů), které byly od 1. 10. 2012 sloučeny do jediné integrované knihovny.

7.2 FONDY KNIHOVNY VHÚ PRAHA

Knihovna VHÚ Praha má ve svém fondu téměř 200 000 knihovních jednotek. Obsahově je fond zaměřen převážně na vojenskou historii 20. století (tuzemskou i zahraniční) a soudobou vojenskou problematiku. Výběrově jsou zde zastoupeny dokumenty z oblasti společenských a humanitních věd. Dále jsou ve fondu uchovávány staré tisky, rukopisy, periodika, topografické a vojenské mapy, videokazety a CD-ROMy týkající se historie i současnosti vojenství. Fond knihovny představuje ojedinělou sbírku, která má vysokou kulturní hodnotu celoevropského významu.

Staré tisky

Sbírka starých tisků z 16. až 18. století. K tomuto fondu jsou přidruženy dokonce také tři inkunábule z poslední čtvrtiny 15. století. Ve fondu jazykově převažují tituly německé a francouzské, ale zastoupeny jsou též dokumenty v italštině, latině, angličtině, španělštině a češtině. Obsahově fond pokrývá oblast od obecné historie až po speciální vojenské obory, od antiky až do 18. století.

Rukopisy

Fond rukopisů obsahuje především deníky, příručky a reglementa od 16. až do 20. století. Jádrem tvoří dokumenty z 18. a 19. století. Obsahově pokrývá stejné oblasti jako fond starých tisků.

Vojensko-historické literatury 19. a počátku 20. století

Fond zahrnuje dokumenty vydané mezi lety 1801 a 1920.

Nový fond – od roku 1921 do současnosti

Fond čítá asi 85 000 svazků a obsahuje dokumenty tuzemské i zahraniční provenience. Tento fond představuje jádro Knihovny VHÚ Praha. Téměř kompletně je zastoupena literatura o československých legiích v 1. světové válce a literatura o vývoji a vzniku československé, resp. české armády od jejího vzniku až do současnosti. Ve fondu se dále nacházejí dokumenty o vojenství, vojenské historii a organizaci, fortifikačních a zbraňových systémech. Výběrově je zde dostupná literatura všeobecně historických a společenských věd. Tento fond není uzavřen a je neustále doplňován.

Fond zaměřený na soudobé vojenství a obrannou politiku

Významně jsou zde zastoupeny rozsáhlé vojenské encyklopedie z mnoha zemí světa, vojenské ročenky, knižní produkce Ministerstva obrany ČR nebo specializované slovníky. Kromě současného vojenství je fond tematicky zaměřený na mezinárodní vztahy, bezpečnostní problematiku a obsahuje také literaturu, jež se zabývá řízením lidských zdrojů či výpočetní technikou.

Periodika – vojenská historie

Nejstarší časopisy pocházejí z konce 18. století a jde zejména o rakousko-uherskou, německou a francouzskou produkci. Jádro sbírky tvoří noviny a časopisy z 20. století, a to vojenské i nevojenské. Ve fondu se nacházejí i unikátní tisky dokumentující I. a II. československý odboj (domácí i zahraniční).

Periodika – soudobá vojenská problematika

Většinu tvoří prestižní zahraniční časopisy ze Spojených států, Anglie, Německa či Francie. Často se jedná o tituly, které nelze sehnat v jiné tuzemské knihovně. Významně je však zastoupena i česká produkce, jejíž jádro tvoří periodika vydávaná pod hlavičkou Ministerstva obrany ČR.

Topografické a vojenské mapy a plány

V tomto fondu se nacházejí jak mapy (topografické, vojenské, obecné i speciální), tak atlasy a fortifikační plány, které časově pokrývají 17. až 20. století.

Fond mikrofilmů a mikrofiší

Zde jsou uložena především legionářská periodika a časopisy z období 2. světové války.

Fond dokumentů na CD-ROMech a videokazetách

Na kompaktních discích jsou uloženy některé digitalizované staré tisky a periodika z období 2. světové války. Dále jsou také zpřístupněny některé encyklopedie, slovníky a výukové programy.

7.3 ČINNOST KNIHOVNY VHÚ PRAHA V ROCE 2023

V souladu se zákonem č. 257/2001 Sb., usnesením vlády ČR č. 840/2020 o *Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2021 až 2027* a předchozích usnesení vlády ČR č. 28/2012 o *Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2011 až 2015* a usnesení vlády ČR č. 1032/2016 o *Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2017 až 2020* se Knihovna VHÚ věnovala následujícím odborným činnostem

Knihovna v roce 2023

V roce 2023 Knihovna VHÚ pokračovala v poskytování svých veřejných specializovaných služeb v plném rozsahu široké odborné i laické veřejnosti. Je ale možné konstatovat, že stejně jako v předchozím roce byly i nadále patrné trendy vzniklé během pandemie Covid-19 v přístupu uživatelů. Ti si navykli co nejvíce požadavků řešit on-line či po telefonu, opět se navýšil počet dotazů a požadavků na rešerše, ale nadále mírně klesla fyzická návštěvnost. Na celkovém počtu poskytnutých služeb se to příliš neprojevalo, rozdíl je patrný hlavně v jejich skladbě. Tomu odpovídá také skutečnost, že Digitální studovna Ministerstva obrany je již plně etablovaná v povědomí uživatelů, kteří ji stále hojněji využívají. Trend přesunu konzumace služeb Knihovny do virtuálního či on-line prostředí je trendem obecným a podporovaným platnou Koncepcí rozvoje knihoven.

Mimořádná revize

V roce 2022 byla ukončena revize knihovních fondů, která probíhala v letech 2013-2022 (po přestěhování do konzervačního depozitáře v Lešanech). Do konce roku 2023 proběhla superrevize, tedy dohledávání knih, které během revize chyběly. Byly dokončeny práce na *Protokolu o revizi knihovního fondu* a jeho přílohách dokumentujících revizi jednotlivých signaturních řad a obsahujících seznam chybějících knihovních jednotek.

Zpracování knihovních fondů

Zpracování knihovních fondů probíhá průběžně a zahrnuje jak katalogizaci nových přírůstků, tak zpracování retrospektivní, které zahrnuje rekatalogizaci starších fondů.

Katalogizace a sdílení záznamů v rámci SKC

Na zpracování periodik se v roce 2023 vedle stálých zaměstnanců podílel jeden externí pracovník z řad studentů Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK, který se věnoval článkovým rozpisům starších čísel periodika A Report. Analytické zpracování periodika Historie a

vojenství a nově vyšlých čísel časopisu A report prováděli stálí zaměstnanci. Rekatalogizace fondu periodik byla již dokončena v roce 2021, ale protože byla úzce propojena s revizními pracemi a se slučováním fondů, byly i v roce 2023 ještě prováděny doplňující úpravy rekatalogizovaných periodik. Celý periodický fond je katalogizován v systému VERBIS a ke konci roku 2023 obsahoval záznamy celkem 3126 titulů periodik.

Katalogizaci nových periodik se věnují stálí zaměstnanci a za rok 2023 zpracovali 59 nových záznamů periodik a 348 nových přírůstků nových i starších periodik.

Zároveň s katalogizací periodik pokračovala Knihovna VHÚ v exportech záznamů do Souborného katalogu ČR a ve spolupráci se stejnojmenným oddělením NK ČR. Díky tomu je v současné době v on-line verzi Souborného katalogu ČR zaneseno 2289 titulů periodik z Knihovny VHÚ Praha. Postupně budou do Souborného katalogu ČR doplňovány zbývající záznamy z tohoto fondu Knihovny VHÚ.

Na katalogizaci nových monografických publikací participoval v roce 2023 jeden externí pracovník, který se zároveň zabýval i věcným zpracováním fondů, zbytek prací odvedli stálí zaměstnanci. V tomto roce bylo zpracováno 1264 nových monografických záznamů.

Do Souborného katalogu ČR bylo v roce 2023 zasláno nově 2658 záznamů monografií, celkem zde tedy Knihovna VHÚ ke konci roku 2023 sdílela 16553 záznamů.

V roce 2023 pokračovalo věcné zpracování fondů Knihovny VHÚ dle standardu PHNK/LCSH (Předmětová hesla Národní knihovny/Library of Congress Subject Headings). Knihovna takto spolupracuje s Národní knihovnou ČR na tvorbě mezinárodního slovníku věcných autorit stále jako jedna z mála specializovaných knihoven, a stále tak patří mezi významné instituce na poli spolupráce univerzálních a specializovaných knihoven v ČR řešících problematiku propojení věcných slovníků dle mezinárodních angloamerických pravidel a pravidel RDA. Zaměstnanci knihovny pokračovali vedle vlastního zpracování také v práci člena národní Pracovní skupiny pro věcné autority (koordinováno NK ČR), tedy komise, na jejíchž zasedáních jsou řešeny standardy věcného zpracování v celonárodním měřítku.

V roce 2023 se pracovníkům knihovny také podařilo zprovoznit modul pro aktivní zapojení Knihovny VHÚ do přispívání do databáze národních autorit pro oblast jmenných autorit, kterou spravuje NK ČR, a dojednat takovéto zapojení Knihovny VHÚ. Vybraní pracovníci knihovny pak prošli zaškolením od NK ČR do tvorby nových jmenných personálních autorit a následně bylo přistoupeno k samotným exportům do databáze národních autorit. V tomto roce jimi bylo do této databáze exportováno celkem 63 nových autoritních záznamů.

Zpracování mapového fondu

V roce 2023 pokračovalo sekundární zpracování, tedy přímá katalogizace, mapového fondu, který byl dříve veden jen v primární evidenci a opatřen jen částečnými prozatímními soupisy, které sloužily jako badatelská pomůcka. Pokračovala práce na novějších přírůstcích (mapových souborech a atlasech) s původní signaturou IIM B 4636 – IIM B 5200 a zároveň výběrově také na jednotlivých mapách ze signaturní řady IIM G 1 – IIM G 3328. Nutno podotknout, že katalogizace mapového fondu je náročná specializovaná činnost, která zahrnuje i provádění pracovních rešerší cizích mapových fondů kvůli doplnění a verifikaci údajů.

Spolu se sekundárním zpracováním mapového fondu je spojena i jeho fyzická relokační v rámci depozitáře, takže zpracované mapy získaly nejen své záznamy v elektronickém katalogu, ale byly také přestěhovány na nové místo uložení tak, aby byl celý mapový fond soustředěn na jednom místě a umožňoval snadnou a bezproblémovou práci s dokumenty. Zároveň pokračovala relokační a zabezpečení šetrného uložení jednotlivých map a plánů z původní signaturní řady IIM G v L-obálkách z melinexové folie. V tomto případě se jedná o časově poměrně náročnou činnost, neboť každá L-obálka je vyráběna odpovědným pracovníkem knihovny na míru každé konkrétní mapě nebo plánu.

Služby

V roce 2023 pokračovala knihovna v poskytování služby MVS (meziknihovní výpůjční služba). Zároveň pro pracovníky VHÚ a zaměstnance Ministerstva obrany ČR trvala spolupráce s Národní knihovnou Praha na službě MMVS (mezinárodní meziknihovní výpůjční služba). Realizováno bylo 28 z 31 žádaných výpůjček MVS do Knihovny VHÚ Praha a 33 z 33 žádaných MVS z Knihovny VHÚ. Mezinárodních MVS bylo realizováno 19 z 20 žádaných do Knihovny VHÚ. Celkově lze konstatovat, že objem vyřízených MVS oproti předchozímu roku výrazně poklesl, nicméně objem mezinárodních MVS zůstal v průměru stabilní.

Knihovna VHÚ pokračovala jednak v poskytování rešeršních a referenčních služeb (např. zpracovávání odborných rešerší), ale i ve zpracování tematických bibliografií. Knihovna, jako aktivní člen projektu Ptejte se knihovny, pokračovala v poskytování informačních služeb dle specifikací projektu. V projektu je zapojeno pouze 93 nejvýznamnějších knihoven v ČR. Přes e-mailovou schránku knihovny a telefonicky bylo zodpovězeno více než 567 dotazů, z toho cca 381 běžných dotazů, 122 faktografických dotazů, 44 rešerší a 20 dotazů v rámci projektu Ptejte se knihovny. Uvedená čísla znamenají signifikantní nárůst počtu jak běžných dotazů, tak faktografických dotazů prakticky o jednu třetinu, počet rešerší pak téměř dvojnásobně a počet dotazů v rámci služby Ptejte se knihovny o jednu čtvrtinu. Tento nárůst dokládá setrvávající vysoké povědomí širší odborné i laické veřejnosti o kvalitních informačních službách poskytovaných Knihovnou VHÚ Praha (stejně jako celým VHÚ Praha).

Knihovna VHÚ nadále poskytovala nadstandardní servis v rámci výpůjčního protokolu, jakož i vysoce fundované odpovědi na čtenářské dotazy. Za rok 2023 přibýlo 37 nových čtenářů a 12 badatelů a knihovna realizovala 758 zápůjček a 1782 prolongací, to je 2540 výpůjček celkem.

V roce 2023 také pokračovala reorganizace a aktualizace studovny a dalších prostor určených pro uživatele Knihovny VHÚ Prahy.

Digitalizace

Za rok 2023 zrealizovala knihovna VHÚ s pomocí externí služby dva projekty digitalizace starých rukopisů a novodobých dokumentů se vztahem k naší vojenské historii. Digitalizace novodobých dokumentů se řídila standardem Národní digitální knihovny.

Zároveň pokračovala standardizovaná digitalizace vlastními silami na digitalizačním pracovišti v depozitáři v Lešanech sestávajícím z velkoformátového poloautomatického skeneru a potřebného hardware a software.

Dále bylo v roce 2023 pokračováno ve zpřístupňování digitalizovaných dokumentů vázících se k vojenské historii na Digitální studovně Ministerstva obrany ČR.

Také je již zpracována více než polovina objemu dokumentů Pomníkové ankety z roku 1926; v roce 2023 bylo zdigitalizováno 19 celých četnických oddělení z Čech, tj. 733 četnických stanic, 3076 stran formulářů a 1137 fotografií.

V neposlední řadě se jeden pracovník knihovny podílel na práci v celonárodním Formátovém výboru pro standardy digitalizace i jeho pracovní komise pro digitalizaci tištěných dokumentů a další byl na roky 2024-2026 jmenován členem hodnotící komise národního programu digitálního zpřístupňování dokumentů, které jsou ohroženy degradací kyselého papíru VISK 7.

Projekt Historie a vojenství v dobových písemnostech

V roce 2023 Knihovna VHÚ k digitalizaci vybrala původně 29 rukopisů ze svých fondů, ale s ohledem na skutečnost, že dotační program Ministerstva kultury ČR nedostal přidělený dostatek prostředků na realizaci plného rozsahu podaných projektů, musela svůj projekt upravit a digitalizovat pouze 22 rukopisů. Vzhledem k náročnosti digitalizace historických dokumentů bylo vysláno poptávkové řízení na elektronickém tržišti NEN na službu Digitalizace rukopisů VISK 6. Jako vítěz poptávkového řízení byla vyhodnocena firma AiP Beroun s.r.o., která realizovala digitalizaci vyhovující technickým specifikacím systému Manuscriptorium. Celková cena digitalizace ovšem byla mírně nižší, nežli jsme ve své kalkulaci předpokládali, a z toho důvodu nebylo možno plnou dotaci vyčerpat, neboť by činila 70,05 % z celkové ceny projektu (z maxima 70,00 % povolených). Proto jsme byli nuceni 200,- Kč vrátit prostřednictvím MO ČR do státního rozpočtu.

Digitalizované rukopisy pocházejí z 1. poloviny 19. století a většina má vztah k období napoleonských válek či z něho koncepčně vychází. Provenienčně patří vybrané exempláře především do střední Evropy, teritoriálně sahají vybraná díla na území habsburské monarchie, tedy i českých zemí, ale také Německa, Španělska ad. Z jazykového hlediska se jedná o dokumenty zejména německé, ale také jeden italský a jeden francouzský. Obsah zvolených exemplářů je vhodný jako pramen pro výzkum dějin vojenství, vojenské vědy, vojenské správy či vojenské techniky a také vojenského školství, případně dalších dílčích témat.

Velkou část vybraných rukopisů tvoří předpisy, příručky a teoretická pojednání sloužící k vzdělávání v různých oblastech vojenství a také pojednání o historii rakouské armády či konkrétních vojenských jednotek. Některé rukopisy obsahují kromě textové části také ilustrace, barevné plány, nákresy atd. V těchto případech je význam digitalizace a potřeba vytvoření kvalitních obrazových kopií dokumentů zásadní vzhledem k nutnosti zachování informací pro současné i budoucí badatele bez možného rizika porušení vazby či složených příloh uvedených exemplářů.

Rukopis č. **1** je věnován historii Dolních Rakous, rukopisy č. **2, 3, 4 a 5** jsou pojednáními o historii a (tehdejší) současnosti rakouské armády, zatímco č. **8 a 9** o vojenské historii obecně. Mimořádně zajímavý je z hlediska dějin armádní logistiky rukopis č. **17** pojednávající o historii císařsko-královské výstrojí komise po oblast Haliče.

Dále jsou ve výběru významně zastoupeny příručky a odborná pojednání obecného rázu, jako rukopis č. **7**, ale také (a to především) materiály z různých specializovaných oborů. Stavbě opevnění se věnuje rukopis č. **13**, výrobě palných zbraní rukopis č. **18**, o chladných zbraních a šermu bodákem je pak rukopis č. **6**. Několik pojednání je věnováno taktice (č. **10** – autorem tohoto byl významný rakouský důstojník a vojenský teoretik Johann Baptist Schels) a strategii (č. **16** od Georga von Hausera).

Mimo příruček zde máme zastoupenou také slavnou polní instrukci pro pěchotu, jezdeckvo a dělostřelectvo – rukopisy č. **11 a 12**. Jejím autorem není nikdo jiný než polní maršál Josef Václav hrabě Radecký z Radče. Tato instrukce byla natolik pokroková, že vzbudila v rakouské císařské armádě silné kontroverze, takže musela být ustanovena zvláštní komise, jež posuzovala, zda má být zavedena celoarmádně. Nakonec byla schválena díky podpoře polního podmaršála Alfréda Kandida knížete Windischgrätze a generálmajora Karla hraběte Clam-Martince. Jak vidno, Radeckého polní instrukce se i po svém prvním tištěném vydání z roku 1833 dále šířila mezi důstojníky i v opisech.

Za pozornost stojí také graficky originální schéma regimentů a verbovacích okresů koncipované do formy stromu (č. **15**).

Příznivce napoleonských válek jistě zaujme rukopis č. **19** s vojenskými poznámkami o válce ve Španělsku roku 1808 a rukopis č. **20**, který je memoárem z téhož roku, ale z pruského prostředí.

Jednotlivě zmiňme ještě oslavné dílo věnované polnímu maršálovi arcivévodovi Karlovi Ludvíkovi Rakousko-Těšínskému (č. **14**) a také jeden hudební rukopis skladby zkomponované kapelníkem dragounského pluku č. 8 Karlem Chlumem (č. **22**).

Zajímavostí archivního charakteru je pak kvalifikační listina z roku 1843 hodnotící majora Ludwiga von Benedek, později známého polního zbrojmistra, který velel roku 1866 rakouské armádě v bitvě u Hradce Králové (č. **21**).

Seznam dokumentů:

1. KOPAL, Viktor von, *Das Erzherzothum Niederösterreich* [rukopis]. [S.l. : s.n., 18–]. Sign.: **IIR A 458**
2. *Perpetuelles Oesterreich Militär Compendium: aller seit ihrer Errichtung bis nun zu bestandenen und noch bestehenden Regiment und Corpe, nebst Beyfügung aller anderen verschiedenen Militär Branchen. 1ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., 1821]. Sign.: **IIR A 474/1**
3. *Perpetuelles Oesterreich Militär Compendium: aller seit ihrer Errichtung bis nun zu bestandenen und noch bestehenden Regiment und Corpe, nebst Beyfügung aller anderen verschiedenen Militär Branchen. 2ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., 1821]. Sign.: **IIR A 474/2**
4. *Perpetuelles Oesterreich Militär Compendium: aller seit ihrer Errichtung bis nun zu bestandenen und noch bestehenden Regiment und Corpe, nebst Beyfügung aller anderen verschiedenen Militär Branchen. 3r Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., 1821]. Sign.: **IIR A 474/3**
5. *Perpetuelles Oesterreich Militär Compendium: aller seit ihrer Errichtung bis nun zu bestandenen und noch bestehenden Regiment und Corpe, nebst Beyfügung aller anderen verschiedenen Militär Branchen. 4r Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., 1821]. Sign.: **IIR A 474/4**
6. MERCANDIN, Graf, *Von dem Verhältnisse einer blanken Waffe zu der andern und dem Fechten mit dem Bajonette* [rukopis]. Wien : Graf Mercandin, 1818. Sign.: **IIR C 2953**
7. *Da die Anwerbung, die Erhaltung des Manns, welche in zweyerley Begriest zu nehmen, ...[etc.]* [rukopis]. [S.l. : s.n., 18–]. Sign.: **IIR C 3044**
8. *Militairische Geschichte. 1ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., post 1815]. Sign.: **IIR C 3611/1**
9. *Militairische Geschichte. 4ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n., post 1815]. Sign.: **IIR C 3611/2**
10. SCHELs, Johann Baptist, *Handbuch der angewandten Taktik. Ersten Theil – Stellungskunst. Zweyter Theil – Bewegungskunst: Memoire für angehende Offiziers des General Quartiermeister Staabs* [rukopis]. [S.l.] : Johann Baptist Schels, [post 1805]. Sign.: **IIR C 3670**
11. [RADETZKY von RADETZ, Joseph Wenzel]. *Feld- Instruction für die k. k. Infanterie Kavallerie und Artillerie. 1ter Theil* [rukopis]. [S.l. : s.n.], 1833. Sign.: **IIR C 4892/1**

12. [RADETZKY von RADETZ, Joseph Wenzel]. *Feld- Instruction für die k. k. Infanterie Kavallerie und Artillerie*. 2ter Theil [rukopis]. [S.l. : s.n.], 1833. Sign.: **IIR C 4892/2**
13. GILLOT, C. L., *Beurtheilung Des Traité de Fortification Souterraine ou des Mines offensives et defensives* [rukopis]. Wien : [s.n.], 1811. Sign.: **IIR C 13298**
14. BOCCHI, Arrigo de, *A sua altezza imperiale l'eccelso arciduca Carlo d'Austria nel giorno, in cui le Nazioni tutte riverenti s' inchinano a quell' Eroe ricordandone il Nome* [rukopis]. Vienna : Arrigo de Bocchi, 1843. Sign.: **IIR D 796**
15. SMILLER, K.K. *Militär-Schema von denen Regimenten und extra Corps nebst ihren Werbezirk und Station* [rukopis]. [S.l. : s.n.], 1821. Sign.: **IIR D 3112**
16. HAUSER, Georg von, *Die Befestigung der Staaten nach den Grundsätzen der Strategie* [rukopis]. Wien : [s.n.], 1817. Sign.: **IIR F 374**
17. *Allgemeine Geschichte der im Lande Galizien aufgestellten K. K. Milit. Montirungs Commission.: Verfasst nach dem, mit Beziehung auf das hohe hofkriegsräthliche Rescript de dato 8ten Oktober 1827 E 2842, von der hohen k. k. General- Monters- Inspection den 23. nähml. Monats unter der Geschäftszahl 826 herabgelangten Entwürfe* [rukopis]. Jaroslau : Petr Mihailowit, 1828. Sign.: **IIR F 422**
18. *Zur vorläufigen versuchsweisen Ausführung bestimmte Vorschrift zu der Unterfuhrung und dem Probiren neuer metallener und eiserner Geschützröhre* [rukopis]. Berlin : [s.n.], 1827. Sign.: **IIR F 449**
19. *Militarische Notizen über Spanien, gesammelt im Oktober 1808. Nebst einen Anhang von Portugall* [rukopis]. [S.l. : s.n.], 1808. Sign.: **IIR F 452**
20. LA ROCHE-AYMON, Antoine de, *Memoire Ecrit en 1808 par Ordre de S. M. le Roi de Prusse comme base de l'Ordonnance des troupes legeres, qui par Escadrons ou Compagnies en ont reçu deux exemplaires* [rukopis]. [S.l. : s.n.], 1808. Sign.: **IIR F 533**
21. *Individualbeschreibung des Majors u. Generalkommandoadjutanten Ludwig von Benedek aus dem Jahre 1843* [rukopis]. Lemberg : [s.n.], 31. 10. 1843. Sign.: **IIR F 1621**
22. CHLUM, Karl, *Abschieds Galopp für das Piano Forte* [rukopis]. Plzeň: [s.n., 18-]. Sign.: **IIR F 1622**

Projekt Historie a vojenství v dobových dokumentech

Do projektu *Historie a vojenství v dobových dokumentech* v rámci grantového podprogramu Ministerstva kultury ČR VISK 7 - Kramerius (Ochranné reformátování dokumentů ohrožených degradací papíru) byly v tomto roce zařazeny noviny a časopisy vydávané po druhé světové válce na našem území československými i sovětskými vojenskými orgány (č. 3). Doplněny byly dvěma tituly z doby existence Rakouska-Uherska (č. 1) a meziválečného Československa (č. 2). Digitalizace proběhla externí službou v rámci dvou veřejných zakázek.

Přehled zpracovaných titulů a ročníků:

1. Seidel's kleines Armee-Schema: Dislocation und Eintheilung des k. k. Heeres, der k. k. Kriegsmarine, der k. k. Landwehr und der königlich ungarischen Landwehr – roky 1880, 1883-1893, 1896, 1898, 1899, 1903, 1908, 1909, 1911, 1914
2. Krajan – roky 1932-1938
3. Sovetskij soldat : ežednevnaia gazeta Centralnoj gruppy vojsk - roky 1971, 1973-1990
4. Lidová armáda – roky 1976-1989
5. A revue – roky 1990-1993
6. Týl ČSLA/Týl – roky 1988-1990
7. Pohraniční a Vnitřní stráž – roky 1954-1959
8. Stráž – roky 1960-1961
9. Stráž vlasti – roky 1962-1965
10. Praxe vojenských vyšetřovatelů a prokurátorský dozor nad vyšetřováním, roky 1959-1962, 1964
11. Bulletin Hlavní vojenské prokuratury, roky 1967-1969
12. Vojenská prokuratura, roky 1970-1990
13. Obránce vlasti, roky 1953-1964
14. Vítězná křídla, roky 1953-1962
15. Pracovník Svazarmu 1952-1964

Činnost digitalizačního pracoviště knihovny VHÚ ve VTM Lešany

Během roku 2023 pokračovala činnost digitalizačního pracoviště v depozitáři knihovny ve Vojenském technickém muzeu Lešany, přičemž obsluhu nadále zajišťovaly dvě zaměstnankyně, každá na poloviční pracovní úvazek. Do konce roku bylo vytvořeno celkem 25 514 hrubých skenů z knihovních fondů určených pro další zpracování v software pro postprodukci (Sirius). Dále bylo zpracováno 5382 skenů k potřebě zaměstnanců VHÚ a resortu MO. V rámci postprodukce v SW Sirius došlo k ořezání, narovnání, indexaci, generování OCR a vytvoření popisných metadat pro export archivačních a prezentačních PSP balíků o celkovém objemu 36138 stran (digitálních obrazů) v 447 PSP balíčcích (archivačních SIP balíčcích)

Digitální studovna MO ČR (DSMO)

Množství zpřístupněných digitálních snímků na DSMO vzrostlo za rok 2023 o více než 80 tisíc stran (na konci roku to bylo celkem 2 317 563 stran). Nadále patří mezi deset obsahově největších digitálních knihoven v ČR.

Následkem počítačových útoků typu DDOS, které v posledních letech ve vzrůstající míře postihují webové servery státní správy, došlo k několika dočasným výpadkům serveru DSMO se systémem Kramerius. V průběhu roku se podařilo ve spolupráci s AKIS MO situaci stabilizovat a zlepšit dostupnost serveru.

Akvizice

V roce 2023 pokračovala Knihovna VHÚ v akviziční činnosti, takže bylo možné zajistit odpovídající nákup odborné literatury a specializovaných periodik. Celkový přírůstek fondu periodik zaznamenal mírné navýšení ze 191 na 193 titulů. Z tohoto počtu se v případě 109 českých titulů ale získalo nákupem pouze 12 (dalších 97 českých titulů bylo získáno formou výměny či daru) a z 84 zahraničních titulů bylo nakoupeno 40 a dalších 44 bylo získáno darem nebo výměnou.

Přírůstek knižních publikací byl vyšší než v roce 2022 a činil 1999 svazků. Z tohoto počtu bylo 656 kusů publikací pořízeno formou nákupu. Ostatní získala Knihovna VHÚ formou výměn, darů či odpisů z jiných knihoven.

Nadále pokračovala meziknihovní výměnná služba, a to v obdobném rozsahu jako v roce 2022. Počet stabilních partnerů k výměně publikací vzrostl s tuzemskými institucemi z 46 na 47, v případě zahraničních institucí klesl počet spolupracujících organizací z 26 na 25. Časopis HaV touto cestou odebírá ke konci roku 2023 60 institucí.

Restaurování

Knihovna VHÚ Praha v roce 2023 nakonec žádnou zakázku na restaurování nerealizovala. Restaurování knihovních dokumentů v předchozích letech vyřešilo naprostou většinu nejzávažnějších oprav a restaurátorských zásahů, u nichž by hrozilo nebezpečí z prodlení. Množství dokumentů, které potřebují restaurátorský zásah, sice zůstává stále vysoké, ale jedná se spíše o velké množství drobnějších prací, které nevyžadují okamžité řešení. Proto bylo odložení restaurování až na další rok vyhodnoceno jako oblast, v níž lze uspořít finance bez dlouhodobého ohrožení fondu i pracovního harmonogramu knihovny.

8. VÝZKUM A BADATELSKÁ ČINNOST

Nedílnou součástí aktivit Vojenského historického ústavu Praha je také vědeckovýzkumná práce. Ta je principiálně zaměřena na historii českého a československého vojenství, rámcově také na oblast evropského a světového vojenství a historii obecně. Důležitým předmětem zkoumání je problematika českého a československého I., II. a III. odboje ve 20. století a zpracovávání personálií předních vojenských osobností. Důraz je kladen i na kvalitativní výzkum zaměřený na válečné veterány z novodobých zahraničních operací. Výsledky výzkumu byly prezentovány formou studií v odborných časopisech a sbornících, v monografiích, aktivní účastí na tuzemských a zahraničních konferencích a seminářích, v přednáškové a expertní činnosti a také formou výstav. VHÚ Praha se výraznou měrou prezentoval ve sdělovacích prostředcích, ve vystoupeních zprostředkoval širší veřejnosti výsledky výzkumu vojenských dějin a přispíval tak k vytváření pozitivního obrazu AČR ve společnosti.

Významný je podíl pracovníků na digitalizaci významných historických pramenů a jejich zveřejňování v Digitální studovně MO. Z výstav připravených historiky VHÚ byla v roce 2023 mimořádná „1943 – Československá armáda na východní frontě“ v Armádním muzeu Žižkov. Díky moderním a dobře technicky vybaveným prostorům rekonstruovaného Armádního muzea Žižkov se v letošním roce mohly rozvinout četné akce pro širokou veřejnost: přednášky, workshopy a promítání. Na to navázaly i komentované prohlídky významných míst. Byly zahájeny tři cykly veřejných akcí: pětidílný genealogický workshop „Pátrání po vojácích první světové války – v teorii a praxi“, desetidílný „Cyklus komentovaných vycházek – Místa bojů Pražského povstání“ a rovněž desetidílný cyklus „Československý odboj za 2. světové války“. Především pro odbornou veřejnost byly určeny prezentace knih a časopisu *Historie a vojenství*. Asi nejvýznamnější a nejrozsáhlejší odbornou akcí byla ve dnech 20. a 21. června 2023 dvoudenní odborná konference k 155. výročí zavedení všeobecné povinné vojenské služby na našem území „Povinná vojenská služba, armáda a společnost v českých zemích / Historie – současnost – budoucnost?“. Čtvrtletník *Historie a vojenství* je jediný český specializovaný vědecký a recenzovaný časopis zaměřený na vojenské dějiny, resp. dějiny vojenství. Byl přijat do abstraktové a citační databáze Scopus. Potvrdil se tím vysoký odborný standard *Historie a vojenství* v mezinárodním měřítku a současně se výrazně zvýšila atraktivita tohoto periodika pro autory z akademických kruhů. Všechna dosud vydaná čísla *Historie a vojenství* jsou elektronické podobě k dispozici na Digitální studovně MO ČR. S ohledem na prodej jsou v současnosti zpřístupněny ročníky 1952 až 2018. Odemčení ročníku 2019 je plánováno na rok 2024.

8.1 VÝZKUMNÉ PROJEKTY

Historie a vojenství v dobových písemnostech

Vojenské zdravotnictví

Válečná každodennost v ego dokumentech. Zpracování a zpřístupňování vzpomínek a deníků vojáků

České vojenské dějiny 1914–1920

Problematika prvorepublikové péče o legionáře – invalidy

Československé důstojnictvo v letech 1918–1939

Domácí odboj 1939–1945

Československý zahraniční odboj na Západě v letech druhé světové války

Dějiny letectví v době druhé světové války

Květnové povstání 1945

Brannost a branné organizace po druhé světové válce

Československé vojenské dějiny 1969–1992

Sovětská vojska v Československu 1968–1991

Českoslovenští a čeští vojáci v zahraničních operacích 1990 – současnost

Využití fotografie jako historického pramene

Dějiny vojensko-technického vývoje a historie druhů vojsk

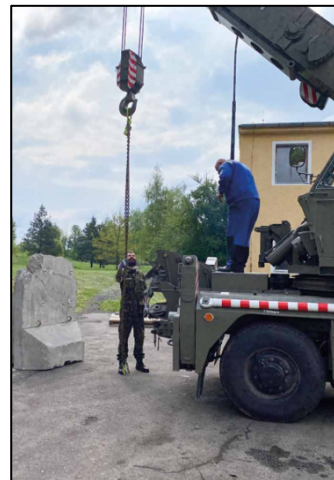
Profil československého důstojnictva

Proměny povinné vojenské služby v českých zemích

8.2 MONITORING ZAHRANIČNÍCH OPERACÍ

Již deset let provádí VHÚ Praha soustavnou historicko-dokumentační činnost v místech nasazení jednotek AČR v zahraničí a komplexní výzkum dějin novodobých zahraničních operací od roku 1990 po současnost. Perský záliv, Balkán, Afghánistán, Irák, Mali, Sinajský poloostrov, Island, Pobaltí, mezinárodní štáby a velitelství ve strukturách NATO, to jsou jen některá místa, kde čeští vojáci v zahraničních operacích působili. Mezi hlavní cíle VHÚ Praha patří i zajištění a získání 3D artefaktů mapující vojenské působení jednotek AČR v operacích a následný odsun muzejních a sbírkových předmětů do sbírek VHÚ Praha.

Na základě rozhodnutí ředitele VHÚ Praha brigádního generála Aleše Knížka bylo v roce 2008 rozvinuto provádění dokumentačního zaznamenávání působení našich vojáků v zahraničních operacích a nově se začal systematicky vytvářet samostatný sbírkový fond, který shromažďuje sbírkové předměty dokumentující činnost vojáků AČR v misích.

Nedílnou součástí agendy oddělení monitoringu zahraničních operací je historicko-dokumentační činnost v místech působení jednotek AČR v zahraničí prostřednictvím týmu specialistů, kteří odborně zabezpečují v místě nasazení jednotek monitoring zahraniční operace. Následně zabezpečují odsun muzejních a sbírkových předmětů a zájmového historického materiálu do sbírek VHÚ Praha, zejména před ukončením plnění operačního úkolu a plánovaným opuštěním prostoru operace jednotkou.

Po provedeném sběru sbírkových předmětů, následném transportu z prostorů nasazení a povinném celním řízení se dostávají do sbírkových fondů VHÚ Praha v mnoha ohledech jedinečné předměty ze všech zahraničních operací. VHÚ Praha při realizaci tohoto procesu spolupracuje s orgány Celní správy, Agenturou logistiky a Ministerstvem průmyslu a obchodu ČR.

Získané předměty je možné rozdělit do dvou základních skupin. Na materiál, který jednotka vyváží z České republiky do zahraniční operace, a teprve v místě působení se z něj stanou, např. díky svému jedinečnému příběhu, historicky cenné dotýkané sbírkové předměty. Druhou skupinu tvoří předměty, které se podaří získat přímo v místě operačního nasazení.

Do sbírkových fondů VHÚ Praha jsou také zařazovány předměty, jakými jsou již nepotřebná, nadpočetná nebo poškozená vojenská technika, která sloužila v místě nasazení jednotky; zbraně, a to jak vyvážené, darované nebo získané, výstroj, vybavení, předměty každodenní potřeby a dary věnované zástupci samosprávy nebo místními obyvateli. Díky tomu může VHÚ Praha postupně rozšiřovat své sbírkové fondy o předměty, které by bez trvalého úsilí vojenských historiků zůstaly neobjeveny nebo by byly nenávratně ztraceny a zapomenuty.

Důležitým sbírkovým předmětem, který se bezprostředně váže k dané jednotce, je kronika jednotky. Od března 2018 každé jednotce vyjíždějící do zahraniční operace předává VHÚ Praha tuto kroniku. Na její tvorbě se podílí vojenský historik jednotky, velitel nebo další příslušníci jednotky. V kronice jednotky jsou formou pravidelných zápisů a fotografií chronologicky zaznamenány oficiální události a osobní svědectví příslušníků jednotky.

Sbírkové předměty, jež se soustavným monitoringem zahraničních operací podařilo a stále daří získávat, si v sobě natrvalo uchovávají hmatatelnou část příběhu, který již více než třicet let píší naši vojáci svými činy v zahraničních operacích. V těchto předmětech je tak uchován pro současné i budoucí generace otisk vojenského řemesla v jeho nejryzejší podobě.

8.2.1 PAMĚŤ VOJÁKA – PŘÍBĚHY ZAHRANIČNÍCH OPERACÍ

Další a nedílnou součástí monitoringu zahraničních operací je orálně historický projekt VHÚ Praha **Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací**, který má za cíl realizaci komplexního kvalitativního výzkumu zaměřeného na novodobé válečné veterány účastnících se zahraničních operací od roku 1990 do současnosti. Projekt se věnuje dějinám vojenských misí a zachycuje každodenní vojenský život vojáků v zahraničních operacích.

Vzrůstajícímu významu orální historie odpovídá i značný zájem laické i odborné veřejnosti. Dokládají to aktivity zahraničních vojensko-historických institucí a realizace tisíců nahraných rozhovorů s válečnými veterány nebo aktivně sloužícími vojáky, kteří byli nasazeni v nejrůznějších ozbrojených konfliktech. Nahrané

rozhovory jsou v audiovizuální formě uloženy ve sbírkách vládních i nevládních historických institucí a organizací celého světa.

VHÚ Praha je jednou z prvních vědeckých institucí v České republice, která se orálně historickému výzkumu věnuje soustavně a koncepčně. Na základě pokynu ředitele VHÚ Praha byla metoda orální historie zařazena jako jeden z prvků tzv. „zaldnění dějin“ do portfolio vědeckovýzkumných historických metod VHÚ Praha. Odbor zahraničních aktivit, komunikace a propagace VHÚ Praha od roku 2011 rozvíjí komplexní aktivity v oblasti monitoringu zahraničních operací a orální historie.

Vytvoření orálně historické sbírky svědectví a osobních příběhů novodobých válečných veteránů je hlavním záměrem postupné a systematické vědeckovýzkumné práce. V konkrétní praxi jde o zachycení vzpomínek na důležité operace, úkoly a události z nasazení a zmapování dějin vojenské každodennosti, osobní prožitky a zkušenosti jedinců: co veteráni zažívali, čemu čelili, s čím se vyrovnávají a jak své příběhy vypravují. Audiovizuální materiál získaný tímto způsobem umožňuje společně s písemnou a další pramennou základnou vykreslit reálný obraz života novodobých veteránů v zahraničních operacích. Svědectví, respektive všechny nahrané rozhovory v projektu Paměť vojáka – příběhy zahraničních operací, jsou ukládány v orálně historické sbírce VHÚ.

Shrnující výstupy z výzkumu jsou využívány po audiovizuálním nahrání rozhovorů. V oblasti publikační jsou to studie v odborném tisku, v publikacích, v médiích a na sociálních sítích. Získané materiály slouží pro tvorbu dílčích tematických výstav, přednášek pro civilní i vojenskou veřejnost, v edukativních aktivitách VHÚ Praha a v projektu Posádková muzea. Uplatnění nachází při přípravě jednotek Armády České republiky směřujících do zahraničních operací a v rámci vojenských kariérových kurzů. Výsledky projektu jsou pravidelně prezentovány na domácích a zahraničních vojensko-historických konferencích.

8.3 KONFERENCE POŘÁDÁNÁ VHÚ PRAHA

Povinná vojenská služba, armáda a společnost v českých zemích / Historie – současnost – budoucnost?

Ve dnech 20. až 21. června 2023 proběhla vědecká konference Vojenského historického ústavu Praha, uspořádaná u příležitosti letošního 155. výročí zavedení všeobecné povinné vojenské služby na území českých zemí. Šlo o první akci tohoto druhu, jež se konala ve zrekonstruovaném areálu Armádního muzea Žižkov. Součástí programu bylo promítání filmů a komentovaná prohlídka Armádního muzea Žižkov. O tom, že zvolené téma konference mezi českou odbornou veřejností rezonovalo, svědčila nejen hojná účast, ale také živé debaty, které se rozproudily po každém bloku a pokračovaly i během přestávek. Současně se však také ukázalo, že v poznání problematiky přetrvávají nemalé rezervy, jejichž uspokojivé odstranění bude v řadě případů vyžadovat důkladný archivní výzkum. K rozšířeným nedostatkům současného studia dějin všeobecné povinné vojenské služby na našem území patří i malé povědomí o související vojenské terminologii.

Z konference nebude vydán samostatný sborník. Písemné verze přednesených příspěvků budou zařazeny do recenzního řízení odborného časopisu *Historie a vojenství* a ty, které lektorací projdou úspěšně, budou na jeho stránkách otiskovány v rámci běžných čísel.

8.4 KONFERENCE S ÚČASTÍ PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA A PŘEDNÁŠKOVÁ ČINNOST

Pracovníci historicko-dokumentačního odboru vystoupili v roce 2023 na sedmnácti konferencích v ČR i v zahraničí, kde přednesli 28 příspěvků. Kromě toho vedli 22 přednášek a dva univerzitní kurzy.

Mgr. Michal Cáp

- "Důstojníci verzus kárné výbory". Konference České, československé a slovenské dějiny 20. století, Univerzita Hradec Králové, 10.5.2023.

- "Zväzarm ako nástroj predvojenskej brannej prípravy v rokoch 1951–1956". Konference VHÚ "Povinná vojenská služba, armáda a spoločnosť v českých zemích," VHÚ Praha 20. a 21.6. 2023.
- Příspěvek "Unlike the old Austrian officers" - distancing from and continuities of Habsburg legacy in military culture of the interwar Czechoslovak officer corps". Mezinárodní konference Army, Society and Warfare in the Bohemian Lands under the Habsburgs, Pardubice a Josefov 13. až 16. 9.2023.
- Příspěvek "Kárné výbory v československé zahraniční armádě za druhé světové války." Konference "Ozbrojené síly a československý stát: Za hranicemi země v boji za svou vlast". Univerzita obrany v Brně, 19.-20.9.2023
- "The Challenges of our Defence, Military Thought and Officer's Writings in interwar Czechoslovakia". Mezinárodní konference Military Thought and its Transformation in the Newly Independent States of Europe in 1918-1940, Tartu, Estonsko, 25.-27.10.2023.
- "Czechs and Slovaks in WWI". Program ECES – East and Central European Studies na FF Univerzity Karlovy v Praze pro americké studenty, Praha 17. 1. 2023.
- „Digitální hry a (Velká) válka“. Muzeum československých legií při ČSOL v Praze, Přednáška 1. 2. 2023.
- "(Nielen) Češi v zahraničnom brannom odboji" Univerzita 3. věku na FF UK v Praze, Přednáška 17. 2. 2023.
- „České moderní dějiny III. Rakousko-Uherský kontext“. Přípravné kurzy pro zájemce o studium historie, seminár „Vojenské dějiny“, FF UK Praha, přednáška 1. 4. 2023.
- "Dejiny Slovenska". FF UK Praha, Přednáška, 29. 4. 2023.
- "Koloniální války". Náprstkovo muzeum asijských, afrických a amerických kultur v Praze, Prednáška, 18. 4. 2023.
- Zahájil sérii prednášiek "Beyond the Empire: A social and cultural history of Czechoslovak Officer Corps (1918-1939) in transnational perspective". FF UK Praha, 3. 10. 2023.
- "Social, Cultural, or Military History?" FF UK Praha. Přednáška 10. 10. 2023.
- "From noble into professional, into citizen-soldier and back again. Short history of the officer corps". FF UK Praha. Přednáška 24. 10. 2023.

- "Officer and the Nation - problematic of personal identities and multinational societies". FF UK Praha, Přednáška 31. 10. 2023.
- Dvakrát přednesl "O povinné vojenské službě," Festival Korzo Národní Praha, 17. 11. 2023.
- "Officer and the State - being apolitical?". FF UK Praha. Přednáška 21. 11. 2023.
- "To become an Officer - Social origins and motivations". FF UK Praha, přednáška 28. 11. 2023.
- "From later day knights into the guardians of the democratic republic" v rámci kurzu Beyond the Empire na FF UK Praha. Přednáška 5. 12. 2023.
- "Teachers of the Nation " v rámci kurzu Beyond the Empire na FF UK Praha. Přednáška 12. 12. 2023.
- "Military writing, journalism, science and associations Officer-intellectuals" v rámci kurzu Beyond the Empire na FF UK Praha. 19. 12. 2023.

Mgr. Marek Fišer

- *Vojenská služba na teritoriu českých zemí v období Rakouska-Uherska a meziválečného Československa – typologie pramenů a jejich využití při genealogickém bádání*, Konference Rodokmen Broumovska, Broumov 13. a 14. 4. 2023. (společně s Tomášem Kykalem)
- *Vojáci s přívlastkem c. a k. nebo c. k.?*, první přednáška z cyklu Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. Přednáška, VHÚ Praha, 25. 4. 2023. (společně s Tomášem Kykalem a Miroslavem Jelenem))
- *Čs. legionáři, „nelegionáři“ i rudoarmějci*, druhá přednáška z cyklu Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. Přednáška, VHÚ Praha, 23. 5. 2023. (společně s Tomášem Kykalem, Janem Chlebounem a Vlastimilem Křišťanem).
- *Reflexe povinné vojenské služby na stránkách památníků z vojny. Konference Povinná vojenská služba, armáda a společnost v českých zemích / Historie – současnost – budoucnost?* VHÚ Praha 20. a 21. 6. 2023. (společně s Tomášem Kykalem).
- *„Nevěříš, že je to jistý? – Přečti si to z frlustlisty!“*, třetí přednáška z cyklu Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. Přednáška, VHÚ Praha 19. 9. 2023 (společně s Tomášem Kykalem)
- *„V daleký cizině kosti svoje složím...“*, čtvrtá přednáška z cyklu Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. Přednáška, VHÚ Praha, 17. 10. 2023 (společně s Tomášem Kykalem, Adamem Hájkem a Imrichem Vetrákem).

- *Ze střípků příběh*, pátá přednáška z cyklu Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. VHÚ Praha 14. 11. 2023 (společně s Tomášem Kykalem).

Mgr. Tomáš Jakl

- „Čs. lehký protiletadlový pluk 200 - Východní v systému britské protiletadlové obrany Levanty“. Konference Ozbrojené síly a československý stát. Univerzita obrany, Brno 19. a 20. 9. 2023.
- „Obrněné vlaky v Pražském povstání“. Přednáška, Knihovna Libochovice, 28. 4. 2023
- „Barikády v Pražském povstání“. Přednáška, VHÚ Praha, 4. 5. 2023
- „Obrněné vlaky v Pražském povstání“. Přednáška, VHÚ Praha, 8. 6. 2023
- Čtyři vycházky z cyklu Pražské povstání, Praha, 14. 9. 2023, 12. 10. 2023, 11. 11. 2023, 9. 12. 2023.
- „Ve Francii za vlast. 3. přednáška z cyklu Československý odboj za 2. světové války“, Přednáška, VHÚ Praha 21. 11. 2023. (S Jiřím Plachým a Jiřím Rajlichem)
- „Tobrucká krysa made in Czechoslovakia. 4. přednáška z cyklu Československý odboj za 2. světové války“, Přednáška, VHÚ Praha 12. 12.2023 (S Jindřichem Markem).

PhDr. Petr Janoušek, Ph.D.

- *Mírová mise UNPROFOR a rozdělení Československa*. Konference Ozbrojené síly a československý stát. Univerzita obrany v Brně, 19. 9. 2023.
- *Koncept základní vojenské služby v konfliktech po konci studené války*. Konference Povinná vojenská služba, armáda a společnost v českých zemích. Historie – současnost – budoucnost? VHÚ Praha, Armádní muzeum Žižkov. 20.–21. 6. 2023.

- *Fear as a Basis for Military Propaganda in Czechoslovakia at the End of the Cold War.* Conference PfP Consortium Euro-Atlantic Conflict Studies Working Group 22nd Annual Conference. Shaping nations for conflict and war. Propaganda, disinformation and strategic communication. Implications for policy-makers. Sibiu, Romania, 22.–26. 5. 2023.

Mgr. Tomáš Kykal

- *Vojenská služba na teritoriu českých zemí v období Rakouska-Uherska a meziválečného Československa – typologie pramenů a jejich využití při genealogickém bádání,* (společně s Markem Fišerem). Konference Rodokmen Broumovska, Broumov 13. a 14. 4. 2023.
- *Vojáci s přívlastkem c. a k. nebo c. k.?,* (společně s Markem Fišerem a Miroslavem Jelenem) první přednáška z cyklu Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. Přednáška, VHÚ Praha, 25. 4. 2023.
- *Čs. legionáři, „nelegionáři“ i rudoarmějci,* druhá přednáška z cyklu Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. Přednáška, VHÚ Praha, 23. 5. 2023. (společně s Markem Fišerem, Janem Chlebounem a Vlastimilem Kříšťanem).
- *Reflexe povinné vojenské služby na stránkách památníků z vojny.* Konference Povinná vojenská služba, armáda a společnost v českých zemích / Historie – současnost – budoucnost? VHÚ Praha 20. a 21. 6. 2023. (společně s Markem Fišerem).
- *The Military Culture of Czech enlisted men in the Austro-Hungarian Army as reflected by their Military Service Memory (Scrap)books.* Mezinárodní konference Army, Society and Warfare in the Bohemian Lands under the Habsburgs (1526–1918). Pardubice 13. – 16. 9. 2023.
- *„Nevěříš, že je to jistý? – Přečti si to z frlustlisty!“,* třetí přednáška z cyklu Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. Přednáška, VHÚ Praha 19. 9. 2023 (společně s Markem Fišerem)
- *„V daleký cizině kosti svoje složím...“,* čtvrtá přednáška z cyklu Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. Přednáška, VHÚ Praha, 17. 10. 2023 (společně s Markem Fišerem, Adamem Hájkem a Imrichem Vetrákem).
- *Ze střípků příběh,* pátá přednáška z cyklu Pátrání po vojácích první světové války – v teorii i praxi. VHÚ Praha 14. 11. 2023 (společně s Markem Fišerem).

PhDr. Jaroslav Láník, CSc.

- „Lev Spinadel – zakladatel čs. anesteziologie“, 9. kongres Anestezie a intenzivní péče, ÚVN Praha, 23. a 24. 3. 2023.
- „Vývoj vojenských kateder vysokých škol v letech 1951–1960“. Vědecká konference Povinná vojenská služba a společnost v českých zemích. Historie – současnost – budoucnost? VHÚ Praha, 20. a 21. 6. 2023

PaedDr. Jindřich Marek

- „Četníci v řadách motorizované požární policie v květnu 1945“, XVII. Konference policejních historiků, Praha 10. 11. 2023.
- Přednáška pro 9. třídu ZŠ Raspenava u České Lípy „Květen 1945“. V expozici VHÚ Praha,
- „Oranská skupina a její význam“. Společnost Ludvíka Svobody, Přednáška, MO Valy Praha, 9. 3. 2023.
- „Jednotky SOS v Lužických horách v roce 1938“. Přednáška, Dolní Světlá při příležitosti pietní slavnosti u pomníku padlých strážců hranic z roku 1938, 30. 9. 2023.
- „Tobručská krysa made in Czechoslovakia. 4. přednáška z cyklu Československý odboj za 2. světové války“, Přednáška, VHÚ Praha 12. 12. 2023 (S Tomášem Jaklem)

Mgr. Petr Matějček

- Příspěvek věnovaný generálu zdravotnictva MUDr. Vladimíru Haeringovi. Konference Společnosti vojenské medicíny ČLS JEP v ÚVN Praha, 29. 11. 2023.

Mgr. David Pazdera

- CZ 75: Příběh české legendy. Přednáška VHÚ Praha, 6. 12. 2023.

PhDr. Jiří Plachý, Ph.D.

- "Chodník přes Dunaj". Vědecká konference "Druhá světová vojna a spoločnosť", Muzeem SNP v Banskej Bystrici, 7. – 10. 11. 2023.
- Přednáškový cyklus o čs. odboji za 2. světové války, Externí pedagogická činnost na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové.
- Seminář o českých nejnovějších dějinách (1945–1989, resp. 1992). Externí pedagogická činnost na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové.
- „Poprvé v boji. Etablování čs. odboje v Polsku na jaře a v létě 1939“ Úvodní přednáška cyklu večerů věnovaných druhému odboji, VHÚ Praha 26. 9. 2023.
- "Ve Francii za vlast", přednáška z cyklu večerů věnovaných druhému odboji, VHÚ Praha 19. 11. 2023. (S T. Jaklem a J. Rajlichem)
- Úvodní slovo k promítání filmu „Dežo Hoffmann – fotograf Beatles“, VHÚ Praha, 13. 12. 2023.

PhDr. Jiří Rajlich, Ph.D.

- "Ve Francii za vlast", přednáška cyklu večerů věnovaných druhému odboji, VHÚ Praha 19. 11. 2023. (S T. Jaklem a J. Plachým)

PhDr. Karel Straka, Ph.D.

- „Branná povinnost v Československu (1918–1939) jako téma souladu i střetávání zájmů obrany státu a politických hledisek“, konference Povinná vojenská služba, armáda a společnost v českých zemích. Historie – současnost – budoucnost. VHÚ Praha 20. 6. 2023.
- „Bojové nasazení pozemních útvarů československé branné moci v zahraničí během bitvy o Francii z perspektivy vyšších velitelství francouzské armády“, konference Ozbrojené síly a československý stát (V. ročník) s podtitulem Za hranicemi země v boji za svou vlast. Univerzita obrany Brno, 19. 9. 2023.
- „Umění předvídat – bezpečnostní hrozby v poznatcích 2. (zpravodajského) oddělení štábu Zemského vojenského velitelství Praha z let 1929–1934.“ Muzejní a vlastivědný spolek „Včela Čáslavská“ ve spolupráci s Vojenským zpravodajstvím České republiky, Čáslav 5. 10. 2023.

- „S cílem jednotného usměrnění všech sil – systém obrany státu v meziválečném Československu (doktrína, struktury řízení a velení, mobilizace sil a zdrojů).“ Přednáška CEVRO Institut, Praha, 12. 10. 2023
- „Památník osvobození z období mezi dvěma světovými válkami, předchůdce dnešního Vojenského historického ústavu Praha.“ Přednáška Na základě pozvání Městské části Praha 3. 25. 10. 2023.
- „Představy a plány na ozbrojené vystoupení proti okupantům v Protektorátu Čechy a Morava v kontextu vztahů československého a britského zpravodajství z let 1939–1943“, v rámci cyklu Československý odboj za 2. světové války, VHÚ Praha, 31. 10. 2023.

PhDr. Prokop Tomek, Ph.D.

- „Reakce Rádia Svobodná Evropa“, konference k roku 1953, Muzeum paměti XX. století a ÚSTR, Praha, 23. 3. 2023.
- „Evidenční podklady ABS z badatelské perspektivy“, Konference Rodokmen Broumovska, Univerzita Hradec Králové, Broumov, 13. 4. 2023.
- „Strategies and Tools of Czechoslovak Exile Propaganda after the Attack on Reinhard Heydrich“. 22. ročník mezinárodní vědecké konference Euro-Atlantic Conflict Studies Working Group, s názvem Shaping Nations for Conflict and War. Propaganda, Disinformation and Strategic Communication. Implication for Policy-Makers, Sibiu, Rumunsko, 22. – 26. 5. 2023.
- „Vojáci – občané. Postoje a konflikty vojáků základní služby v mezních situacích státu a společnosti“, konference „Povinná vojenská služba, armáda a společnost v českých zemích / Historie – současnost – budoucnost?“, VHÚ Praha, 20. – 21. 6. 2023
- „Vznik vyšetřovacích věznic StB“, Odborný seminář k otevření výstavy „Vázni Krajskej väznice ŠtB v Košiciach“, Košice, Slovensko, 22.-23. 6. 2023.
- „Zpravodajec Bedřich Wiesner“. 3. ročník mezinárodní konference „Boj o srdce Evropy. České země a zpravodajské služby“, Muzejní a vlastivědný spolek "Včela Čáslavská" Čáslav ve spolupráci s Vojenským zpravodajstvím MO České republiky, Čáslav, 5. 10. 2023.
- „Nástroje a strategie propagandy během intervence vojsk Varšavské smlouvy do Československa v roce 1968“. Konference „Politika, propaganda a společnost v současném historickém vývoji“. Agentura pro vojenskou vědu a paměť Ministerstva obrany Republiky Moldávie a Nadace Hanse Seidela, Kišiněv, Moldávie, 25. – 28. 10. 2023.

- „Výstavba pro sovětská vojska na území Ralska“, Konference „Ralsko v proměnách“, Geopark Ralsko. Doksy 23. 11. 2013.
- „Československá vojenská nemocnice v Koreji 1952-1953“, 21. konference Společnosti vojenské medicíny ČSL JEP, ÚVN Praha, 29. 11. 2023.
- Pobyt a odchod sovětských vojsk. Studentská konference „Jdi domů Ivane!“ SSPŠ Preslova Praha 5, 6. 2. 2023.
- Vystoupil na dvou besedách (pro školy a pro veřejnost) k uvedení filmu organizace Paměť národa „Mladoboleslavsko ve stínu sovětské okupace“ ve Škoda muzeu Mladá Boleslav, 5. 6. 2023.
- Aktivní účast na diskusním večeru spolku Juristi na Právnické fakultě UK k otázce střelby na hranicích, trestně právního postihu pachatelů a viníků, Praha 14. 11. 2023.
- Aktivní účast na promítání, výkladu a diskusi v rámci programu „Jeden svět na školách“, Střední průmyslová škola a gymnázium Praha Třebešín, 15. 11. 2023.
- „Známý a neznámý Pavel Tigrid, jeho role ve studené válce.“ Přednáška, Pojizerská galerie a muzeum Semily, 23. 11. 2023.

9. PREZentační činnost

9.1 KALENDÁRIUM

Výstavy v Armádnímu muzeu Žižkov

18. 5. – 19. 10. 2023 - výstava **Karel Novák: Malíř sportu**, slavnostní otevření výstavy (18. 5. 2023)

Výstava sportovních fotografií s názvem Karel Novák – Malíř sportu byla součástí připomínek 75. výročí založení Armádního sportovního centra Dukla. Fotografie byly doplněny exponáty a filmovými záběry ze sbírkového fondu Vojenského historického ústavu Praha. K dispozici byly i historické rozhlasové přenosy, které se vysílaly na vlnách Československého rozhlasu, který v roce 2023 oslavil 100 let od zahájení vysílání.

21. 8. – 12. 11. 2023 – výstava **Mobilizace 1968 – Jiří Sozanský**

Výstava INVAZE 1968 výtvarníka Jiřího Sozanského byla otevřena na výročí invaze varšavských vojsk 21. srpna do Českoslovenka v Atriu Armádního muzea Žižkov. Hlavním exponátem výstavy byla plastika s názvem „137“, na níž jsou vypsána jména všech obětí okupace od 21. srpna do konce roku 1968. Ve spodní části plastiky je část pásu sovětského tanku.

9. 11. 2023 – výstava **1943 – československá armáda na východní frontě**

Výstavu „1943 / Československá armáda na východní frontě“ připravili historikové VHÚ Praha [Mgr. Tomáš Jakl](#) a [PaedDr. Jindřich Marek](#) spolu s Martinem Žourem, poradcem ministryně obrany a předsedou správní rady Sokolovo o.p.s., a ve spolupráci s kolegy z Odboru muzeí Jiřím Vodenkou, [Zdeňkem Špitálníkem](#) a Petrem Bjačkem. Na úvod autoři seznámili návštěvníky s tíživým ovzduším v protektorátu, které evokují prostřednictvím ohrady z prken, na níž jsou vylepeny vyhlášky regulující každodenní život protektorátních obyvatel, informující o vyhlášení stanného práva, popravách a konfiskacích majetku. S tímto stavem se naši vojáci nesmířili. Na protilehlé stěně jsou na velkoformátové mapě zobrazeny místa bojů čs. zahraniční armády v letech 1939–1943.

Venkovní výstavy před Generálním štábem AČR

1.3. – 2.5.2023 - **30 let novodobé historie AČR**. Výstava byla ve spolupráci s OdKV KaNGŠ

3. 5. - 13.6. 2023 - **Československá armáda v zahraničí 1943**

14. 6. – 5.9.2023 - **Ženijní vojsko**. Výstava byla ve spolupráci s 15. žp.

6.9. – 30.10. 2023 - **Boj o československé hranice. Stráž obrany státu v září 1938**

31.10. – 11.12. 2023 - **Vojenské újezdy České republiky**. Výstava SPS MO. VHÚ výstavu pouze lektorovalo.

Výstava v Národním památníku na Vítkově

Výstava **První český**, jejímž autorem je historik VHÚ Praha Petr Janoušek, se věnovala nasazení československých vojáků v operaci UNPROFOR.

12. 10. 2023 – otevření expozice Hradní stráže ve věži Mihulka

Ve čtvrtek 12. října 2023 byla za účasti prezidenta republiky Petra Pavla slavnostně otevřena nová stálá expozice Hradní stráže umístěná ve věži Mihulka. Mapuje historii střežení Pražského hradu od středověku až do současnosti a připravil ji Vojenský historický ústav Praha.

Armádní muzeum Žižkov od dubna 2023 začalo organizovat přednáškové cykly, které jsou volně přístupné pro veřejnost s kapacitou 40 osob.

Prvním přednáškovým cyklem, který lektorovali odborní pracovníci z Odboru historicko-dokumentačního Mgr. Tomáš Kykal a Mgr. Marek Fišer, byl seriál **Pátrání po vojácích první světové války** – v teorii a praxi.

- 25. 4. 2023 – Vojáci s přívlastkem c. a k. nebo c. k.?
- 5. 2023 – Čs. legionáři, „nelegionáři“ i rudoarmějci
- 19. 9. 2023 – „Nevěříš, že je to jistý? – Přečti si to z frlustlisty!“
- 10. 2023 – „V daleký cizině svoje kosti složím...“
- 14. 11. 2023 – Ze střípků příběh

<https://www.vhu.cz/vojensky-historicky-ustav-praha-porada-radu-workshopu-patrani-po-vojacich-prvni-svetove-valky-v-teorii-i-praxi/>

Od září 2023 začal cyklus **komentovaných procházek po bojištích Pražského povstání** a **cyklus přednášek na téma druhého odboje**.

Komentované procházky lektoroval odborný pracovník z Odboru historicko-dokumentačního Mgr. Tomáš Jakl. Každý měsíc byla procházka věnována jiné části Prahy a cyklus dále pokračoval do června 2024.

- 14. 9. 2023 – Voláme všechny Čechy!
- 12. 10. 2023 – Voláme na vlně 415 metrů
- 11. 11. 2023 – Soudní náměstí
- 9. 12. 2023 – Boje na Berounce

<https://www.vhu.cz/cyklus-komentovanych-vychazek-mista-boju-prazskeho-povstani-mista-boju-prazskeho-povstani/>

Přednáškový cyklus věnující se **odboji za druhé světové války** byl dílem kolektivu autorů – odborných pracovníků z Odboru historicko-dokumentačního, který také pokračoval do června 2024.

- 26. 9. 2023 - Etablování čs. zahraničního odboje v Polsku na jaře a v létě 1939

- 31. 10. 2023 – Představy a plány československého odboje z let 1939–1942 na ozbrojené vystoupení proti okupantům v Protektorátu Čechy a Morava
- 21. 11. 2023 – Ve Francii za vlast
- 12. 12. 2023 – Tobrucká krysa made in Czechoslovakia

Kromě těchto cyklů se ve VHÚ Praha konala řada dalších akcí.

- 29. 4. 2023 – zahájení muzejní sezóny v Leteckém muzeu Kbely
- 4. 5. 2023 – přednáška pro veřejnost k výročí Pražského povstání
- 27. 5. 2023 – zahájení muzejní sezóny ve Vojenské technické muzeum Lešany
- 8. 6. 2023 – přednáška pro veřejnost Obrněné vlaky v Pražském povstání
- 15. 6. 2023 – výcvik služebních psů vojenské policie v expozicích AMŽ
- 18. 6. 2023 – pietní akt k obětem heydrichiády v Národní památník hrdiny heydrichiády
- 2. 9. 2023 – Tankový den ve Vojenské technické muzeum Lešany
- 5. 9. 2023 – přednáška v rámci Archeologického léta
- 23. 9. 2023 – Dětský den ve Vojenské technické muzeum Lešany
- 27. 9. 2023 – koncert pro Obranu národa v Národní památník hrdiny heydrichiády
- 30. 9. 2023 – komentovaná procházka AMŽ v rámci Dne architektury
- 7. 10. 2023 – vyhlášení Jízdy veteránů s Městskou částí Prahy 2
- 6. 12. 2023 – přednáška pro veřejnost ke knize CZ 75
- 12. 12. 2023 - přednáška pro veřejnost ke knize Petra Čorneje Husité na Žižkově
- 13. 12. 2023 – promítání dokumentárního filmu pro veřejnost Dežo Hoffmann

Křty publikací

- 9. 8. 2023 publikace autora Zdeňka Škody ve spolupráci s Duklou a ČOV
- 30. 10. 2023 kniha nrap. Leoše Krejčí z VHÚ Praha Vzdušné síly Armády České republiky
- 9. 11. 2023 kniha Zahraniční operace Armády České republiky
- 11. 2023 katalog Mobilizace 1968 – Jiří Sozanský

Konference

20.–21. červen 2023

Povinná vojenská služba, armáda a společnost v českých zemích/Historie – současnost – budoucnost?

Vědecká konference u příležitosti letošního 155. výročí zavedení všeobecné povinné vojenské služby na našem území. Jakým vývojem a změnami povinná vojenská služba během své existence prošla a jak byla vnímána a jaké měla dopady v rovině osobní, armádní a společenské.

Představení odborné veřejnosti HAV č. 1–3

18. 10. Prezentace sborníku HAV č. 2 a 3 pro veřejnost

9.2 NÁVŠTĚVNOST

Celková návštěvnost v roce 2023

Armádní muzeum Žižkov	140 000
Vojenské technické muzeum Lešany	85 380
Letecké muzeum Kbely	70 530
Národní památník hrdinů heydrichiády	164 000
Celková návštěvnost	459 910

Poznámka k otevíracím dobám muzeí VHÚ Praha v roce 2023:

Armádní muzeum Žižkov – otevřeno od 28. října do 31. prosince 2023 (denně kromě pondělí)

Letecké muzeum Kbely - otevřeno od 30. dubna do 30. září 2023 (denně kromě pondělí, v říjnu 2023 otevřeno o víkendech)

Vojenské technické muzeum Lešany - otevřeno od 28. května do 25. září 2023 (červen a září o víkendech, v červenci a srpnu denně mimo pondělí)

Národní památník hrdinů heydrichiády - otevřeno celoročně (denně mimo pondělí)

Speciálně doprovodné programy ke stálým expozicím VHÚ Praha

Speciálně doprovodných programů pořádaných v muzeích VHÚ Praha se zúčastnilo celkem 27 447 osob.

Návštěvnost 2023 - organizované skupiny	celkem
Celkem dětí/ žáků/ studentů - VZD. PROG.	10498
Celkem dospělých - VZD. PROG.	4273
Celkem dětí/ žáků/ studentů - bez vz.p.	11222
Celkem dospělých - bez vzp.p.	1484
Celkem návštěvníků	27477

Lektorské programy pro žáky základních škol a studenty středních a vysokých škol – zajišťovalo oddělení muzejní pedagogiky – celkem **10 498 žáků a studentů**.

Komentované prohlídky pro dospělé – převážně šlo o organizované prohlídky pro vojenské útvary – celkem **5 740 dospělých**. Toto číslo zahrnuje i návštěvníky doprovodných programů.

Účastníci vzdělávacích programů/ žáci

Český lev se schovává v muzeu	880
Půjdeme spolu do muzea	722
Na úsvitu českých dějin	1792
Nový věk - Věk bouří	428
Společně za legionáři!	226
Příběh Velké války	2217
Republika	328
Po stopách parašutistů	263
Jak jsem prožil/a druhou světovou válku	2105
Studenti a 17. listopad 1939	191
První stanné právo	137
Obrazy nepřítele	862
Setkání s pamětníkem	77
Komentovaná prohlídka	3588

9.3 ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV

Armádní muzeum sídlí v Praze na Žižkově v historických budovách Památníku osvobození.

9.3.1 HISTORIE

Ve své sedmdesátileté historii prošlo podobnými dějinnými peripetemi jako celý stát. Nynější stálá expozice přibližuje vojenské dějiny od počátku až po současnost

Expozice v žižkovském muzeu byla v meziválečném období dělena do pěti časových úseků:

- od léta 1914 do konce roku 1915
- 1916 a zima 1916/1917
- od jara 1917 do jara 1918
- od jara 1918 do vzniku Československa, resp. do uzavření příměří
- od vzniku státu do roku 1920, do návratu posledních transportů čs. legionářů

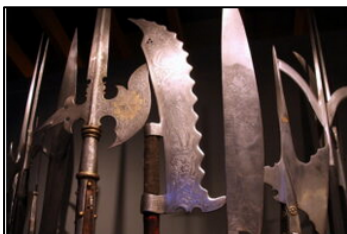
Za nacistické okupace, v září 1939, zabralo celý areál Památníku osvobození gestapo a vzniklo zde oddělení pro zřízení německého Vojenského muzea (Heeresmuseum Prag), a to v rámci tzv. Kriegswissenschaftliche Verbindungsstelle. Ta spravovala muzejní, archivní i knihovní záležitosti.

Muzejní exponáty ze Žižkova a Karlína přestěhovali němečtí okupanti do Schwarzenberského paláce na Hradčanech, kde bylo od roku 1940 budováno německé Vojenské muzeum. Na sklonku války byly muzejní sbírky zčásti vyvezeny za hranice. Většinu se naštěstí podařilo získat zpět, některé exponáty však byly rozkradeny či zničeny.

Po válce bylo zřízeno Muzeum Památníku osvobození. Toto muzeum se zaměřilo na I. i II. odboj a bylo rozděleno na dvě základní části:

- období 1914–1918
- období 1939–1945

Po změně režimu v únoru 1948 byly stávající expozice Památníku osvobození v rozporu s komunistickou ideologií a jejím pohledem na legionářskou tradici. Proto se nové vedení ústavu, v čele s náčelníkem VHÚ brig. gen. Čeňkem Hruškou (budoucím náčelníkem Hlavní politické správy čs. armády), rozhodlo muzeum uzavřít a zásadně přestavět „nevyhovující“ expozice Muzea Památníku osvobození. V roce 1951 se uskutečnila výstava „30 let Komunistické strany Československa“. Po této výstavě se muzeum pro veřejnost opět uzavřelo a svůj další

provoz obnovilo až v roce 1954 pod novým názvem Muzeum československé armády. Nově instalované expozice zachycovaly novodobou historii čs. armády a ČSLA (Československé lidové armády).

Po pádu komunistické moci v listopadu 1989 se muzeum na Žižkově mění na Muzeum odboje a České armády, nyní nese název Armádní muzeum Žižkov.

9.3.2 STÁLÁ EXPOZICE

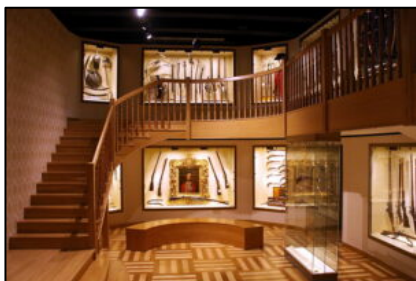
Expozice Armádního muzea Žižkov je rozčleněna na sedm základních částí, podle jednotlivých historických úseků, které mapují vojenské dějiny českého území a českou státnost. Celkem je vystaveno na sedm tisíc exponátů ze sbírky Vojenského historického ústavu Praha. Exponáty jsou umístěny v téměř třech stovkách vitrín, ale také ve volném prostoru výstavních sálů. Sály se nacházejí ve čtyřech podlažích, v některých sálech jsou navíc vestavěná menší mezipatra. Vizuální představení artefaktů včetně nasvícení bylo vytvořeno v duchu nejmodernějších trendů a díky nejvyspělejší osvětlovací technice. Specialitou jsou „předměty s příběhem“, u nichž je návštěvník informován o osudech exponátu i lidí, kteří jsou s ním spojeni. Četné exponáty jsou opatřeny také QR kódy, návštěvník si tak může pomoci moderních technologií přečíst komplexní a rozšířené informace o daném předmětu.

Expozice 1: Od počátků do roku 1740

První část zachycuje období od počátků osídlení našeho území Slovy po rok 1740. Návštěvník vstoupí do expozice a může si prohlédnout exponáty zhruba 30 000 let staré. Zobrazeno je i období antiky, kde se nachází jeden z vůbec nejvýznamnějších exponátů: římský jezdecký meč spatha. V další části zachycující 12. – 14. století vévodí scéna, v níž je český král Jan Lucemburský připraven vjet do bitvy u Kresčaku. Následuje husitský věk, zde dominuje velká scéna s vozovou hradbou. Do scény je zabudován originál komorového děla na burgundské lafetě z 15. století. Světovým unikátem je trojhlavňová puška ze severní Itálie, datovaná kolem roku 1500.

Návštěvník posléze vchází do sekce Zbrojnice, kde jsou představeny řemeslně nejkrásnější zbraně a části zbroje dané éry: meče, rapíry, přilby, malované štíty atd. Zachyceny jsou dále boje křesťanství s islámem na počátku novověku v 16. století, nechybí ukázka výzbroje osmanských Turků. Následuje Třicetiletá válka 1618-1648, každá vitrína je věnována konkrétnímu druhu vojska: dělostřelectvu, pěchotě, jezdecku. Nad touto částí expozice je vestavěné patro, které je věnováno bitvě na Bílé hoře roku 1620 a popravě dvaceti sedmi českých pánů roku 1621.

V pasáži nazvané Ohrožení z východu je na velkém množství exponátů vykresleno období po třicetileté válce, boje Evropy s osmanskými Turky. V expozici jsou k vidění i hradební pušky s různými typy spoušťových mechanismů, audiovizuální projekce ukazuje např. analýzu smrti Jana Lucemburského, video o husitském věku je doplněno ukázkou bitevních scén z filmu režiséra Otakara Vávry Proti všem.

Expozice 2: 1740-1914

Druhá část je zaměřena na roky 1740-1914. Hned po vstupu do expozice si návštěvník může prohlédnout galerii panovníků daného období, jedná se o obrazy Habsburků počínaje Marií Terezií až po Františka Josefa I. Další pasáž je věnována válkám o rakouské dědictví (1740-1748) a sedmileté válce (1756-1763). Následujícím tématem jsou napoleonské války, do této éry spadá i velká scéna lékárenského vozu s operací zraněného, doprovázená působivými zvukovými efekty. Přejít z válek napoleonských do válek první poloviny 19. století symbolizují tři z nejvýznamnějších rakouských vojenských velitelů, kteří pocházeli ze starých českých šlechtických rodů: Josef Václav Radecký z Radče, Alfred Windischgrätz a František Jindřich Šlik. Dalším výrazným tématem je prusko-rakouská válka v roce 1866.

Vyvrcholením této části expozice a jedním z nejkrásnějších výstavních míst v celé nové expozici Armádního muzea Žižkov je Klenotnice. V ní jsou na speciálně vytvořeném dvoupatrovém prostoru efektně umístěny a nasvíceny vybrané ruční palné zbraně od 16. století do roku 1914. Je zde na 250 předmětů, nejvýznamnější příklady puškařského a mečířského řemesla z oblasti loveckých, civilních zbraní. Kulovnice s kolečkovým zámkem, lovecké chladné zbraně, rané opakovačky, zbraně hraběte Šporka, orientální zbraně či pušky a pistole amerického Západu. Nalezneme zde i unikátní osobní zbraně některých evropských panovníků. V jedné z vitrín jsou předměty spojené s Františkem Ferdinandem d'Este. Klenotnice je mimořádným prostorem nejen díky vystaveným exponátům, ale také pro své dvoupatrové řešení, točitá schodiště a decentní světelnou atmosféru, doladěnou dobovou hudbou.

Závěrečná pasáž označená jako Belle Époque zobrazuje období konce 19. století a počátku 20. století. Jsou zde předvedeny nové zbraně tehdejší doby, tématem je modernizace vojenských sil. Tato část končí symbolicky citátem spisovatele Maxe Broda: „Kdo nežil před rokem 1914, neví, co je sladkost života.“

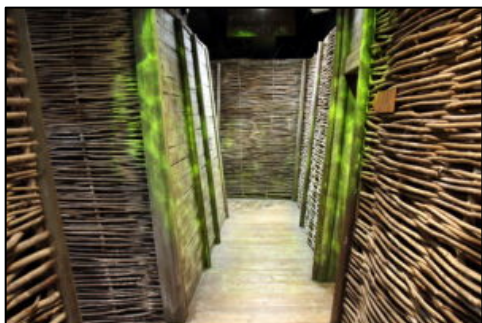

Expozice 3: První světová válka 1914-1918

Třetí část je věnována období 1. světové války, následně pak vzniku Československé republiky v roce 1918. Ústředním motivem, který tuto část expozice Armádního muzea Žižkov sjednocuje, je vlak – ten dopravoval vojáky na frontu i zpět do zázemí. Železnice je také nerozlučně spjata s anabází čs. legií v Rusku. V úvodní sekci expozice je návštěvník seznámen s vojenskou a politickou situací v předvečer války, ukázány jsou přípravy na válku a atentát na následníka trůnu, Františka Ferdinanda d'Este v létě roku 1914. Expozice je pak prostorově koncipována tak, že vede diváka do zužujícího se prostoru, jedinec je symbolicky strháván bojovou vřavou a směřuje do nitra války. Na velké projekci je ilustrováno schéma zákopového systému. Interaktivní panely ilustrují hlavní události války: bitvu u Verdunu, bitvu na Sommě, vstup USA do války,

revoluci v Rusku atd. Samostatnou část má vyhrazena bitva u Zborova v červenci 1917. V závěrečné části je zobrazeno působení našich legií v Rusku a život vojáků během jejich putování transsibiřskou magistrálou. Dále je vykresleno nasazení legií v Itálii a Francii, ale i účast Čechů v rakousko-uherské armádě. Poslední část expozice je věnována konci války a vzniku samostatného Československa.

Je zde vystaveno také množství větších předmětů: rakousko-uherské torpédo 38 cm, francouzský rotační letecký motor Clerget, kulometry, nábojnice do těžkých kanonů, ruská námořní mina... Nechybí replika prvního francouzského tanku Schneider CA-1 v měřítku 1:1 s originálním 75mm kanonem.

Expozice 4: Zákopy první světové války

K první světové válce se vztahuje i část čtvrtá, kterou je důmyslně se vinoucí a rozsáhlý frontový zákop, kterým návštěvník prochází. Konkrétně se jedná o západní frontu a československé legionáře v roce 1918. Dokonalá iluze zákopů je tvořena dřevěnými stěnami, nasvícením, zvukově, předměty atd. Návštěvník prochází labyrintem zákopových stěn tvořených dřevem a proutím, úzké chodby ho vedou po několika místech vždy jiného typu – obydlí vojáků, velitelský štáb, zdravotníci, činnost spojařů. Zvukové a obrazové efekty dotvářejí atmosféru boje.

Návštěvník vstupuje do druhé linie zákopů, kde jsou polní objekty, druhá část je tvořena zákopy první linie, jde o bojový prostor. S pomocí periskopu je zde možné nahlédnout do tzv. země nikoho, což byl prostor mezi dvěma liniemi zákopů znepřátelených stran. Šlo o přímou válečnou linii, zaminovaný a

rozstřílený pás země.

Expozice 5: Československo 1918-1938

Pátá část se obrací k meziválečnému období 1918-1938. Bohatě je zde dokumentována existence samostatné Československé republiky, jejích armádních složek, zmíněn je i důraz na brannost a brannou výchovu především v období druhé poloviny 30. let. Naše armáda té doby představovala živé a funkčně zformované těleso, jehož kvalita se opírala o solidní morální základ a jasnou ideu demokratického státu. Vedle toho je zde také představena početná výroba zbraní z československých průmyslových závodů, mnohé z pušek, pistolí atd. jsou zde doloženy v podobě desítek exponátů.

K období 1918-1938 se vztahuje také početná řada vystavených osobních předmětů čelných představitelů státu a armády. Jsou zde exponáty patřící prezidentu Edvardu Benešovi, generálům Aloisi Eliášovi, Stanislavu Čečkovi, Rudolfu Medkovi aj. Jedinečný je také soubor řádů a vyznamenání, kterým

dominuje kolekce Řádu Bílého lva ve všech variantách. Celé období končí zobrazením mobilizace v roce 1938.

Expozice 6: Druhá světová válka, 1938-1948

Šestá část 1939-1948 v prostorově velkorysé expozici je uvozena mimořádným exponátem: kovovým pohraničním sloupem, který byl z našich hranic odstraněn po mnichovské dohodě na podzim roku 1938. Celá expozice druhé světové války je svojí šíří mimořádně bohatá a také prostorově členitá. Nachází se v dvoupatrově řešeném prostoru bývalého archivu. Expozice ukazuje boje druhé světové války na všech frontách, kde se vyskytovali českoslovenští vojáci, v mnoha vitrínách může návštěvník spatřit širokou škálu zbraní, stejnokrojů, předmětů osobní potřeby, dokumenty, listiny, fotografie atd.

Vedle frontových bojů je zde také ilustrován domácí odboj v protektorátu. Mimořádný prostor je pochopitelně věnován atentátu na Reinharda Heydricha v květnu 1942. Jsou zde vystaveny předměty vztahující se k aktivitám Jana Kubiše a Josefa Gabčíka, také vše, co se týká bojů československých

vojáků v chrámu sv. Cyrila a Metoděje v pražské Resslově ulici v červnu 1942. Speciální část této expozice je také věnována obětem holocaustu, tato pasáž má i působivé výtvarné řešení a důstojným způsobem uctívá památku československých Židů, kteří během druhé světové války zahynuli v koncentračních táborech.

Závěrečná část této části expozice se pak soustředí na jaro roku 1945 a povstání českého lidu, zachyceno je i období let 1945-1948, kdy došlo k obnově Československa, ale zároveň již země bojovala o budoucí cestu, respektive zda bude nadále demokracií či se vydá vstříc nesvobodě.

Expozice 7: Od roku 1948 do současnosti

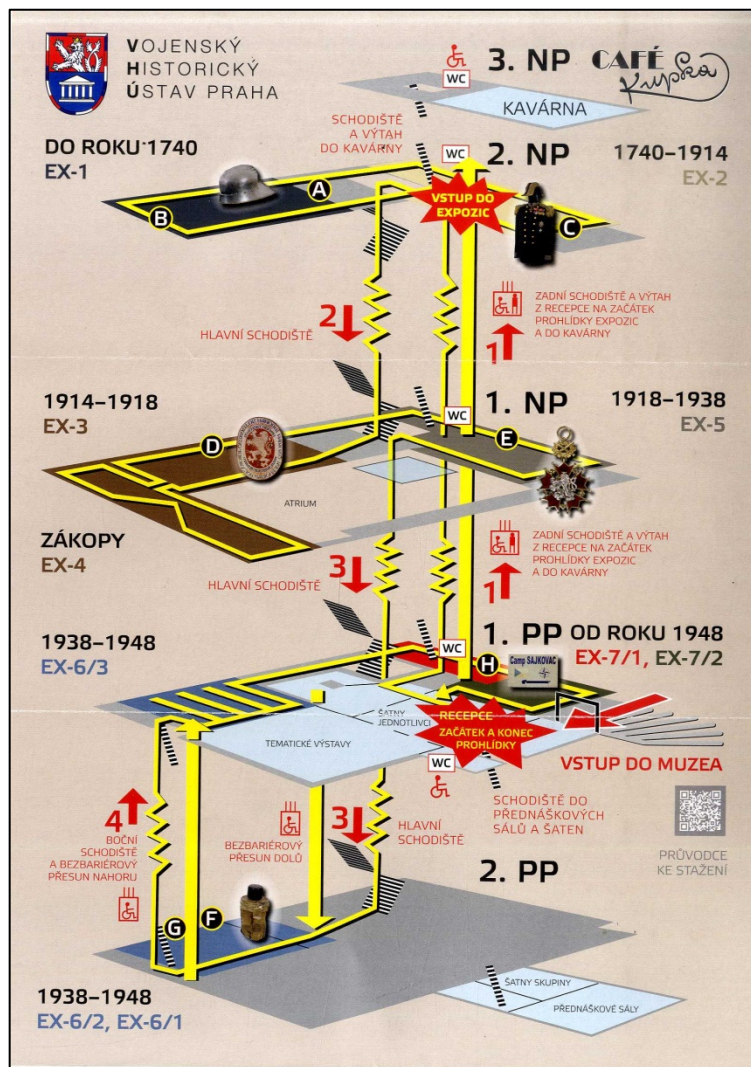
Sedmá část expozice zachycuje nejprve období let 1948-1989. První sál je pojat jako kopie československé státní hranice, kterou komunistický režim vybavil dráty s elektrickým proudem a hláskami, aby nikdo z tohoto „vnuceného ráje“ nemohl odejít. Další část ukazuje armádu lidovědemokratického Československa, která byla od roku 1955 součástí Varšavské smlouvy. Obrobnému procesu 60. let a událostem v roce 1968 vévodí maketa sovětského tanku T-55 s figurínou sovětského okupačního vojáka. Přichází období normalizace a ve videoprojekcích je možné shlédnout četné ukázky ze společných cvičení armád Varšavské smlouvy, je zde i část protiatomového krytu s prostředky protichemické ochrany. Pak už následuje jen konec tzv. tábora míru. Vystaveny jsou předměty z bezpečnostních složek – sledovací zařízení, zásahový štít či bílá přilba jednotek potlačujících

demonstrace na konci 80. let.

Druhá část expozice se věnuje naší armádě po listopadu 1989. Jak v domácím prostředí (transformace na profesionální armádu aj.), tak i při nasazení v zahraničních operacích na třech světových kontinentech. Prostor je věnován našemu působení na Balkánu, Blízkém východě, v Mali, ale také Pobaltí. Najdeme zde i připomínku první zahraniční operace po roce 1989, nasazení v Perském zálivu v roce 1991.

Velký prostor je věnován dvacetiletému působení v Afghánistánu 2001-2022. Představeno je zde improvizované výbušné zařízení, kulomet M60 zničený v boji s povstanci, střepina rakety vypálená na naši základnu, směrovníky ukazující vzdálenosti do míst v České republice. Celá sekce vrcholí ukázkou života našich vojáků v Afghánistánu, jde o věrné zobrazení ubikace a kanceláře s figurínami vojáků v měřítku 1:1. Je

rozměrná koláž fotografií, která zachycuje české nasazení v Afghánistánu z nejrůznějších úhlů pohledu, v nejrůznějších situacích. Tuto celou sekci věnovanou Armádě České republiky uzavírá vojenská kaple, jako vzpomínka na padlé vojáky z našich zahraničních operací.

PLÁNEK ARMÁDNÍHO MUZEA ŽIŽKOV

3. patro

Café Kupka

2. patro

Expozice 1: od nejstarších dob do roku 1740
Expozice 2: 1740 – 1914

1. patro

Expozice 3: První světová válka 1914 – 1918
Expozice 4: Zákopy první světové války
Expozice 5: 1918 – 1938

Podzemí

Expozice 6: Druhá světová válka, 1938 – 1948 (dvoupodlažní expozice s východem na úrovni přízemí - recepce)

Přízemí
Expozice 7: od roku 1948
Návštěvníká recepce

9.4 LETECKÉ MUZEUM KBELY

Muzeum bylo založeno v roce 1968 v areálu historického vojenského letiště Praha-Kbely, které bylo první leteckou základnou vybudovanou po vzniku Československa v roce 1918. Početností a kvalitou sbírek patří k největším leteckým muzeím v Evropě. V současnosti má ve sbírkách 275 letadel, z nichž 85 je vystaveno ve čtyřech krytých halách, 25 v nekrytých expozičních prostorech, 155 je uloženo v depozitářích a 10 letuschopných je provozováno. Řada letounů patří ke světovým unikátům. Expozice muzea se vztahuje bezprostředně k historii československého a českého letectví, zvláště vojenského. Pro srovnání jsou zde vystaveny také vybrané typy světově významných letadel a kromě toho i množství leteckých motorů, součásti draků letounů, výzbroj, výstroj, stejnokroje, prapory, vyznamenání a další památky, které se vztahují k historii československého a českého letectví. Součástí Leteckého muzea Kbely je i expozice umístěná v hangárech Staré Aerovky v Letňanech.

9.4.1 HISTORIE

V polovině 60. let se rozpoutala mezi odbornou leteckou veřejností živá diskuse o nutnosti zřídit specializované letecké muzeum, které by mapovalo vývoj československého letectví. Dosavadní letecké sbírky soustřeďovalo pouze Národní technické muzeum v Praze a Technické muzeum v Brně, zde ale nešlo o jejich jedinou náplň sbírkotvorné činnosti a funkci leteckého muzea vlastně pouze suplovala. Prostor tomuto tématu dal také časopis Letectví a kosmonautika, kde byla v roce 1965 uveřejněna celá řada úvah a výzev, mimo jiné i k záchraně letadel-veteránů, která se tehdy nacházela na různých místech naší vlasti, vesměs ve špatném technickém stavu.

Jako reakce na toto hnutí vznikla při NTM Letecká historická společnost, která si dala za cíl systematický sběr leteckých památek, jejich zpracování a renovaci trojrozměrných exponátů. Dalším mohutným impulzem byla anketa k letecké historii, kterou pořádal časopis Letectví a kosmonautika v roce 1966. V ní se k otázce vzniku leteckého muzea vyjadřovaly zainteresované osobnosti, mimo jiné i tehdejší náčelník Vojenského muzea VHÚ podplukovník J. Šáda.

Postupně uzrála myšlenka zřídit leteckou expozici při Vojenském muzeu VHÚ pod vedením tehdy majora Ing. Jaroslava Janečky, který se o uvedenou problematiku již delší dobu intenzivně zajímal.

Díky pochopení velení vojenského letectva, konkrétně jeho velitele generála Josefa Vosáhla, byli ze stavu Vojenského výzkumného ústavu VÚ 031 vyčleněni pracovníci pro leteckou skupinu Vojenského muzea.

Zrod ve Kbelích

Palčivý problém prostoru, kde by měly být sbírky soustřeďovány, se podařilo přes některé návrhy (jako třeba Bruselský pavilón na Výstavišti) vyřešit přidělením části hangáru č. 40 na letišti ve Kbelích. Jde o hangár, ve kterém je dnes instalována největší část expozice. Zde se počaly soustavně soustřeďovat trojrozměrné exponáty pocházející od vojenského letectva, různých muzeí a aeroklubů a již v září 1967 byla otevřena první improvizovaná výstava letadel. S vidinou blížícího se výročí vzniku československého státu v roce 1968, zajímal Ing. Jaroslav Janečka nejširší leteckou veřejnost, aby bylo možno vybudovat opravdu důstojnou leteckou výstavu. Na té se měly podílet letecké výrobní podniky, ČSA, ČSLA, aerokluby a v neposlední řadě vojenské opravárenské závody.

Byl zřízen koordinační výstavní výbor, který měl zároveň uspořádat na letišti ve Kbelích velký letecký den. Mezitím již byl pro výstavu k dispozici celý hangár č. 40. Do tohoto úspěšně se rozvíjejícího úsilí vpadly jako blesk z čistého nebe události po 21. srpnu 1968, kdy naši republiku obsadila vojska států Varšavské smlouvy. Samo letiště ve Kbelích cizím letectvem obsazeno nebylo, neboť právě v té době probíhaly stavební práce na vzletové a přistávací dráze. Okupační vojska jej však obsadila po zemi a expoziční hangár byl dokonce několik dní stržen tanky.

Tyto skutečnosti se pochopitelně negativně promítly i do budování letecké výstavy. Byl například zcela zrušen dlouho připravovaný letecký den a termín zahájení výstavy posunut. I přes všechna negativa byla výstava slavnostně otevřena 11. října 1968 a zaznamenala obrovský úspěch. Bylo vystaveno 62 letadel, z nichž dvě třetiny již byly ve sbírkách Vojenského muzea. Uzavření expozice bylo vynuceno 15. prosince 1968 blížící se zimou. Od následujícího roku byla výstava otevřena již jako stálá sezonní expozice Vojenského muzea VHÚ a dala tak základ dnešním rozsáhlým sbírkám Leteckého muzea VHÚ.

V éře normalizace

V 70. letech probíhala postupná konsolidace situace v muzeu, přibývaly sbírky, intenzivně probíhaly opravy získaných exponátů, rostl počet pracovníků. Od poloviny 70. let se rovněž zrodila tradice představovat veřejnosti při slavnostním otevření a u příležitosti Dne letectva nové přírůstky do Leteckého muzea a jiné zajímavé exponáty včetně ukázek jejich funkce. Tato tradice je pokud možno dodržována dodnes.

Na konci 70. let byl vypracován odvážný projekt rozšíření Leteckého muzea, který by z něj udělal multifunkční středisko letectví v Československu. Byly vypracovány rozsáhlé studie a plány, opět z iniciativy plk. Jaroslava Janečky, které byly nadřízenými orgány schváleny, ale k jejich realizaci nikdy nedošlo. Tento projekt se však projednával až do počátku 80. let. Na jeho základě prosadil plk. Ing. Janečka velkorysou reinstalaci pro rok 1988. V tomto jubilejním roce dokázal přesvědčit nejvyšší místa o nutnosti rozšířit stávající prostory Leteckého muzea o další hangáry a hlavně celou přestavbu zafinancovat. Podařilo se získat tři starší hangáry vesměs velké historické hodnoty, ale ve velice špatném stavu.

Soustředěným úsilím jednotlivých správ FMNO se podařilo opravit hangár č. 18 z 1. světové války a hangár č. 17 z první republiky a uvést je do stavu vhodného pro expozice. Zároveň byly zbudovány i venkovní prostory pro rozměrnější exponáty. V té době Letecké muzeum vystavovalo kromě letadel také těžkou bojovou techniku a prostředky protivzdušné obrany státu. Nová podoba expozice byla veřejnosti představena 8. září 1988 zároveň s velkým leteckým dnem na letišti ve Kbelích.

V demokratických poměrech

V březnu roku 1990 odešel plk. Jaroslav Janečka do zaslouženého důchodu a jeho místo zaujal plk. gšt. Vladimír Remek. Shodou okolností došlo krátce potom k prudkému nárůstu sbírkových předmětů, hlavně těžké bojové techniky. Tento stav zcela paralyzoval činnost muzea, protože velká část z přibližně 550 kusů techniky rušených útvarů byla umístěna v prostorách Leteckého muzea.

Naštěstí se v roce 1992 podařilo získat nové depozitáře v rušeném vojenském výcvikovém prostoru Lešany. Tam se začala těžká bojová technika pomalu odvážet. Problémy s chodem muzea vyvrcholily na podzim roku 1994 propuštěním nebo přemístěním většiny z 12 stálých zaměstnanců Leteckého muzea. Dokonce se uvažovalo o stálém uzavření muzea a o nastolení v podstatě depozitního režimu. Nastalou krizi pomohl vyřešit Ing. J. Janečka, který se dočasně ujal vedení muzea a vypracoval novou koncepci pro další sezony.

Letecké muzeum bylo v roce 1995 zcela oproštěno od těžké bojové techniky a většiny protiletadlových prostředků, tyto exponáty byly přesunuty do nově vznikajícího Vojenského technického muzea v Lešanech. Letecké muzeum nově vzniklé prostory zcela využilo pro prezentaci československého letectví. V létě 1995 byla dokonce otevřena nová expoziční hala H-220, která byla převážně věnována historii ČSA. Nicméně velice vážná personální a prostorová situace přetrvávala. Přibývalo rozměrných exponátů a ubývalo pracovníků, kteří by je měli ošetřovat. Došlo také k vážnému poškození střešní krytiny hangáru H-18, takže musel být uzavřen a většina letadel byla vystěhována.

Rozvoj a nové hangáry

Zásadním zlomem v situaci Leteckého muzea byl nástup nového ředitele VHÚ pplk. Aleše Knížka v září 2002. Na všechna muzea VHÚ se přestalo nahlížet jako na obtížný přívěsek, ale naopak začala být chápána jako základní kámen smyslu činnosti této instituce. To se projevilo v okamžitém přílivu financí do nových projektů muzeí a hlavně ve zvýšeném důrazu na kvalitu sbírek a jejich evidenci.

Tak mohla být ve Kbelích již v říjnu 2003 otevřena zcela nová expozice v bývalém kinosále H-88. Tento hangár je vůbec jedním z prvních, který byl do Kbel přenesen z Chebu již v roce 1919. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru spatřit letouny, které v něm stály již ve dvacátých letech minulého století, ve zcela nově pojaté expozici.

Hned na jaře příštího roku byl obdobným způsobem zrekonstruován historický hangár H-18. V něm expozice plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až po rok 1938. Interiéry obou hangárů kladou důraz na celkový dojem a atmosféru doby, zároveň umožňují prohlídku vystavených exponátů bez rušivých momentů, což byla hlavní vada původních expozic. Dalším krokem byla v roce 2009 renovace obdobného historického hangáru H-87, kde je v současné době umístěna expozice 2. světové války. Nicméně stále přetrvávají problémy s umístěním exponátů, velká část je vystavena pod širým nebem a velice trpí povětrnostními vlivy. Leteckému muzeu stále chybí několik hangárů, aby mohlo důstojně prezentovat své sbírky.

V současné době má Letecké muzeum Kbely 2 251 sbírkových předmětů, které se váží k letectví, kosmonautice, parašutismu a meteorologii. Z těchto předmětů je však vystaveno v expozicích pouhých 298 kusů. V evidenci Leteckého muzea se nachází 278 letadel všech druhů, vystaveno je 124 strojů, a to nejen ve Kbelích. V expozici naleznete i oba typy prvních proudových stíhaček nasazených ve 2. světové válce, Me-262 Schwalbe, jako v jediném muzeu na světě! Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje 12 letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu.

9.4.2 STÁLÁ EXPOZICE

Expozice Leteckého muzea se z původního jediného hangáru v roce 1968 postupně rozrostla na stávajících pět hangárů se stálými expozicemi, sál pro příležitostné výstavy a na rozsáhlé venkovní výstavní prostory.

V současnosti je v jednotlivých hangárech a na venkovních plochách vystaveno celkem 128 letadel, téměř 50 motorů a desítky dalších částí letadel, jako jsou vrtule, přístrojové vybavení, letecká výzbroj a další komponenty. Kryté expozice jsou doplněny figurínami v dobové výstroji pro létající i pozemní personál, automobily a dalším vybavením nezbytným pro zabezpečení letového provozu.

Československé letectvo 1918–1924

Hangár zakladatele Leteckého muzea Kbely plukovníka Jaroslava Janečky

Hangár typu Hart je vůbec jeden z prvních postavených ve Kbelích, kam byl převezen z Chebu již v roce 1919. Během 2. světové války jej německá armáda přebudovala na kinosál a pro tyto účely se používal až do počátku 80. let minulého století. V roce 2003 se však nacházel v dezolátním stavu, takže pouze nákladná rekonstrukce jej mohla zachránit před demolicí. Záměr se zdařil a nyní lze v tomto historickém hangáru ve zcela nově pojaté expozici spatřit letouny, které v něm stály již ve 20. letech minulého století.

Hangár byl při slavnostním otevření pojmenován po zakladateli muzea plukovníku Ing. Jaroslavu Janečkovi. Ve druhém ročníku Národní soutěže muzeí získal Vojenský historický ústav za záchranu a zpřístupnění této památky cenu Gloria musaealis v kategorii Muzejní počin roku 2003.

K nejvýznamnějším exponátům patří francouzský stíhací letoun SPAD VII z období 1. světové války a první vojenský letoun československé konstrukce Letov Š-2. Expozice je doplněna ukázkou letecké dílny včetně dobového vybavení a součástí letadel.

Československé letectvo 1925–1938

Hangár spoluzakladatele Leteckého muzea Kbely Jana Sýkory

Historický hangár rakouské konstrukce typu Wagner, jeden z prvních, který byl postaven na kbelském letišti po vzniku Československa. Pro expoziční účely byl poprvé zprovozněn v roce 1988. Další opravy a vybudování nové expozice proběhly v roce 2004.

Při znovuotevření v roce 2004 byl hangár pojmenován po spoluzakladateli a dlouholetém restaurátorovi Leteckého muzea panu Janu Sýkorovi, díky jehož dovednosti a pílí dnes můžeme obdivovat mnohé vystavené historické letouny.

Expozice v tomto objektu plynule navazuje na počátky československého letectví a pokračuje v obdobném duchu až do roku 1938. Ke strojům symbolizujícím vývoj a úspěchy našeho letectví patří především standardní československá stíhačka našeho letectva před 2. světovou válkou – Avia B-534, dále první dopravní letoun československé konstrukce Aero A-10, vítězný letoun II. ročníku rychlostních závodů o cenu prezidenta republiky – Aero A-18C dosahující maximální rychlosti 275 km/h, ale i další význačné typy domácí konstrukce a výroby.

Letectví 2. světové války

Hangár generála Karla Janouška

Jde o druhý hangár typu Wagner využívaný Leteckým muzeem a zároveň jeden ze tří hangárů tohoto typu dochovaných na letišti ve Kbělicích. V průběhu let 2007 a 2008 utrpěl hangár devastující škody náporům větrných smrštů Kyrill a Emma. Ve druhé polovině roku 2008 prošel generální opravou, po jejímž dokončení v něm byla vybudována nová stálá expozice 2. světové války.

Při příležitosti slavnostního otevření v červnu 2009 byl pojmenován po generálu Karlu Janouškovi, který v letech 1940–1945 působil ve funkci generálního inspektora československého letectva ve Velké Británii.

Expozice prezentuje zejména letouny a další předměty vztahující se k činnosti československých letců. Jde zejména o sovětské letouny – bitevní Iljušin Il-2m3 a stíhací Lavočkin La-7, dále britské cvičné stroje De Havilland DH-82 Tiger Moth a Norduyn Harvard Mk.II. či francouzský cvičný Morane Saulnier MS-230. Cennými exponáty jsou také německý proudový letoun Messerschmitt Me 262B a německá řízená puma Fritz X.

Proudové letouny 1. generace

Hangár č. 17 typu Pícha byl standardním hangárem československé konstrukce ve 30. letech minulého století. Na kbelském letišti se dodnes dochovalo několik hangárů tohoto typu. Hangár byl pro výstavní účely poprvé zprovozněn v roce 1988 a až do roku 2008 zde byly vystaveny letouny a další předměty z období 2. světové války.

Po opravě hangáru č. 87 v něm našly svoje místo stroje reprezentující proudové letouny 1. generace, z nichž některé vznikly již v letech 2. světové války a zbývající záhy po jejím skončení. V současné době jsou zde umístěny letouny Avia S-92 (v Československu sestavený Messerschmitt Me 262A), britské stíhačky Gloster Meteor F Mk.8 a De Havilland Vampire FB Mk.6, sovětský stíhací Jakovlev Jak-17 a americký cvičný Lockheed T-33.

Cvičné poválečné letouny

Expozice se nachází v hangáru č. 43. Hangár systému Pícha stojí poblíž hlavního vchodu muzea, zároveň přiléhá k ploše 24. základny dopravního letectva Kbely. Hangár nabízí návštěvníkům expozici cvičných proudových letounů z poválečné doby.

V hangáru je k vidění polský letoun PZL TS-11 Iskra, vedle něj stojí československý letoun Aero L-29; „Delfína“ využívaly k výcviku všechny státy Varšavské smlouvy kromě Polska (to upřednostnilo svůj vlastní letoun Iskra). Dále je zde k vidění cvičná verze MiGu-15 (UTI) a čtveřici doplňuje legendární Aero L-39 Albatros. V tomto případě jde o letoun ve speciální kamufláži připomínající 40. výročí prvního vzletu L-39 a také konstruktéra Jana Vlčka, který Albatros vytvořil.

Délka hangáru č. 43 je přes 50 metrů a hloubka přes 11 metrů. Pochází z první poloviny 30. let a stojí stále na tomtéž místě, jako v době svého vzniku. Původní je jeho nosná konstrukce, která prošla renovací. Hangár byl plechový a i nyní je opláštěn stříbrně zářícími deskami.

Hangár byl těžce poškozen na konci druhé světové války, při náletu amerických letadel. První nálet se uskutečnil v březnu 1945, druhý 16. dubna 1945.

Československé letectvo po roce 1945

Tento dosud největší expoziční hangár byl postaven po skončení 2. světové války na místě čtyřech bombardováním zničených hangárů typu Pícha. Od založení muzea až do roku 1988 byl jediným expozičním hangárem muzea.

Ve vstupním prostoru hangáru je instalována výstava Letadla a létání ve Kbelích, která připomíná slavné okamžiky našeho letectva v letech 1918–1938, období okupace i poválečný vývoj vojenského letectva s přihlédnutím k historii letiště a současnosti základny. V závěrečné části je shrnuta historie Leteckého muzea a pohled na jeho možný vývoj v budoucnosti.

V hangáru samotném se nachází téměř 60 letounů a množství dalších sbírkových předmětů, dokumentujících vývoj československého vojenského, dopravního a sportovního letectví po roce 1945. Období budování vojenského letectva po 2. světové válce zastupují stíhací letouny Avia S a CS 199, dopravní Aero C-3A, bitevní Avia B-33 a některé další stroje. Mladší historii představují Jak-23, řada migů počínaje MiGem 15 a 17 přes MiG-19 až po MiG-21 a MiG-23. V expozici nechybějí ani proslulé československé konstrukce Aero Ae-45, Let L-200 Morava, československé vrtulníky, známé stroje Zlin a vrchol československého leteckého průmyslu Aero L-29 Delfín a L-39 Albatros.

Z prostorových důvodů jsou v tomto objektu připomenuty i meziválečné tradice československého letectví. Toto období zde reprezentuje akrobatický stroj Avia Ba-122 "krále vzduchu" Františka Nováka a jediný obojživelný letoun ČSA – Saunders Roe Cloud. Závěr je věnován podílu Československa na kosmickém výzkumu. Vystavena je návratová kabina kosmické lodi Sojuz 28 spolu se skafandrem jediného československého kosmonauta Vladimíra Remka.

Hangáry Staré Aerovky

Jedná se o výstavní prostory v historických hangárech č. V a VI v areálu Stará Aerovka na letňanském letišti, jež byly v rámci programu Kulturní dědictví a současné umění zrekonstruovány díky grantu z EHP a Norských fondů. Hangár č. V byl postaven v rámci budování nových prostor pro firmu AERO v letech 1940–1941. Po rekonstrukci je v něm umístěna expozice bombardovacích a bitevních letounů a stíhacích bombardérů z období od 2. světové války až do 80. let minulého století. Je zde umístěn letoun Aero C-3A (Siebel Si-204), trup bombardovací verze Aero C-3B, přední část sovětského letounu Petljakov Pe-2, letouny Suchoj – Su-7, Su-22.

Hangár č. VI je historicky prvním hangárem firmy AERO k sestavování a zalétávání letadel. Původně byl vybudován již v roce 1920 na jihovýchodním okraji kbelského letiště, v průběhu výstavby nového areálu pro firmu AERO na jihovýchodním obvodu letiště v Letňanech byl demontován a přemístěn do nových prostor. Nyní je zde expozice historie firmy Aero. Hlavními exponáty je čtveřice letounů, z nichž nejstarší, stíhací Aero A-18 z roku 1923, vzletl na nebe právě z tohoto hangáru. Doplnují jej neméně cenné prototypy letounů L-29 Delfín ve verzi XL-29-2, L-39 Albatros ve verzi X-02 a L-159 Alca.

Venkovní expoziční prostor

Již od počátku existence muzea byly některé letouny, zejména pro jejich rozměry, vystaveny pod širým nebem. Také tato expozice prošla řadou proměn, naposledy v roce 2007. Nyní je rozdělena na několik částí.

V jedné jsou vystaveny dopravní a transportní letadla a vrtulníky. Vystavené stroje doplňují výstavu Letadla a létání ve Kbelích a zároveň dokumentují historii dopravního letectva Armády České republiky a zdejší 24. základny dopravního letectva. Dalším významným exponátem umístěným na ploše je první proudový letoun používaný ČSA – Tupolev Tu-104. Zároveň jde o nejrozměrnější stroj ve sbírkách muzea. Mezi další letouny vystavené venku patří stroje významných typů západní konstrukce, vystavené pro srovnání s technikou používanou naším letectvem. Závěrečná část je pak věnována bojovým letounům řady Mikojan-Gurjevič a Suchoj používaných československým a českým vojenským letectvem od počátků 50. let 20. století až do doby zcela nedávné.

Létající exponáty

Zvláštností letecké sbírky je i to, že obsahuje několik letadel a kluzáků, které jsou letuschopné a dodnes dokazují veřejnosti kvalitu naší letecké výroby přímo ve vzduchu. Mezi nejznámější patří dvouplošník Aero C-104S, aerotaxi L-200 Morava, Zlíny Z-126 a akrobatický Z-226. V akci je můžete spatřit například při zahájení sezony v Leteckém muzeu či během Tankového dne ve Vojenském technickém muzeu Lešany. Bývají však i ozdobou dalších leteckých dnů.

MAPA LETECKÉHO MUZEA KBELY

9.4.3 VÝSTAVA

Od roku 2013 mohou zájemci navštívit výstavu „Letecká výroba na území Čech a Moravy v letech 1939 – 1945“ umístěná v hangáru č. 40. Výstava seznamuje návštěvníky nejen se začleněním československého leteckého průmyslu do systému německého válečného zbrojení, ale i s přeměnou výrobních programů řady dalších továren, které se dosud leteckou výrobou vůbec nezabývaly.

Kupříkladu i bývalé textilky vyráběly součásti do letadel. Výstava představuje celou řadu sbírkových předmětů, které se doposud ukrývaly v depozitářích. Expozice připomíná rovněž nálety na centra protektorátního leteckého průmyslu i odbojovou činnost českých dělníků a konstruktérů.

9.4.4 AKCE PRO VEŘEJNOST

Letecké muzeum Kbely bylo v sobotu 29. dubna 2023 otevřeno do nové muzejní sezóny. V rámci otevření se mohli návštěvníci seznámit i s novými přírůstky ve sbírkách muzea.

Hlavním lákadlem byl stříbrný Challenger CI-601-3A, který ještě do předloňského roku létal ve službách Armády České republiky. Pro přepravu ústavních činitelů sloužil od roku 1999 do roku 2021. Za tu dobu nalétal 7692,4 hodin a absolvoval 5456 přistání. Podrobnější informace o tomto letounu si můžete přečíst v textu, který jsme publikovali dříve.

V rámci slavnostního zahájení 55. návštěvnické sezóny v Leteckém muzeu Kbely před diváky prolétl letoun LET C-11 vyroben v roce 1955 v Kunovicích a Zlín Z-381. Kynologové z 24. základny dopravního letectva ukázali, jak se s jejich svěřenci pracuje, jak se cvičí a jak pomáhají při ostraze letecké základny. Velitel vzdušných sil Armády České republiky brigádní generál Ing. Petr Čepelka spolu s předsedkyní Akademie věd ČR profesorkou Evou Zažímalovou, pak prošli celý areál v doprovodu a s výkladem ředitele Vojenského historického ústavu Praha brigádního generála Aleše Knížka. „Musím říct, že všichni, kdo v Leteckém muzeu Kbely pracují, si zaslouží naprosté absolutorium.“

9.5. VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY

Mezi obcemi Krhanice a Lešany u Týnce nad Sázavou, v prostoru bývalých dělostřeleckých kasáren, se od roku 1996 nachází expozice Vojenského technického muzea. V současné době ji tvoří více než 700 historických tanků, kanonů, motocyklů, obrněných, nákladních a osobních vojenských vozidel, raketová technika, spojovací a ženijní prostředky a logistický materiál pocházející z období od roku 1890 až do současnosti.

9.5.1 HISTORIE

Vojenské technické muzeum Lešany je nejmladší součástí Vojenského historického ústavu Praha. Nachází se asi 40 km jižně od Prahy na levém břehu řeky Sázavy, poblíž malé vesnice Lešany, nedaleko Týnce nad Sázavou. Objekt, ve kterém sídlí muzeum, má zajímavou historii. V letech 1943–1945 zde byla vybudována pobočka koncentračního tábora Flossenbürg. Barákový tábor se stal součástí rozsáhlého německého výcvikového prostoru zbraní SS („SS-Truppenübungsplatz Beneschau/Böhmen“). Němci byl využíván jako kárný tábor pro provinilé příslušníky zbraní SS a také pro potřeby SS-Panzergranadier Schule Kienschlag, neboli školy pro tzv. pancéřové granátníky, jejíž velitelství bylo umístěno v plicním sanatoriu v nedaleké Prosečnici.

Po ukončení války fungovaly Lešany po dobu několika měsíců jako zajatecký tábor pro příslušníky wehrmachtu a zbraní SS. V polovině června 1945 zde bylo internováno na 15 000 německých zajatců. V rámci poválečného odsunu sudetoněmeckého obyvatelstva byl na podzim 1945 v Lešanech zřízen internační tábor, který sloužil k soustředění internovaných Němců před jejich odsunem do Německa.

Po roce 1948 i 1989

Po únorovém převratu, kdy nový komunistický režim začal tvrdě nakládat se všemi svými odpůrci, bylo na podzim 1948 rozhodnuto o zřízení tábora nucených prací v lešanském středisku. Tento tábor plnil svou funkci od ledna do léta 1949. Objekt následně krátce sloužil v rámci tzv. „řecké akce“. Byly zde ubytovány řecké děti, které se nacházely na našem území v průběhu řecké občanské války. Do dubna 1950 táborem prošlo celkem 4 000 osob.

V květnu 1950 tábor znovu převzalo ministerstvo sociální péče a obnovilo činnost tábora nucených prací. Již v listopadu ale objekty převzala československá armáda, čímž začala éra vojenské posádky Lešany. Zpočátku zde byla dislokována 33. protitanková brigáda, po jejím zrušení v roce 1968 zůstal jen 217. protitankový pluk a do uvolněných kasáren byl přemístěn 362. dělostřelecký a 9. protiletadlový pluk z posádky Písek. Ten byl vystřídán v polovině 80. let 103. praporem chemické obrany z Liberce.

Kasárenské objekty byly přiděleny Historickému ústavu Armády České republiky v únoru 1995. Tomu předcházela jednání mezi vedením ústavu a Generálním štábem AČR o využití celého objektu, v němž již tou dobou byla, po redislokaci 217. protitankového pluku a 103. praporu chemické obrany na Slovensko v roce 1992, uložena část historické techniky. Po zrušení posledního lešanského útvaru (9. dělostřeleckého pluku) byly zahájeny práce na využití celého rozsáhlého areálu. Tři bývalé autoparky a několik desítek správních budov a skladů se záhy proměnily na depozitáře pro uložení sbírkových předmětů jednotlivých fondů spravovaných Historickým ústavem AČR.

Dalším krokem bylo využití autoparku zrušeného 9. dělostřeleckého pluku a přilehlého prostoru k prezentaci bohatých sbírek pozemní techniky široké veřejnosti. Touto fází úprav byla zahájena výstavba lešanského muzea. Umístění muzea mimo Prahu s sebou přineslo dostatek prostoru pro vystavení více než šesti stovek exponátů, od motocyklů, velitelských a nákladních vozidel, tanků, obrněných transportérů přes dělostřeleckou, protiletadlovou raketovou techniku až po spojovací a ženijní prostředky, logistický a další materiál, který sloužil pro potřebu pozemních vojsk.

Od první expozice k současnosti

Již v roce 1996 byla v Lešanech otevřena muzejní expozice, zatím pouze formou instalovaného depozitáře. Po roce 1999 se začal obraz muzea podstatně měnit. K základům expozice, které se vytvářely v letech 1996 až 1999, se postupně budovala v jednotlivých halách rozměrná dioramata, která přibližují návštěvníkům muzea jednotlivé etapy ve vývoji československé armády od roku 1918 a v chronologické zkratce také zachycují nejdůležitější historické události v našich dějinách, zatím do roku 1962.

Kromě toho muzeum staví na tradicích a snaží se ukázat také technický um několika generací československých konstruktérů minulého století. V současné době jsou návštěvníkům sbírky prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky, ale také na volném prostranství. Mezi nejceněnější exponáty muzea patří zejména sbírka československých vojenských dopravních prostředků z let 1918–1939, unikátní kolekce děl systému ŠKODA a motocyklů JAWA. Z období studené války patří mezi zajímavé exponáty raketová technika a také tanky z výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy a armád NATO. Každým rokem jsou sbírky muzea doplňovány o nové přírůstky, velká péče je věnována jejich restaurování do zcela původního stavu. Většina vozidel, tanků, obrněných transportérů a motocyklů je pojízdná a často se využívá v programu dynamických ukázek. Tradičními akcemi se stalo jarní zahájení návštěvnické sezony a Tankové dny pořádané na konci letních prázdnin. Expozičním pojetím se muzeum hlásí k nejmodernějším trendům prezentace sbírek technického charakteru. Vzorem jsou od samého počátku britská muzea, která v současné době udávají tón ve vývoji světového muzejnictví v této oblasti.

9.5.2 STÁLÁ EXPOZICE

Sbírky jsou široké veřejnosti prezentovány v deseti halách, pod šesti přístřešky a na volném prostranství. Rozsahem a složením svých sbírek, v nichž je zastoupen ne jeden světový unikát, se toto muzeum řadí mezi nejvýznamnější evropské instituce svého druhu.

Hala č. 1: období let 1918–1938

Hala původně sloužila pro garážování 122 mm raketometů vz. 70 "GRAD", kterými byl vyzbrojen dělostřelecký pluk. Do současné podoby byla expozice přepracována v letech 1999–2000 a pro veřejnost zpřístupněna 27. května 2000. Po vstupu do haly se návštěvníci ocitnou na nádvoří bývalých kasáren rakousko-uherské armády, na kterém mohou vidět například 50cm minomet soustavy STOREK. Je to největší konstrukce brněnské Storkovy strojírny. Jediný vyrobený kus byl v letech 1917–1918 zkoušen rakousko-uherskou i německou armádou, do výzbroje však zaveden nebyl.

Dalšími zajímavými sbírkovými předměty v této části expozice jsou námořní a dělostřelecké miny. Dělostřelecká výzbroj východní fronty 1. světové války je prezentována ruským 107 mm polním kanonem vyrobeným v Japonsku. Výzbroj československých legií bojujících v letech 1. světové války v Rusku je prezentována ruským 7,62cm horským kanonem vz. 09 z Putilovské zbrojovky. V další části expozice návštěvník prochází kolem dobové autodílny, spojovací ústředny a celé řady předválečných velitelských a nákladních automobilů a motocyklů, které jsou, včetně figurín ve stejnokrojích, zasazeny do věrného prostředí první republiky. Mezi nejceněnější exponáty patří hasičský automobil PRAGA L, jehož podvozek byl vyroben v roce 1926.

Unikátní je především kolekce třínapravových vozidel PRAGA AV, ŠKODA 903 a TATRA 26/52, kterou nelze spatřit v žádném jiném muzeu. Dalším zajímavým exponátem je zásahový automobil PRAGA AN, který sloužil v roce 1938 u jednotek Stráže obrany státu. Po okupaci byl zabaven a používán gestapem. Předválečné střední vojenské nákladní automobily reprezentuje zejména PRAGA RV, která byla

československou armádou objednána v roce 1935. Toto vozidlo mělo na svou dobu ojedinělé jízdní vlastnosti a jako jeden z nejmodernějších typů naší armády se stalo synonymem krizového období předmnichovského Československa.

Příznivci motocyklů zde najdou celou řadu různých předválečných značek, kterými byla vybavena československá armáda. Velmi zajímavý je např. robustní motocykl PRAGA BD 500 konstruktéra J. F. Kocha. Do výzbroje převzala československá armáda celkem 79 motocyklů tohoto typu. Vývoj československé tankové techniky ze začátku 30. let 20. století představuje tančík MU-4 ze Škody Plzeň, který byl projektován a vyroben pro „útočnou vozbu“ v roce 1933. Do výzbroje československé armády nebyl zařazen z důvodu zavedení konkurenčního tančíku vz. 33 z ČKD Praha. Posledním přírůstkem této haly je dokonale zrenovovaný tančík PRAGA Stvr m/37, dodávaný do Švédska.

Hala č. 2: období let 1939–1943

Tato hala, podobně jako následující, původně sloužila pro garážování 152 mm samohybných kanonových houfnic vz. 77 „DANA“, které byly ve výzbroji dělostřeleckých oddílů 9. dělostřeleckého pluku od začátku 80. let až do roku 1994. Do své současné podoby byla hala reinstalována v roce 2001. Tematicky je zde expozice rozčleněna do třech prostorů. V první části návštěvník prochází bunkrem, který symbolizuje obranná opatření Československa proti útoku ze strany Německa ve druhé polovině 30. let. Nejdůležitější částí těchto opatření byl právě pevnostní systém, který se budoval od roku 1935.

Práce na výstavbě opevnění v Československu byly ukončeny předčasně počátkem října 1938, poté co československá vláda na nátlak svých politických spojenců přijala tzv. „Mnichovskou dohodu“. „Lešanský bunker“ je vybaven plynovými a dýmovými filtry, které byly vyrobeny firmou CHEMA v roce 1938. Výzbroj tvoří 7,92mm těžký kulomet ZB vz. 37. V roce 2009 byla tato část expozice doplněna o předválečný československý tank LT vz. 35. Po službě u Pluku útočné vozby 2 ve Vyškově (v období okupace v německé armádě pod označením PzKpfw 35(t)) se po ukončení války dostal jako součást válečné kořisti do USA (Aberdeen) a do své vlasti se vrátil až v říjnu 2008. Je důkazem vynikající úrovně československého předválečného průmyslu.

Druhá část haly je věnována období Protektorátu Čechy a Morava. Vystavené exponáty jsou včleněny do jednotlivých dioramat. Návštěvník zde najde kromě německých prostředků především protektorátní produkci největších českých zbrojovek a automobilek pro německou armádu. Prezentován je další příklad produkce tankové techniky od firmy ČKD (BMM – Böhmisches-Mährisches Maschinenfabrik). Její lehký tank LT vz. 38 byl zaveden do výzbroje československé armády a po okupaci byl vyráběn pod označením PzKpfw 38(t) pro německý wehrmacht.

Od roku 1944 zahájila BMM výrobu stíhače tanku pod označením Jagdpanzer 38(t) „Hetzer“. Vystavený stíhač se dostal zpět do expozice v roce 2006, po téměř ročním restaurování. Následující část expozice je věnována vozidlům z protektorátní produkce Škody Mladá Boleslav a Tatra Kopřivnice. V garáži návštěvník uvidí dřevěnou kabinu těžkého nákladního automobilu TATRA-111, která se pro potřeby německé armády vyráběla už v roce 1942. Velmi cenným exponátem je ŠKODA typ 956. Toto vozidlo s pohonem 4×4 i přes nesporné kvality nebylo sériově vyráběno.

Poslední část expozice připomíná účast českých a slovenských dobrovolníků v bojích v severní Africe. Československé jednotky (Čs. pěší prapor 11. – Východní, později reorganizovaný na Čs. 200. lehký protiletadlový pluk – Východní) proslul hlavně svým statečným bojem v obleženém libyjském Tobrúku. Vystavený automobil BEDFORD MWC 15-cwt je jednou z několika málo dochovaných tzv. „water tanks“, které sloužily na severoafrickém bojišti. Jednotky německého Afrika-Korpsu představuje vozidlo HORCH 108 s lafetovaným protiletadlovým kanonem vz. 38. Německého spojence, italskou armádu, připomíná dělostřelecký tahač SPA TL 37 automobilky FIAT.

Hala č. 3: období let 1944–1945

Poprvé mohli návštěvníci zhlédnout halu v této podobě na konci května 2002. Tematicky je expozice rozdělena do dvou částí. V první, která má bílý podklad, jsou instalována dioramata, symbolizující boje v zimních podmínkách na východní frontě. Návštěvník zde najde celou řadu exponátů z výzbroje německé armády, jako například unikátní 10,5cm bezzákluzový kanon L.G. 42, který byl v malém počtu vyráběn především pro německé výsadkové jednotky a pro útvary Luftwaffe.

Vedle je německý 15cm raketomet NEBELWERFER, který používal rotační rakety zajímavé konstrukce – přední část byla tvořena raketovým motorem uzavřeným tryskovým dnem s 26 šikmými tryskami, v zadní části byla umístěna bojová hlavice. Před ním stojí kolopásový motocykl NSU-HK 101, který byl schopen jízdy i ve velmi těžkém terénu. Sovětské samohybné dělostřelectvo je zastoupené samohybným kanonem SU-76 a 152 mm kanonovou houfnicí ISU-152, která se na frontě objevila až v závěru 2. světové války.

Návštěvník zde také může vidět jednu z nejobávanějších zbraní – raketomet „Katuša“ s označením BM-13 umístěný na podvozku amerického vozidla STUDEBAKER US-6. Mezi nejcenější exponáty této haly patří technika, která byla ve výzbroji 1. čs. armádního sboru v SSSR, jehož základ byl formován v roce 1942 v sovětském Buzuluku. Obrněný automobil BA-64B pochází z výzbroje tankového praporu 1. čs. samostatné brigády. Z celkového počtu 10 kusů se do osvobozené vlasti vrátilo celkem 6 vozidel.

Ve druhé části expozice se návštěvník ocitne na plzeňském náměstí, které je 6. května 1945 zaplněno americkou válečnou technikou. Velké dioráma připomíná návštěvníkům postup 3. americké armády generála Pattona do Čech a osvobození území západně od demarkační čáry Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice. Návštěvníci mají možnost spatřit kromě jiného i americký střední tank SHERMAN M 4A1, který je vyzbrojen 76,2mm kanonem, a třínápravový nákladní automobil s náhonem na všechna kola GMC 353. Zajímavá je i vojenská verze amerického motocyklu HARLEY-DAVIDSON WLA. Poslední novinkou této haly je americký stíhač tanků M-36 JACKSON.

Hala č. 4: období let 1945–1950

Technika a vybudovaná dioramata v této hale představují složité období Československa od ukončení války do konce 50. let. Základ expozice tvoří dvě kolony vozidel. V první koloně, ve směru prohlídky, je seřazena britská technika, která představuje příjezd Čs. samostatné obrněné brigády z Francie na naše území a její začlenění do výzbroje poválečné československé armády. Bohužel ve druhé polovině 50. let byla z ideových důvodů tato „západní“ technika ničena. Z původní výzbroje brigády se ve sbírce muzea dochoval pouze kolový obrněný automobil HUMBER, který je zde vystaven, a vrak tanku CROMWELL, který se nachází v depozitáři muzea. Další vystavená britská válečná technika byla přivezena v posledních několika letech z Velké Británie a výrazně doplňuje celou expozici.

Dioramata ve druhé části haly svou symbolikou červené oblohy a zatýkaných osob ukazují konec demokratického systému v Československu a nastolení nového komunistického režimu. Toto období reprezentuje zejména TATRA 600 „Tatraplán“. První sériový vůz byl vyroben v červnu 1948 a pro své kvality byl exportován do 17 zemí světa. Je zde také k vidění motocykl JAWA 250 „Pérák“. Tento název získal díky na svou dobu pokrokovému odpružení obou kol. Jeho výroba byla zahájena v roce 1946 a svou moderní koncepcí předstihl ostatní světové typy s dvoudobým motorem. Prvním poválečným vozidlem vyráběným mladoboleslavskou Škodou byla ŠKODA 1101 Tudor.

Hala č. 5: období let 1950–1962

Reinstalace této haly skončila v roce 2004. Celá expozice přibližuje návštěvníkům období 50. let, které bylo hlavně ovlivněno studenou válkou mezi „východem“ a „západem“. První část haly symbolizuje budování socialismu v Československu a představuje naši armádu, která byla od

roku 1955 členem Varšavské smlouvy. Na začátku haly je postavena replika bunkru. Po komunistickém převratu začala armáda opět udržovat pevnostní objekty na naší západní a jižní hranici. 85 mm pevnostní kanon vz. 44/59, který je vystaven v „palebné poloze“, byl původně namontován v pevnostním objektu nedaleko moravské obce Šatov.

Na tvrdou unifikaci československé armády na sovětskou výzbroj a techniku doplatily kromě jiných projektů také prototypy terénních vozů ze Škody Mladá Boleslav. Zde stojí vedle sebe Škoda 998, obojživelník verze 972, radiovůz a velitelská verze 973 „Babeta“. Tento velitelský vůz považují odborníci za jeden z nejlepších terénních vozů své doby. Výroby se ale bohužel nedočkal. Z dalších zajímavostí lze v této hale vidět Tatra 805 Komando, což je speciální úprava klasické Tatra 805, která byla pro potřeby výsadkových jednotek československé armády přepravována v nákladních kluzácích.

Těsně před „železnou oponou“ stojí známý polopásový obrněný transportér OT-810, který vznikl rekonstrukcí německého válečného transportéru a vyráběl se na přelomu 50. a 60. let na Slovensku v PPS Detva. Po překonání „hraničního pásma“ se návštěvník dostane na „západ“, kde najde příklady vojenské techniky z výzbroje některých armád členských států NATO. Německý Bundeswehr představuje lehký nákladní automobil UNIMOG S 404 se spojovací nástavbou. Britský zbrojní průmysl je zde zastoupen dvěma kolovými obrněnými vozidly FERRET a SARACEN a také letounem AUSTER v kamufláži belgického letectva.

Českého návštěvníka určitě překvapí umístění československých motocyklů do této „kapitalistické části“. Jde o soubor motocyklů JAWA, které byly od roku 1957 dodávány finské a švédské armádě. Pro jízdu na sněhu byly vybaveny lyžemi.

Hala č. 6: Ostravská operace – „tanková bitva“ (březen–duben 1945)

Tato hala původně sloužila 9. dělostřeleckému pluku. Byla zde garážována spojovací, velitelská a průzkumná vozidla velitelské baterie. Od září 2002 do února 2003 se hala stavebně upravovala a následně byly zahájeny práce na dioramatech. Pro veřejnost byla tato první interaktivní expozice v lešanském muzeu zpřístupněna v srpnu 2003. Expozice je věnována Ostravské operaci, která patřila mezi nejtěžší operace závěru 2. světové války.

Sovětská a československá vojska musela překonat nejen složitý horský a zalesněný terén, ale i zdolat celý obranný systém vybudovaný na přístupech k Ostravě v období předmnichovské republiky. Návštěvník prochází zákopem ve směru postupu sovětských a československých jednotek, na bojišti po obou stranách je umístěna celá řada bojové techniky. V polovině expozice návštěvník podchází sovětský střední tank T-34/85, nouzový východ tanku je otevřen a osvětlen, takže je možné vidět praktický celý řidičský a bojový prostor včetně jeho obsluhy.

V závěru expozice se návštěvník dostává do obranných pozic německé armády, vpravo je v palebné pozici německý střední tank Pz.Kpfw. IV a vlevo k palbě připravený německý protitankový kanon PaK 40 ráže 75 mm. Nakonec návštěvník vstoupí do pevnostního objektu, který je příkladem použití československého pevnostního systému německou armádou na konci 2. světové války. Kromě věrného prostředí je hala také ozvučena několika zvukovými okruhy, od dělostřelecké a raketometní palby před vstupem do haly přes řev tankových motorů až po střelbu pěchotních zbraní ze střílen bunkru.

Hala č. 7: Protiletadlové dělostřelectvo

Hala původně sloužila, spolu s vedlejší halou č. 8, jako sklad vojenského materiálu, který byl určen pro mobilizačně vytvářené jednotky 217. protitankového pluku. Dnes jsou zde instalovány protiletadlové kanony a různé přístroje pro řízení palby, které byly určeny k zjišťování základních údajů pro vedení protiletadlové palby. Kromě protiletadlových kanonů vyrobených v závodech Škoda v meziválečném období je

zde umístěna také celá řada kanonů vyrobených především v Německu, ale i ve Francii a Velké Británii. Mezi nejcennější exponáty patří zejména výrobky již zmiňovaných Škodových závodů. Vystaven je zde např. 7,65cm protiletadlový kanon 8/700. Jde o zbraň, která byla konstruována pro zahraničního zákazníka koncem 20. let dvacátého století a měla sloužit jak proti vzdušným, tak i pozemním cílům.

Největší prostor je věnován protiletadlovým kanonům, které byly používány v průběhu 2. světové války. Návštěvník zde najde známý německý protiletadlový 88mm kanon vz. 37 i jeho modernizovanou verzi vz. 41. Ta byla určena k palbě na těžké spojenecké bombardéry operující ve velkých výškách. Boje našich vojáků na Středním východě a v severní Africe symbolizuje 40mm protiletadlový kanon Bofors. Tento legendární kanon byl jednou z nejúspěšnějších zbraní svého druhu. Během 2. světové války ho používaly prakticky všechny zúčastněné armády. Francouzský zbrojní průmysl je zde zastoupen 25 mm PLK Hotchkiss, který byl také používán československými vojenskými jednotkami ve Francii na začátku války. Z dalších zajímavostí lze vidět německý ústřední zaměřovač vz. 40. Toto zařízení sloužilo k výpočtu prvků střelby, které byly přenášeny elektrickým zařízením na kanony. Po roce 1945 tyto zaměřovače sloužily také v československé armádě u protiletadlových baterií, které byly vyzbrojeny 88 mm PLK vz. 37 a 105 mm PLK vz. 38.

Velkou raritou je plně automatizovaný československý 100mm kanon PLK čs-R-11, který byl vyvrcholením vývojové řady protiletadlových zbraní konstruovaných ve Škodových závodech na počátku 50. let dvacátého století. Technické parametry tohoto kanonu znamenaly ve světovém měřítku absolutní špičku. V tomto období ale již éra těžkého protiletadlového dělostřelectva končila a úkoly protivzdušné obrany ve středních a velkých výškách přebíraly protiletadlové rakety. Sériová výroba těchto kanonů tak nebyla povolena.

Hala č. 8: Děla systému ŠKODA (1890–1935)

Pro muzejní účely byla hala v současné podobě zpřístupněna v roce 1999. Její celý prostor je věnován různým dělostřeleckým prostředkům, které byly vyrobeny ve Škodových závodech pro potřeby rakousko-uherské armády, později československé armády, ale také pro export v letech 1890–1935. V současné době se zde nachází nejkompletnější sbírka produkce jedné z největších předválečných zbrojovek v Evropě. V roce 1890 vzniklo v plzeňské Škodovce zbrojní oddělení s původním programem výroby lodních děl, které mělo za cíl oprostít tehdy budované válečné loďstvo monarchie od závislosti na dodávkách z ciziny. Kromě toho obrátilo svůj zájem také k vývoji polních děl. Díky zkušenostem s lodními děly se podnik dostal brzy mezi špičku světových zbrojařských závodů. Škoda průkopnický usilovala o konstrukci polních a horských děl s brzdovratným zařízením a v konkurenčním souboji s vídeňským Arsenalem o používání hlavňové oceli. Špičkovou světovou kvalitu představovala také těžká pozemní děla, z nichž se bohužel žádné na našem území nedochovalo.

Uvnitř osmé haly je instalováno přes 40 kusů polních a horských kanonů, houfnic a minometů. Exponáty jsou umístěny chronologicky, návštěvník tedy může postupně sledovat vývoj v konstrukci děl systému ŠKODA. Před vstupem do hlavní části je možné vidět také dělostřeleckou municí různých ráží. Mezi nejcennější exponáty patří 7,5cm polní kanon z roku 1890 se zákruzem hlavně, který byl určen pro tovární zkoušky. Tento kanon se stal základním typem pro všechna další děla Škodových závodů. Kromě polních kanonů je zde možné vidět i 10,5cm polní houfnice vz. 13 a 14, které umožnily Škodovce prosadit se na zahraničních trzích.

Velké úspěchy podnik slavil také svými horskými děly. Jde o speciální druh děla, které mělo umožnit bojovou činnost v těžce přístupném horském terénu, a návštěvník zde najde hned několik různých typů. Příkladem je vystavená 10 cm horská houfnice vz. 16/19 se zákruzem hlavně. Dělo mělo velmi dobré vlastnosti a bylo zavedeno nejen do výzbroje československé armády, ale také exportováno do zahraničí. Jedním z netypických horských děl je vystavená 15 cm horská houfnice vz. 18. Svou masivní konstrukcí a mohutnou ráží byla ve světě

horského dělostřelectva zcela ojedinělá. Ve Škodových závodech byla houfnice vyvíjena v průběhu 1. světové války, vyroben byl však pouze jediný kus.

Vedle dioramatu konstrukční kanceláře Škody stojí 10 cm lehká houfnice vz. 14/19. Jde o nejcennější exponát celé dělostřelecké sbírky VHÚ. Houfnice byla na začátku 20. let dvacátého století zmodernizována z původního vz. 14 a zavedena do výzbroje československé armády. Až do roku 1939 byla nejrozšířenějším dělem v její výzbroji. Vystavená houfnice doprovázela na poslední cestě dva prezidenty – T. G. Masaryka v roce 1937 a Václava Havla v roce 2011.

Hala č. 9: Expozice spojovacího vojska

Hala věnovaná spojovacímu vojsku byla otevřena 30. září 2007 u příležitosti 90. výročí vzniku spojovacího vojska. Za den jeho vzniku bylo stanoveno datum založení telegrafní rotы československých legií v Rusku, což bylo právě 30. září 1917. Expozice je umístěna v jednom z nejstarších objektů Vojenského technického muzea Lešany, který pochází ještě z období 2. světové války. Od počátku 50. let do poloviny 80. let dvacátého století tento objekt sloužil jako opravárenské dílny kolové techniky. Následně, až do roku 2007, byl značně zchátralý využíván Vojenskou správou budov jako sklad nepotřebného materiálu.

První část expozice představuje chronologický přehled vývoje československého spojovacího vojska, ztvárněný několika dioramaty, například interiérem vagonu telegrafní rotы československých legií v Rusku. Zde je možné vidět kupříkladu francouzský telefonní přepojovač C 1918 nebo ruský polní telegrafní přístroj konstrukce Siemens.

Spojovací prostředky československé předválečné armády prezentují zejména telefonní přepojovač Standart Electric a rádiový přijímač RP 20, vyrobený ve Vojenských telegrafních dílnách Kbely.

Vitrína před „zemljankou“ je věnována agenturním stanicím domácí i zahraniční výroby. Po dobu okupace českých zemí byly stanice využívány různými odbojovými organizacemi pro vedení zpravodajské války proti Německu. Vystavený rádiový přijímač PENTO například používalo Zemské velitelství Obrany národa v Praze.

Přímo v „zemljance“ je pak umístěn spojovací materiál, který byl používán československými jednotkami v SSSR. Vystavena je sovětská rádiová stanice RBM, ale i americký telefonní přístroj EE-8, dodávaný v průběhu 2. světové války do SSSR.

Druhá část expozice prezentuje přehled historického vývoje spojovacích prostředků. Exponáty jsou umístěny ve vitrínách a důraz je kladen zejména na prezentaci předválečných spojovacích přístrojů z produkce Vojenských telegrafních dílen Kbely. Velmi zajímavá je i unikátní kolekce československých přístrojů z let 1945 až 1955.

Hala č. 10: Expozice raketového vojska

V roce 2009 vznikla úpravou bývalé nedokončené mycí linky vojenské techniky zatím poslední výstavní hala – tzv. „raketová“. Hlavní část výstavního prostoru je věnována odpalovacím zařízením taktických a operačně-taktických raketových kompletů sovětské výroby, které byly ve výzbroji raketového vojska ČSLA od počátku 60. let do poloviny 90. let dvacátého století. Představovaly symboly studené války mezi „Východem“ a „Západem“.

Návštěvníci si zde mohou prohlédnout odpalovací zařízení 2P16 s raketou 3R8 (FROG-3), 9P113 s raketou 9M21 (FROG-7), 9P129 s raketou 9M79 (SS-21 SCARAB), 9P19 a 9P117 s raketami 8K14 (SCUD-B) a 9P71 s raketou 9M714 (SS-23 SPIDER). Pro srovnání konstrukce sovětských poválečných a německých válečných kapalných raketových motorů je vystavena část spalovací komory rakety V-2 a motor 9D21

rakety SCUD-B. Příznivci raketové techniky se mohou detailně seznámit s konstrukcí operačně-taktické rakety 8K14 (SCUD-B) nebo porovnat raketový motor na kapalné pohonné hmoty s motorem na tuhé palivo. K tomuto účelu je v přístavku haly vystavena maketa a výukový řez rakety SCUD-B a řez taktické rakety 9M21 (FROG-7). Prostor je věnován i dalšímu druhu raketové techniky – protitankovým řízeným střelám. Ty jsou prezentovány všemi druhy protitankových řízených střel několika generací, které sloužily v bývalé ČSLA v 60. až 80. letech minulého století, ale i typy řízených střel používaných současnou Armádou ČR. Unikátem je odpalovací zařízení na podvozku GAZ-69, nesoucí protitankové řízené střely první generace 3M6 ŠMEL zavedené do výzbroje armád bývalé Varšavské smlouvy na konci 50. let dvacátého století.

Přístřešky a volné prostranství

Kromě výstavních hal je celá řada exponátů, pocházejících zejména z období studené války, umístěna pod přístřešky a na volném prostranství. Návštěvník si zde může porovnat konstrukce tanků z výzbroje bývalé Varšavské smlouvy, například IS-3, PT-76, T-34/85, T-54/55, T-72, s tanky západní provenience, jako jsou britský CENTURION Mk.9, americké tanky M47, M48A5, M60 a také první poválečný německý tank LEOPARD 1.

Největším lákadlem pro příznivce tankové techniky je ale určitě mohutný izraelský tank Merkava Mk.1 s motorem umístěným v přední části. Při jeho konstrukci bylo vše podřízeno hledisku přežití osádky.

Hojně je zde zastoupeno samohybné a reaktivní dělostřelectvo. K vidění je např. SU-100, 122 mm samohybná houfnice 2S1 „GVOZDIKA“, 203,2mm samohybný kanon 2S7 „PION“, 240 mm samohybný minomet 2S4 „TULPAN“, ale také 152 mm ShKH vz. 77 „DANA“ a 122mm raketometem vz. 70 „GRAD“, kterými byl vyzbrojen bývalý lešanský dělostřelecký pluk.

Zájemcům o protiletadlovou techniku jsou zde prezentovány prakticky všechny protiletadlové raketové komplety, které byly ve výzbroji útvarů protivzdušné obrany státu (PVOS) i protiletadlových útvarů pozemního vojska bývalé ČSLA.

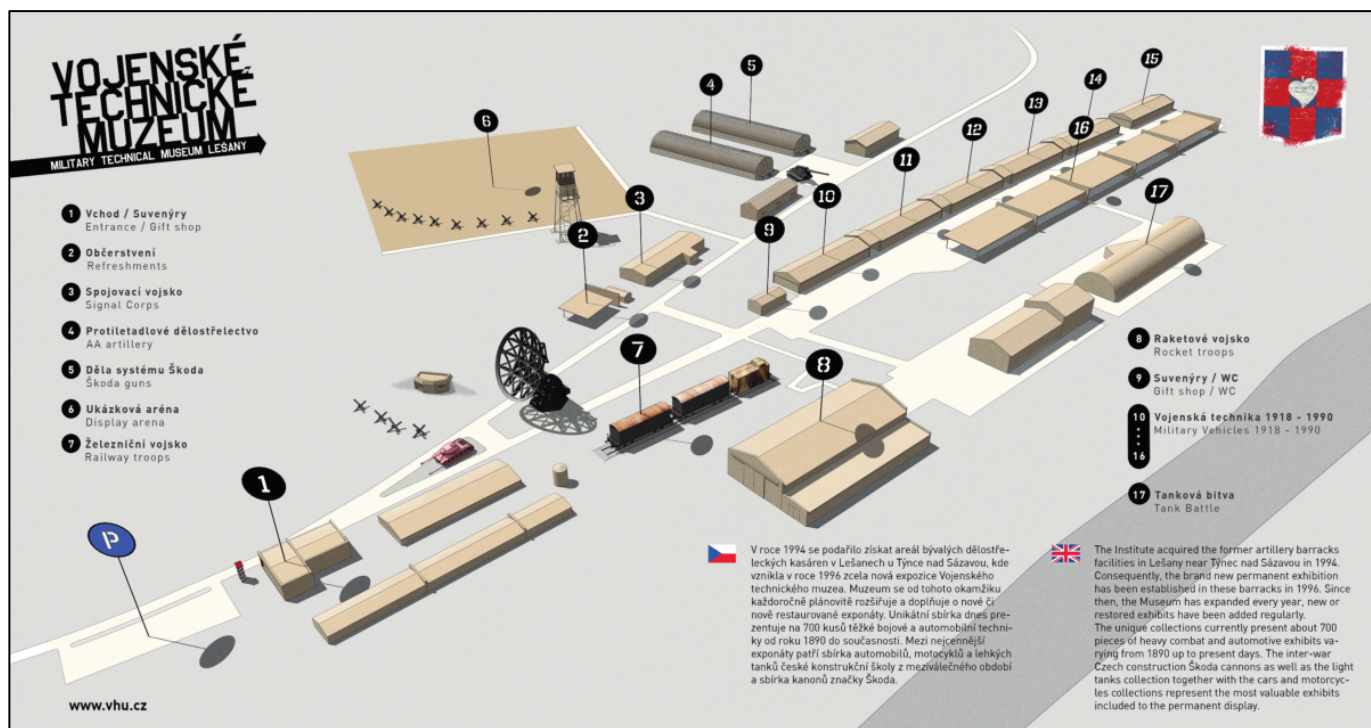
Expozice železničního vojska

Od roku 2009 se součástí lešanského muzea stala také venkovní expozice železničního vojska. Základ tvoří 170 metrů dlouhé kolejové pole postavené na dřevěných pražcích a dvě výhybky. Na kolejích zatím stojí 6 různých železničních vagonů, které sloužily pro vojenské účely. Nejstarším z nich je krytý vagon vyrobený ve francouzském Lunéville v roce 1909, který byl v průběhu 2. světové války součástí radarového vlaku německé Luftwaffe (radar Würzburg Riese). Velmi zajímavý je také velitelský vůz německého válečného obrněného vlaku BP 42 a především dva vagony sloužící k transportu a laboraci munice pro německé 800mm kanony Dora a Gustav.

Poválečné období je zastoupeno například dieselmechanickou lokomotivou T-211.0 s motorem Tatra 111 A z roku 1958. Lokomotiva po dlouhá léta sloužila ve vojenských skladech Mikulovice u Jeseníku.

MAPA VOJENSKÉHO TECHNICKÉHO MUZEA LEŠANY

9.5.3 AKCE PRO VEŘEJNOST

Tankový den

Jako první se v aréně muzea objevil slavný československý lehký tank Praga LT vzor 38 s českou vlajkou a nový tank Armády ČR – Leopard 2A4 s vlajkou NATO. Před diváky poté defilovaly stroje, které používali vojáci vojsk Varšavské smlouvy při okupaci Československa v roce 1968. Byly to ZIL-157, GAZ-66, GAZ-69, BRDM-1, T-55 i stroje z tehdejší výzbroje ČSLA – OT-62 TOPAS, OT-64.

Při ukázce nejrůznějších tankových konstrukčních škol mohli diváci porovnat vývoj tankové techniky od 30. let minulého století – československý lehký tank Praga LT vzor 38, německý polopásový transportér Sd.Kfz. 251 (přestavba z českého OT-810), stíhač tanků HETZER, italský dělostřelecký tahač SPA TL-37, sovětské samohybné dělo SU-76, sovětský těžký tank IS-122, americký střední tank M4 Sherman, lehké průzkumné obrněné vozidlo Ford M8, kolopásový automobil Halftrack M2, kolopásový automobil Halftrack M3, kolopásový automobil Halftrack M16 a M3 Scoutcar. Z poválečných konstrukčních škol pak byly předvedeny: Ford M151A2 MUTT, HMMWV, sovětský tank T-55, americký střední tank M-60A1 Patton, německý tank Leopard 1 v barvách řecké armády, T-72M1 a Leopard 2A4. Desetitisíce diváků pak mohly sledovat také předvedení nejnovějších strojů Tatra 6x6 Force a Titus. Vrcholem každého Tankového dne byla bojová ukázka. Tentokrát diváci sledovali mohutnou bitvu, která připomněla 80. výročí vyloštění spojenců v Itálii v září 1943 a zahájení bojů na italském bojišti. O tom, že se ukázka blížila historické realitě, svědčil i okamžik, kdy se jako ve skutečnosti zasekl jeden z kulometů na americkém vozidle a vojáci si i s touto situací museli poradit. Odměnou jim byl mohutný potlesk po skončení ukázky.

9.6 OSTATNÍ EXPOZICE VHÚ PRAHA

Vedle tří hlavních muzejních složek – Armádního muzea Žižkov, Leteckého muzea Kbely a Vojenského technického muzea Lešany - nabízí VHÚ Praha návštěvníkům ještě další výstavní místa se stálými expozicemi.

Národní památník hrdinů heydrichiády

Národní památník hrdinů heydrichiády a místo smíření při katedrálním chrámu sv. Cyrila a Metoděje Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku založili v roce 1995 manželé Jaroslav a Eva Šuvarští. VHÚ Praha převzalo v roce 2017 památník do své správy.

V nově zbudované prostoru bezprostředně před kryptou kostela vzniklo muzeum a pietní místo odkazující na boj sedmi československých parašutistů s německou přesilou, který proběhl dne 18. června 1942. V kryptě chrámu se po tři týdny ukrývalo sedm vojáků v utajení, včetně Jana Kubiše a Josefa Gabčíka z výsadkové operace ANTHROPOID, během tzv. heydrichiády.

VHÚ Praha instaloval v roce 2022 současnou expozici, která sleduje dějinný vývoj od Mnichovské dohody, přes vznik Protektorátu Čechy a Morava, nástup Reinharda Heydricha k moci, k přípravám a provedení operace ANTHROPOID až k boji v kostele a kryptě sv. Cyrila a Metoděje. Pozornost je také věnována sokolským odbojářům a členům pravoslavné církve, jež parašutistům aktivně

pomáhali. Expozice je v českém a anglickém jazyce a doplňují ji nejen unikátní sbírkové předměty, ale také dobové audiovize. Krypta má pietní charakter a uzavírá celou expozici. Nacházejí se v ní busty sedmi československých vojáků s jejich životopisy. Autorem bust je akad. soch. Milan Benda.

Jízdárna ruzyňských kasáren

Pietní místo v jízdárně ruzyňských kasáren je jedno z nejpamátnějších míst české novodobé historie. Právě zde docházelo po příchodu Reinharda Heydricha do protektorátu Čechy a Morava v září 1941 k popravám vedoucích představitelů domácího odboje.

Jízdárna se nachází v areálu vojenského útvaru, který je součástí spojovacího vojska Armády České republiky. Patří mezi nejautentičtější místa naší novodobé historie. Díky citlivému zásahu předního českého restaurátora akademického malíře Jana Živného se podařilo uchovat v původní podobě stěny, v nichž jsou dodnes patrné stopy po kulkách německých popravčích čet. Podobu pietnímu místu vtiskli akademický malíř Pavel Holý z VHÚ a architekt Stanislav Marek. Na výrazné tváři památníku tvořeného jmény všech popravených se podílel rovněž archivář Archivu hlavního města Prahy Vojtěch Šustek.

Jízdárna ruzyňských kasáren se do našich dějin poprvé neblaze zapsala 17. listopadu 1939, kdy zde strávilo své poslední okamžiky před popravou devět studentských funkcionářů. Šlo o vůbec první použití „sonderbehandlungu“ (tedy likvidace bez soudu) na území protektorátu. Během 1. stanného práva po příchodu Reinharda Heydricha bylo v prostoru jízdárny popraveno zastřelením či oběšením 247 osob. Byli mezi nimi i vedoucí představitelé nejvýznamnější odbojové organizace Obrana národa.

K prvním popraveným patřili vůbec první generálové československé armády postavení za protektorátu před popravčí četou Josef Bílý a Hugo Vojta. Jejich jména zanedlouho doplnili generálové František Horáček, Mikuláš Doležal, Oleg Svátek či Václav Šára. Mezi popravenými vysokými důstojníky byl rovněž podplukovník Ladislav Preininger či jeden z proslulé trojice Tří králů českého odboje plukovník Josef Balabán. Mezi prvními byl v jízdárně popraven i náčelník České obce sokolské Augustin Pechlát.

Přesné místo, kde umírala elita předválečné armády, se podařilo identifikovat v rámci přípravy dokumentárního projektu k výročí atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha připravovaného ve spolupráci České televize a VHÚ. Stavební úpravy přeměnily původní vojenské skladiště do podoby pietního prostoru odpovídajícího významu událostí, jež zde proběhly. Díky dlouholetému úsilí Generálního štábu Armády České republiky a příslušníků spojovacího vojska o připomínání si významných historických kapitol naší armády se podařilo vytvořit důstojné pietní místo.

9.7 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY PRO ŠKOLY

Prošívání, kbelový helm, morion, kalíš, ale také románská larva, kufar či turban. Exponáty určené pro „hands-on“, tedy dotýkání se.

Jednou z primárních funkcí muzejních institucí je umožnit každému přístup k veřejným sbírkám prostřednictvím vzdělávací komunikace. Jedná se o podobu neformálního vzdělávání. Vzniká tak vztah mezi muzeem a návštěvníkem, potažmo školou. V ideálním případě se jedná o harmonický vztah založený na partnerství. Cílem je respektování a naplňování společného poslání, role, využití přístupů, metod, strategií a učebního obsahu obou partnerů.

Muzea, která se snaží vybudovat obdobný vztah se školou, pracují s obsahem svých sbírek v přímé úměře k obsahu rámcově vzdělávacího programu. Z tohoto důvodu také vznikla v roce 2021 v rámci Odboru muzeí VHÚ Praha skupina muzejní pedagogiky. Tým tvoří zkušení lektoři, historici a speciální pedagog.

Skupina muzejní pedagogiky připravuje metodické podklady pro kulturně-vzdělávací aktivity, které probíhají ve vybraných objektech VHÚ Praha a zajišťuje jejich realizaci.

Armádní muzeum Žižkov

Tým muzejních pedagogů vychází z principu „hands-on“. Pod tímto pojmem se skrývá svobodné dotýkání se sbírkových předmětů. To samozřejmě ve většině případů sbírkových předmětů není možné, neboť se jedná mnohdy o nenahraditelné unikáty, a proto jsou nahrazovány přesnými replikami. VHÚ Praha v nových expozicích Armádního muzea Žižkov připravil mnoho populárně-naučných aktivit, návštěvníci si mohou v expozicích potěškat obdobné zbraně jako neandrtálci, římsí vojáci či husité. Naleznou odpovědi na otázky, jak fungovala za Velké války poštovní služba a co s prostřednictvím jí lidé posílali. Děti zjistí, zda by unesly zavazadlo vojáka z první nebo druhé světové války a mnoho dalších zajímavostí z vojenské historie. Získané znalosti si děti i dospělí mohou ověřit prostřednictvím kvízů a her na dotykových obrazovkách. VHÚ Praha klade velký důraz na odstraňování tvrdých i měkkých bariér, proto jsou interaktivní prvky v expozicích maximálně přizpůsobeny osobám se speciálními návštěvnickými potřebami.

Veškeré interaktivní prvky jsou zapojeny do připravených vzdělávacích programů pro školní a zájmové skupiny. Armádní muzeum Žižkov nabízí lektorované programy pro dětské návštěvníky z řad mateřských a také pro žáky základních a středních škol. V rámci edukačních programů se děti i žáci dozvědí více o tom, jaká je cesta sbírkového předmětu, o české státnosti a především si rozšíří znalosti v oblasti vojenské historie prostřednictvím příběhů inspirovaných reálnými osobami. Tedy konkrétní válečné konflikty, osudové okamžiky a zároveň zázemí vojáků a období míru. Vzdělávací programy jsou realizovány v podobě práce s pracovními listy ve skupinách, nebo samostatně za asistence lektora. V rámci programu je využíván multisenzoriální přístup: vidím – slyším – dotýkám se => pamatuji si, tedy kombinace práce

s haptickými modely (například kopie sbírkových předmětů), názornými předměty a výkladu přizpůsobeného dané skupině. Žáci pracují v/s expozici/í a prezentují získané znalosti spolužákům.

Vzdělávací programy Armádního muzea Žižkov pro mateřské školy a 1. stupeň základních škol

Český lev se schovává v muzeu

Interaktivní program probíhající v expozici Nejstarší dějiny. Děti se zábavnou formou seznámí s muzeem a státními symboly.

Cílová skupina: MŠ (5-6 let), 1. st. ZŠ (1. a 2. tř)

Půjdeme spolu do muzea

Interaktivní program probíhající v expozici 1918–1938. Děti se zábavnou formou seznámí s muzeem a cestou sbírkového předmětu.

Cílová skupina: 3. a 4. tř. ZŠ

Vzdělávací programy Armádního muzea Žižkov pro 2. stupeň základních škol, odpovídající ročníky víceletých gymnázií a střední školy

Na úsvitu českých dějin

Interaktivní program probíhající v expozici Nejstarší dějiny. Žáci se prostřednictvím výkladu lektora, práce s pracovními listy a haptickými předměty seznámí s českými dějinami od nejstarších dob do období husitských válek.

Cílová skupina: 5., 6. tř. ZŠ

Nový věk – věk bouří

Interaktivní program probíhající v expozici Nejstarší dějiny. Žáci se prostřednictvím výkladu lektora, práce s pracovními listy a haptickými předměty seznámí s českými dějinami v období raného novověku.

Cílová skupina: 7. tř. ZŠ

Příběh Velké války

Žáci se seznámí s průběhem první světové války z několika různých perspektiv – československých legionářů, vojáků rakousko-uherské armády, členů odboje, ale i obyčejných lidí. Skrze skupinovou práci s exponáty, dobovými dokumenty a uměleckými díly v expozici věnované rokům 1914-1918 odhalí, jakým způsobem válka proměnila životy jejích aktérů.

Cílová skupina: 8., 9. třída ZŠ, SŠ

Jak jsem prožil/a druhou světovou válku

Prostřednictvím příběhů, které jsou vystavěny na základě osudů reálných osob, a práce v expozici se žáci seznámí s takzvanými malými a velkými dějinami druhé světové války.

Cílová skupina: 9. třída ZŠ, SŠ

Obrazy nepřítele

Prostřednictvím práce s dobovými plakáty se žáci seznámí s metodami propagandy v období po roce 1948.

Cílová skupina: 9. třída ZŠ, SŠ

Národní památník hrdinů heydrichiády

Vzdělávací aktivity probíhají i v Národním památníku hrdinů heydrichiády. Program má podobu komentované prohlídky, která využívá pedagogické přístupy. Jedná se především o metodu EUR (evokaci – uvědomění si – reflexi) a tzv. sokratovskou metodu, při níž se vyučující snaží prostřednictvím vhodně kladených otázek přivést žáky k novému poznání. Po příchodu se skupina seznámí se sledovanou problematikou prostřednictvím zkrácené verze dokumentu Jana Kaplana SS-3. Poté třída navštíví autentické prostory, kde se ukrývali parašutisté, a vyslechne si výklad. Důraz není kladen jen na období od 28. května do 18. června 1942, ale na zasazení událostí do širšího kontextu. Žáci se poutavou formou dozvídají o osudech dalších spolupracujících osob, seznamují se s důsledky vypálení Lidic a Ležáků, jsou vybízeni ke kritickému zamyšlení nad jednáním a rozhodnutím sledovaných osob. Na závěr je poskytnut dostatečný prostor pro doplňující dotazy, reflexi a zpracování dojmů.

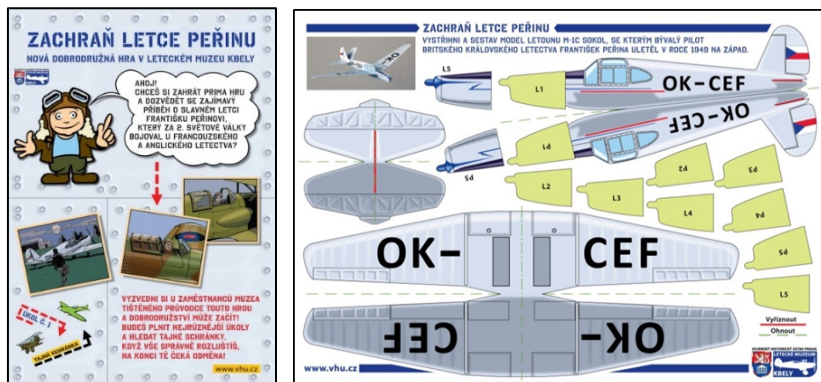
Jízdárna ruzyňských kasáren

Na základě nové expozice z podzimu roku 2021 byly připraveny dva lektorované programy. Program „Studenti a 17. listopad 1939“ sleduje říjnovou demonstraci v roce 1939 a následné restrikce v podobě uzavření vysokých škol a zatýkání studentů. Druhý vzdělávací program „První stanné právo“ seznamuje žáky s vybranými odbojovými skupinami a popravami spojenými s prvním stanným právem v období září 1941 – leden 1942. Prostřednictvím příběhů osob a dobových artefaktů si žáci osvojí důležitou část našich novodobých dějin. Cílem obou lekcí je přiblížit žákům základních a středních škol období od počátku nacistické okupace zbytků Československé republiky a vzniku Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939. Prostřednictvím příběhů osob a dobových artefaktů si žáci osvojí důležitou část našich novodobých dějin. Vzdělávací programy jsou postaveny na konceptu malých a velkých dějin. Malé dějiny reprezentují lidé, kteří v příběhu hráli zdánlivě nedůležitou roli, avšak i oni byli s událostmi oněch dní různou měrou konfrontováni. Právě osudy běžných lidí jsou propojeny s úděly studentů či odbojářů a vytváří pomyslný obraz oné doby.

Letecké muzeum Kbely a Vojenské technické muzeum Lešany

Edukativní aktivity se realizují i v dalších muzeích VHÚ Praha. V roce 2023 probíhaly v Leteckém muzeu Kbely i ve Vojenském technickém muzeu Lešany komentované prohlídky pro školní skupiny.

V Leteckém muzeu Kbely si mohli zájemci navíc zahrát i geocachingovou hru věnovanou legendárnímu československému letci Františku Peřinovi, který za 2. světové války sloužil u francouzského a britského letectva.

Peřina byl po komunistickém puči postaven mimo službu a v dubnu 1949 uletěl s manželkou za hranice. A právě v roce 1949 hra začíná. Úkolem hráče je pomoci pilotovi najít čtyři chybějící součástky do jeho letounu. Ty jsou ukryté v uzamčených schránkách v areálu muzea. K jejich otevření musí hráč znát číselné kódy, které získá po splnění úkolů. Každá nalezená součástka má také své číslo. Sériová čísla čtyř součástek pak tvoří poslední čtyřmístný kód pro otevření výherní schránky s odměnou (papírový model Peřinova letounu M-1C Sokol).

Vojenský historický ústav Praha pro zájemce o novodobou historii z řad žáků a studentů připravil k příležitosti 30. výročí samostatné Armády České republiky třetí pokračování úspěšné interaktivní online hry „**Tajemství vojenského kufříku**“. Tentokrát se hra zaměřila na působení československých a českých vojáků v novodobých zahraničních operacích. Hra byla symbolicky spuštěna 11. listopadu 2023, na Den válečných veteránů. Hra je určena pro žáky 8. a 9. tříd základních škol a studenty škol středních. Na internetových stránkách Vojenského historického ústavu naleznou zájemci pět vojenských zavazadel. Ukřívají se v nich předměty a dokumenty, jež patřily vojákům, kteří působili v novodobých zahraničních operacích v Perském zálivu, zemích bývalé Jugoslávie nebo Afghánistánu. „Badatelským úkolem“ každého hráče je předměty a dokumenty v jím vybraném vojenském zavazadle prozkoumat a na základě otázek a práce s mapkou klíčových událostí rekonstruovat příběh válečného veterána. Hlavním úkolem hráče je sepsat příběh, který mu na základě získaných informací vyvstane před očima.

Hru včetně podrobnějších informací ohledně zapojení do soutěže naleznete tady:

<https://www.vhu.cz/tajemstvi-vojenskeho-kufriku-novodobe-zahranicni-operace/>

Zapojení hráči z řad žáků a studentů budou moci volit z pěti možností:

- Příslušník operace Pouštní štít a Pouštní bouře (Saudská Arábie, Kuvajt)
- Příslušník mise UNPROFOR/UNCRO (Chorvatsko)
- Příslušník misí IFOR, SFOR, KFOR (Bosna a Hercegovina, Kosovo)
- Příslušnice operace ISAF (Afghánistán)
- Příslušník operace ISAF/RSM (Afghánistán, letiště Kábul)

9.8 PANELOVÉ VÝSTAVY PŘED BUDOVOU GENERÁLNÍHO ŠTÁBU AČR

- 30 let novodobé historie AČR
- Československá armáda v zahraničí 1943
- Ženijní vojsko
- Boj o československé hranice. Stráž obrany státu v září 1938
- Vojenské újezdy České republiky

9.9 POSÁDKOVÁ MUZEA POD ZÁŠTITOU VHÚ PRAHA

Cílem projektu „Posádková muzea pod záštitou VHÚ Praha“ je vytvořit moderní nadčasová muzea jakožto živé posádkové instituce prezentující nejen útvary a jednotky samotné, ale i celou Armádu České republiky. V případě konkrétního muzea je záměrem představit návštěvníkům danou jednotku, útvar, posádku, armádní složku či službu, a to z historického i současného pohledu.

V průběhu doby se výstavba posádkových muzeí stala jedním z významných úkolů VHÚ Praha. Za jejich realizaci odpovídá Odbor zahraničních aktivit, komunikace a propagace, v součinnosti s dalšími složkami ústavu. Na vytvoření expozice se podílí i samotný útvar, do procesu vstupují regionální muzea, archiv, pamětníci atd.

9.9.1 NOVÉ POSÁDKOVÉ EXPOZICE V ROCE 2023

V roce 2023 bylo nově otevřeno posádkové muzeum u **43. výsadkového pluku v Chrudimi**. Expozice, jejíž počátky spadají ještě do doby 43. výsadkového praporu, doznala během realizace četných změn v důsledku rozšíření praporu na pluk a v neposlední řadě i z důvodu vynucených stavebních úprav. Na konci roku 2023 byly v různém stádiu rozpracování posádkové expozice Praporu podpory nasaditelných sil v Rakovníku a 13. dělostřeleckého pluku v Jincích, a to včetně probíhající revitalizace prostorů štábu velitelství 13. dp. Revitalizací prochází rovněž stávající posádková expozice u 4. brigády rychlého nasazení v Žatci.

Stálá expozice výsadkového pluku Chrudim

Nové posádkové muzeum bylo otevřeno 12. října 2023 u Výsadkového pluku Chrudim. Expozice přibližuje historii československých a českých výsadkových jednotek, vznik výsadkového vojska jako samostatného druhu vojsk, znovuzaložení 71. úderného praporu v Chrudimi nebo vznik první plně profesionální jednotky AČR – 4. výsadkové roty v Chrudimi. Nejnovější část expozice je věnována 4. brigádě rychlého nasazení, chrudimskému výsadkovému praporu, nasazení chrudimských výsadkových jednotek v novodobých zahraničních operacích AČR či nově vzniklému výsadkovému pluku. Expozice je kombinací velkoformátových výstavních panelů, vycházejících z výstavy „Pod vrchlíkem aneb 70 let výsadkového vojska v Československu“ a originálních sbírkových předmětů vážících se k výsadkovému vojsku.

9.10 ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ

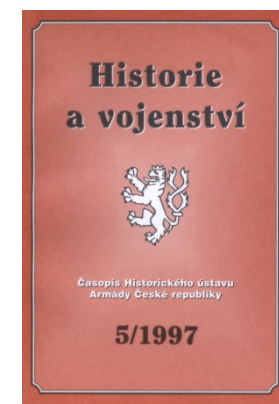
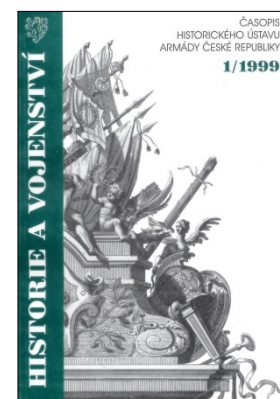
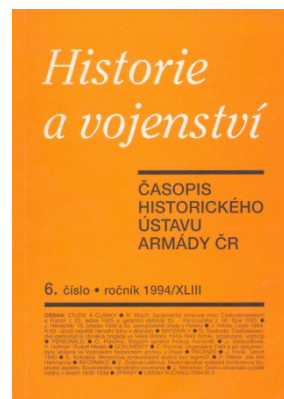
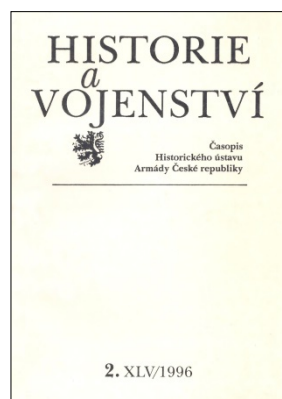
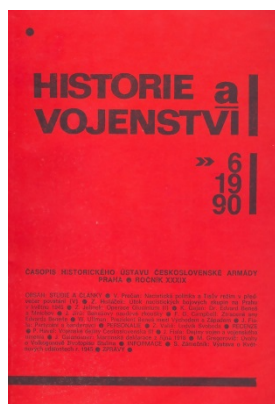
Časopis vydávaný Vojenským historickým ústavem Praha Historie a vojenství je jediným českým specializovaným vědeckým a recenzovaným periodikem v oblasti vojenské historie. Vychází čtyřikrát do roka, ve formátu A4 s barevnými a černobílými reprodukcemi.

Posláním časopisu je vědecké zpracování vojenské historie, především české a československé, s důrazem na 20. století, v celé její pestrosti, a to na základě původního archivního výzkumu. Publikovány jsou studie a materiály především k dějinám českého a československého vojenství, dále edice archivních dokumentů, statě o sbírkových předmětech, informace z muzeí a o výstavách v tuzemsku i zahraničí, konferencích či recenze a anotace nových knih a nekrology významných osobností českého a československého vojenství. U všech studií a článků, materiálů i edic dokumentů jsou publikována anglická resumé. Veškeré studie, články, materiály a edice musejí před případným publikováním projít recenzním řízením.

Časopis Historie a vojenství vychází od roku 1952, ale teprve po listopadu 1989 mohl začít zcela naplňovat programové vize, které byly vysloveny již po konci druhé světové války. Tehdy totiž bylo postulováno, že "bude shromažďovat vědecké práce se zvláštním zřetelem na dobu nejnovější a historii obou našich odbojů po stránce vojenské a vojensko-politické s důrazem na dokumentárnost uveřejňovaných prací a pramenů. Studie budou doprovázeny mapami, náčrtý, fotografiemi, reprodukcemi grafickými a statickými tabulkami". Byl rovněž vysloven požadavek "naprosté historické věrnosti a vědecké nestrannosti, založené na přesném vážení a ocenění historických faktů a jevů, z nichž žádný nesmí být záměrně opomíjen anebo jakýmikoliv ohledy stranickými nebo osobními podložen".

Bibliografie časopisu z let 1990-2010

Bibliografie časopisu Historie a vojenství je tematicky členěná do kategorií, je možné se orientovat i podle obsahu článku. Z formálního hlediska je každá tematická kategorie členěna na hlavní články, za něž jsou považovány studie, materiály, dokumenty, biografie a vzpomínky, a na články s vedlejším badatelským významem, mezi něž počítáme recenze, informace, nekrology, zprávy, anotace a bibliografie. Bibliografie je k dispozici ve formátu PDF na webových stránkách www.vhu.cz.

10. VYDAVATELSKÁ ČINNOST

MONOGRAFIE A SAMOSTATNÉ PRÁCE PRACOVNÍKŮ VHÚ PRAHA

- Petr Bjaček, Tomáš Jakl, Jaroslav Láník, Jindřich Marek, Petr Matějček, Ivo Pejčoch, Jiří Plachý, Karel Straka, Zdeně Špitálník, Prokop Tomek: *Osudy odvážných II.*
- JANOUSEK, Petr. „Základáci“ ve válce Zálivu. In: WOHLMUTH, Petr, ed. *Vojenská služba v interdisciplinární perspektivě*. Dolní Břežany: Scriptorium, 2023..
- JANOUSEK, Petr. Czechoslovak/Czech Elite Military Units in the Post-communist Era. In: Hoffenaar, Jan, ed. *Special Operations in Past and Present. Implications for Policy Makers: Proceedings of the 21st Annual Conference of the Partnership for Peace Consortium Euro-Atlantic Conflict Studies Working Group of the Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, 23-27 May 2022, Gdynia, Poland*. ISBN 9789070677633
- David PAZDERA, *CZ 75. Příběh české legendy*. Euromedia Group, Praha 2020; [druhé, revidované a doplněné vydání 2023](#).
- Procházka Ivan: *Smíšený přezvědný oddíl 1. Francie 1940*

ČLÁNKY, STUDIE, STATĚ A ANOTACE V PERIODIKÁCH, SBORNÍCÍCH A KATALOZÍCH

- CÁP, Michal. Recenze: *Suzanne R. Grayzel: Age of the Gasmask: How British Civilians Faced the Terrors of the Total War*, In: *Historie a Vojenství*, roč. 72(2023), č. 2.
- JAKL ANSORGOVÁ, Kristýna. Bedřich Jenšovský a Státní archivní škola. *Paginae historiae*. 2023, roč. 31, č. 2 K životnímu jubileu PhDr. Aleny Pazderové, s. 376-401. ISSN 1211-9768.
- JANOUSEK, Petr. Československá armáda a NATO v letech 1989–1992. *Historie a vojenství*. 2023, č. 1, s. 4–27. ISSN 0018-2583
- JANOUSEK, Petr. „Základáci“ ve válce Zálivu. In: WOHLMUTH, Petr, ed. *Vojenská služba v interdisciplinární perspektivě*. Dolní Břežany: Scriptorium, 2023. ISBN 978-80-7649-047-5.
- JIRÁKOVÁ, Edita – LOUČ, Michal: Pět životů, které ukončila totalita. *Paměť a dějiny*, 2023, č. 1, s. 96–99.

- KYKAL, Tomáš; FIŠER, Marek a CÁP, Michal. Armáda, společnost a vojenství v českých zemích za vlády Habsburků (1526-1918). *Historie a vojenství*. 2023, roč. LXXII, č. 4, s. 130-133. ISSN 0018-2583.
- KYKAL, Tomáš a FIŠER, Marek. Fulltextové vyhledávání ve starých inventářích Vojenského historického archivu. *Historie a vojenství*. 2023, roč. LXXII, č. 4, s. 112-113. ISSN 0018-2583.
- LOUČ, Michal: Zapomenutý hrdina třetího odboje Štěpán Hovorka (1898–1949), *ZVUK Zlínského kraje*, 2023, jaro-léto, s. 17–22.
- MUNZAR, Zdeněk. Vzpomínky na vojenská tažení Alberta Kazimíra vévody Sasko-Těšínského. *Historie a vojenství*. 2023, roč. LXXII, č. 2, s. 151-152. ISSN 0018-2583.
- MUNZAR, Zdeněk. Temné počátky českých dějin. Odkud k nám přišli a jak žili první Slované. Jan Melvil Publishing, Brno 2021, 320 s., ISBN 978-80-7555-144-3. *Historie a vojenství*. 2023, roč. LXXII, č. 2, s. 150. ISSN 0018-2583.
- PINEROVÁ, Klára – LOUČ, Michal – BUŠKOVÁ HALUZÍKOVÁ, Kristýna: *Prison as a Mirror of Society*. CEEOL Press, 2023.
- Jiří PLACHÝ – Pavla PLACHÁ, Václav Kudibal – oběť nacistické pomsty
- Jiří PLACHÝ - Člen Moravcovy „jedenáctky“. Lidové noviny, 27. ledna 2023, s. 20., **Krvavá první republika**. Speciál Rytmus života RETRO, č. 1, leden 2023, s. 40–42., **Děvče od vody**. Speciál Rytmus života RETRO, č. 2, únor 2023, s. 40–42., **Vražda plukovníka Lukase**. Lidové noviny, 17. února 2023, s. 18., **Pilot RAF Boček slaví 100 let**. Lidové noviny, 24. února 2023, s. 20., **Smrt talentovaného malíře**. Lidové noviny, 3. března 2023, s. 18., **Fašistický puč v Židenicích**. Speciál Rytmus života RETRO, č. 3, březen 2023, s. 40–42., **Páter Reinsberg v uniformě**. Lidové noviny, 31. března 2023, s., **Hrdinou filmu proti své vůli**. Speciál Rytmus života RETRO, č. 4, duben 2023, s. 40–42., **Vicemistr světa v oblacích**. Lidové noviny, 21. dubna 2023, s. 18., **Za krále i republiku**. **Vyznamenání od Tobruku a Dunkerku..** In: Čs. hrdinové 1914–1945. Speciál Válka REVUE, 27. dubna 2023, s. 32–35., **Za statečnost do vězení**. Speciál Rytmus života RETRO, č. 5, květen 2023, s. 40–42., **Politik ostudně obelhaný Rusy**. Lidové noviny, 19. května 2023, s. 20., **Československá anomálie**. Válka – II. světová, 24. května 2023, s. 27–29., **Seskočil s týmem Anthropoid**. Lidové noviny, 7. července 2023, s. 18., **Neklidný život vojáka a prezidenta**. Speciál Rytmus života RETRO, č. 7, červenec 2023, s. 40–42., **Noční žnec z perutě RAF**. Lidové noviny, 11. srpna 2023, s. 18., **Neoficiální znělka odboje**. Speciál Rytmus života RETRO, č. 8, srpen 2023, s. 40–42., **První padlí Čechoslováci**. Lidové noviny, 8. září 2023, s. 16., **Nucená práce pro Říši**. Válka – II. světová, 20. září 2023, s. 52–55., **Humor na hraně zákona**. Speciál Rytmus života RETRO, č. 9, září 2023, s. 40–42., **Objevitel léčivého konopí**. Lidové noviny, 27. října 2023, s. 16., **Hořká pachutí ze ztráty území**. Speciál Rytmus života RETRO, č. 11, listopad 2023, s. 40–43., **Parašutista na uranu**. Lidové noviny, 24. listopadu 2023, s. 18., **Padlý vysokoškolák**. Lidové noviny, 8. prosince 2023, s. 18., **Z hlediska vyššího principu mravního**. Speciál Rytmus života RETRO, č. 12, prosince 2023, s. 40–42., **Padl na Štědrý den**. Lidové noviny, 22. prosince 2023, s. 16, *Historie a vojenství*, 4, 2023, s. 42–59.
- Pavel STEHLÍK - Vánoce u 1. rotního úkolového uskupení AČR v Litvě v roce 2018 (23. 12. 2023)
- Jan Stříbrný a kol., **Mučedníci pro Krista. Martyrologium katolické církve v českých zemích ve 20. století**
- Karmelitánské nakladatelství – Karolinum, Praha 2023.
- ŽIDLÍKOVÁ, Jana. Odborná periodika ve fondech Knihovny VHÚ Praha: Pallasch: Zeitschrift für Militärgeschichte. *Historie a vojenství*. 2023, roč. LXXII, č. 1, s. 151. ISSN 0018-2583.

- ŽIDLÍKOVÁ, Jana. Odborná periodika ve fondech Knihovny VHÚ Praha: Jane's Defence Weekly. *Historie a vojenství*. Praha: VHÚ Praha, 2023, LXXII(2), s. 150. ISSN 0018-2583.
- ŽIDLÍKOVÁ, Jana. Odborná periodika ve fondech Knihovny VHÚ Praha: Adelphi Papers / Series. *Historie a vojenství*. Praha: VHÚ Praha, 2023, LXXII(4), s. 149. ISSN 0018-2583.

11. IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE A KONTAKTY

NÁZEV

Vojenský historický ústav Praha

užívaná zkratka VHÚ Praha

ADRESA

Vojenský historický ústav Praha

U Památníku 2

130 05 Praha 3

Armádní muzeum Žižkov

U Památníku 2

130 05 Praha 3

Letecké muzeum Kbely

Mladoboleslavská 425/9

197 00 Praha 9

Vojenské technické muzeum Lešany

Lešany 41

257 41 Lešany

Národní památník hrdinů heydrichiády

Resslova 9a

120 00 Praha 2

ZŘIZOVATEL

Česká republika – Ministerstvo obrany ČR

Tychonova 1

160 00 Praha 6

Vojenský historický ústav Praha zřízený výnosem MNO-hl. štáb čj. 166/4. oddělení 1945/čj.6/VUV-1945/ navazuje na činnost Památníku Odboje zřízeného nařízením ministerstva národní obrany čj. 22401 ze dne 4. května 1919 pod protektorátem prezidenta T. G. Masaryka a na činnost Československého válečného musea zřízeného výnosem ministerstva národní obrany čj. 107.703/7 ze dne 1. října 1920.

ŘEDITELSTVÍ

Telefon: +420 973 204 900 – sekretariát ředitele

Fax: +420 222 541 308

E-mail: museum@army.cz

ODDĚLENÍ PRO STYK S VEŘEJNOSTÍ

Telefon: +420 973 204 900

OBJEDNÁVKY KOMENTOVANÝCH PROHLÍDEK PRO ŠKOLY

Telefon: +420 973 204 915

E-mail: vzdelavani@vhu.cz

SPRÁVNÍ RADA PRO VYŘIZOVÁNÍ VÝVOZNÍCH POVOLENÍ, DARŮ ČI VÝKUPŮ

Telefon: +420 973 204 903

SPRÁVNÍ RADA PRO VYŘIZOVÁNÍ ZÁPŮJČEK

Telefon: +420 973 204 900

KNIHOVNA VHÚ PRAHA

Telefon: +420 973 215 938

Půjčovna: +420 973 215 544

E-mail: knihovna@vhu.cz

ČASOPIS HISTORIE A VOJENSTVÍ

Telefon: +420 973 204 941

ARMÁDNÍ MUZEUM ŽIŽKOV

Telefon: +420 973 204 924

LETECKÉ MUZEUM KBELY

Telefon: +420 973 207 500

NÁRODNÍ PAMÁTNÍK HRDINŮ HEYDRICHIÁDY

Telefon: +420 222 540 718

VOJENSKÉ TECHNICKÉ MUZEUM LEŠANY

Telefon: +420 973 296 161